

Verhandeling over de dronkenschap en derzelver gevolgen; benevens voorbehoed- en geneesmiddelen tegen dezelve / Naar de Hoogduitsche vertaling van de vijfde Engelsche uitgave [by S.R. Oomkens].

Contributors

Macnish, Robert, 1802-1837.
Oomkens, S. R.

Publication/Creation

Groningen : J. Oomkens, 1838.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/pb3hkf2j>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

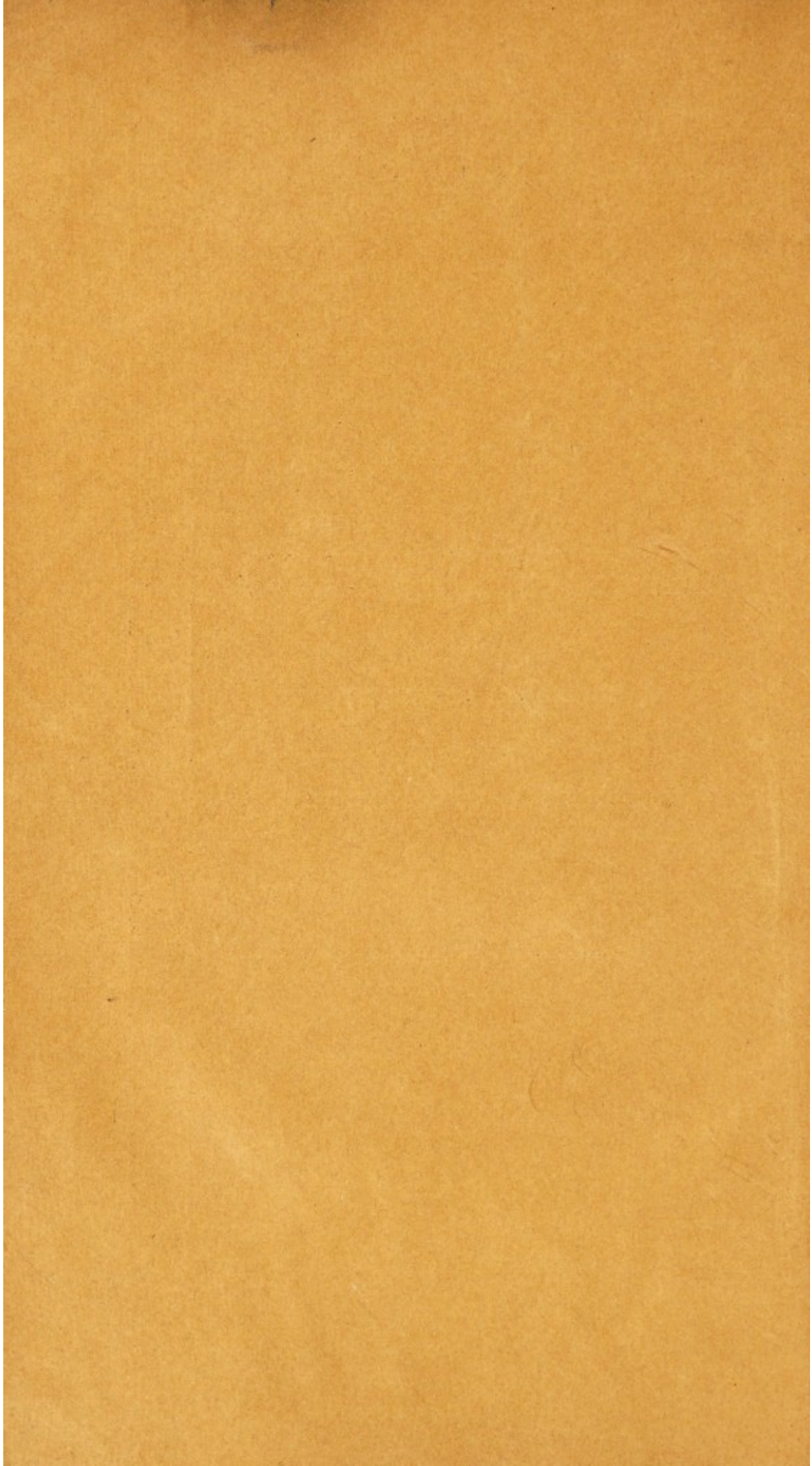
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

VERHANDELING
OVER DE
DRONKENSCHAP

EN
DERZELVER GEVOLGEN;
BENEVENS
VOORBEHOED- EN GENEESMIDDELEN
TEGEN DZELVE.

TWEEDE DRUK.

f « - 90.

74. Q. 289

VERHANDELING

OVER DE

DRONKENSCHAP

EN

DERZELVER GEVOLGEN ;

BENEVENS

VOORBEHOED- EN GENEESMIDDELEN

tegen dezelve.

**Naar de Hoogduitsche vertaling van de
vijfde Engelsche uitgave**

DER

ANATOMY OF DRUNKENNESS

VAN

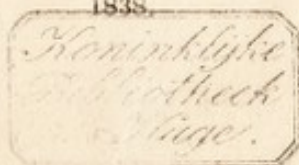
D^r. ROBERT MAGNISH.

TWEDE DRUK.

TE GRONINGEN, BIJ

J. OOMKENS.

1838.

WELLCOME INSTITUTION

DR. J. VAN DER WOUDE

WELLCOME INSTITUTION

WELLCOME INSTITUTION

Naar de anatomische verhandeling van de
afgevoerde anatomische afzake

ANATOMY OF THE HUMAN BODY

WELLCOME INSTITUTION

WELLCOME INSTITUTION

VOORBERIGT

VAN DEN

NEDERDUITSCHEN VERTALER.

Onder de volksondeugden, welke in alle deelen van Europa het hoofd meer en meer beginnen te verheffen, behoort vooral de dronkenschap genoemd te worden. Ook in Nederland woedt dezelve in eenen onheilspellenden graad, en de menigvuldige groote misdaden, met welke beschrijving onze dagbladen somwijlen opgevuld zijn, mag men voor een groot gedeelte, hetzij dan middellijk, hetzij onmiddellijk, aan de gevolgen dezer gewoonte toeschrijven.

Geen enkel werkje, uitsluitend geschreven met het doel, om de hun verderf te gemoet snellende slagtoffers der dronkenschap eenigzins in hunnen loop te stuiten, of hun ten minste eenigermate de vreeselijke gevolgen hunner handelwijze aan te toonen, bestond er dusver in ons land. Toen ik derhalve, eenigen tijd geleden, een Duitsch werkje in handen kreeg, getiteld: Ueber Berauschung, deren Folgen und Verhütungs- und Heilmittel dagegen, naar het Engelsch van Dr. Macnish, las ik het boekje en vond, dat het zeer veel goeds, ook voor Nederlanders, bevatte; zoodat ik, uangespoord door de gedachte, van ook eenigzins tot de verdelging dezer volksondeugd te kunnen medewerken, aan den arbeid ging en het in onze taal overbragt.

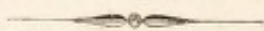
In den loop van het jaar 1838 werden er evenwel eenige werkjes in ons land tegen de Dronkenschap uitgegeven, welke waarlijk de lezing verdienen, en zekerlijk mij van de uitgave van dit boekje zouden hebben doen afzien, indien er niet reeds eenige

vellen afgedrukt waren en ik er niet van overtuigd ware geweest, dat men niet te veel over de schadelijke gevolgen dezer ondeugd zoude kunnen schrijven.

Ik geef het derhalve aan het Nederlandsch publiek ter lezing over; ik wensch het in veler handen; hoop, dat het bij menig-een' ten goede moge werken, en zal dubbel voor de moeite der vertaling beloond zijn, indien ook slechts eenige weinigen onder mijne landgenooten, door het nalaten dezer schadelijke gewoonte, de herstelling hunner gezondheid, den hernieuwden bloei van hun middel van bestaan en de terug gekeerde rust en tevredenheid in hunnen huisselijken kring aan dezen mijnen arbeid mogen dank weten.

GRONINGEN,
den 3 Julij 1838.

Deze tweede druk heb ik, (een paar verbeteringen en aanmerkingen uitgezonderd), onveranderd gelaten, omdat ik overtuigd was, dat het mij, zonder geheele omverwerping van het oorspronkelijke Engelsche werkje, bijna niet mogelijk zoude zijn, om het meer volstrektelijk voor Nederlanders in te rigten.

De begunstiging en aanprijzing, welke de eerste uitgave van de zijde der Hooge Regering en H. H. Recensenten heeft mogen genieten en de goede afstek, welke zoo spoedig eene tweede druk heeft noodzakelijk gemaakt, doet mij met vreugde op mijne gedane pogingen terugzien.

Ik betuig voor de onderscheiding, aan dit werkje te beurt gevallen, mijnen nederigen dank en wensch, dat door de verdere verspreiding van hetzelfde aan het doel der vertaling moge worden beantwoord.

GRONINGEN,
den 25 November
1838.

S. R. OOMKENS,
Med. Stud.

EERSTE HOOFDSTUK.

INLEIDING.

De dronkenschap is niet, gelijk eenige andere ondeugd, uitsluitelijk aan den nieuweren tijd eigen. Men kan dezelve tot in de vroegste oudheid nagaan, en indien onze geschiedboeken van de tijden vóór den Zondvloed volkomener waren, zouden wij ons waarschijnlijk kunnen overtuigen, dat dezelve zelfs aan dien tijd eigen was. De in de Heilige Schrift aangevoerde gevallen van Noach en Loth zijn de eerste, van welke de geschiedenis ons de overlevering heeft bewaard, en men kan vaststellen, dat, waar de druif groeide, ook dronkenschap ontstond. De wijnbereiding uit deze vrucht was eene van de eerste ontdekkingen der menschen, en de hieruit voortspruitende schadelijke gevolgen schijnen met de ontdekking bijna gelijktijdig begonnen te zijn. Die streken, wier ongunstige ligging den wijnbouw niet toeliet, boden andere voortbrengselen aan, welke als plaatsvervangers voor den wijn

konden dienen, en derzelver inwoners overtroffen dikwijls die van het zuiden in alle soorten van losbandige ondeugden, terwijl het genot van den drank hunne dichterlijke geestvervoering even zoo veel stof gaf, als in andere luchtstreken eenen Anacreon en Hafiz. De dronkenschap heeft, in verschillende tijden en onder verschillende volkeren, haar karakter zeer veranderd. Het kan niet ontkend worden, dat deze ondeugd meer in den ruwen, dan in den beschaafderen toestand der maatschappij heerscht. Dit is zoo zeer het geval, dat, hoe beschaafder de menschen worden, zich deze ondeugd in dezelfde mate meer en meer matigt. Ook is het niet te betwijfelen, dat zij meer in noordelijke, dan in zuidelijke luchtstreken heerschende is (*). De natuurlijke gesteldheid der luchtstreken bepaalt deze verschijning; zij staat het menschelijk lichaam eene meerdere of mindere geschiktheid toe, om geestrijke dranken te verdragen; eene hoeveelheid, welke ter naauwernood het trage bloed van eenen *Noorweger* in beweging brengt, zoude den *Hindou* koortsachtig aandoen en zijn brein in vuur en vlam zetten. Zelfs in Europa kunnen de inwoners van het zuiden veel minder de werkingen van geestrijke dranken wederstaan, dan die van het noorden.

Veel van dit alles wordt door de koude der lucht-

(*) Terwijl ik deze aanmerking maak, bedoel ik slechts de landen noordelijk van de Evennachtslijn; want ten zuiden van die lijn neemt deze ondeugd in dezelfde verhouding toe, als in den tegenovergestelden rigting. Montesquieu drukt zich hierover op de volgende wijze uit: »Van den Aequator tot onzen pool zal men de dronkenschap met de breedtegraden zien toenemen. Keert men zich van denzelfden Aequator tot de tegenovergestelde pool, zoo zal men de dronkenschap zuidelijk, zoo als aan gene zijde noordelijk, steeds meer zien vermeerderen.»

streek, en ook veel door de bijzondere natuur- en zedekundige verhouding, welke deze koude veroorzaakt, bepaald. De bewoners van het zuiden zijn een levendig, gemakkelijk voor aandoeningen vatbaar volk, van een bloedrijk gestel, en voor iederen indruk in den uitersten graad gevoelig. De heerlijke luchtstreek vervult hunnen geest met vurige gedachten en schoone beelden. De in het noorden wonende volkeren zijn het tegendeel van dit alles. Met eene grootere vastheid en volharding van den wil, met eene volmaaktere oordeelskracht en grootere geschiktheid tot diep nadenken, deelen zij niet in denzelfden graad in die vruchtbare scheppingskracht, welke, met den glans eens regenboogs, den geest van het zuiden als met eenen voortdurenden zonneshijn van verrukking omgeeft. De bewoners van het zuiden worden voornamelijk door de aandrift van het hart, de bewoners van het noorden door die van het hoofd geleid. Gene stellen de schoonheid en bevalligheid eens bloemtuins, deze de vastheid eener rots, met zijne steenachtige hardheid daar. Men kan niet verwachten, dat dezelfde aanprikkeling op zoo verschillend bewerkte zamenstellingen, dezelfde werkingen zal uitoefenen. De ligt ontvlammende ziel van *genen* wordt gemakkelijk aangezet, en vertoont verschijnselen, welke bij *dezen* slechts ten gevolge van eene beduidende verhooging van het prikkelingsmiddel kan worden voortgebracht; en ook om die rede zal dezelfde hoeveelheid *genen* dronken maken, terwijl zij op *dezen* in evenredigheid weinigen indruk heeft. Wij moeten bij deze gelegenheid herinneren: dat iemand niet als een dronkaard kan worden aangemerkt, omdat hij eene zekere hoeveelheid dronkenmakende middelen tot zich neemt, maar omdat datgene, wat hij daarvan verteert, zekere werkingen

op zijn gestel voortbrengt. De Rus kan derhalve zes glazen dagelijks gebruiken, en dan nog even matig zijn als de Italiaan wanneer hij vier, of als de Indiër wanneer hij twee van dezelve gebruikt. Doch zelfs wanneer men dit in aanmerking neemt, zal het resultaat, in betrekking tot de matigheid, ten gunste van het zuiden uitvallen; de bewoners van hetzelfde gebruiken niet alleen minder bedwelmende middelen, maar zij zijn ook, *bona fide*, zeldzamer dronken. Diegene, welke Londen en Parijs in iedere betrekking vergelijken, kunnen zich gemakkelijk van deze daadzaak overtuigen; nog meer in het cog loopend echter is het onderscheid tusschen Moskau en Rome. Wie hoorde ooit, dat een Engelschman Suikerwater slurpte en zijne vrienden een glas Limonade aanbood? — In Frankrijk is zoo iets echter zeer algemeen, en van alle gebruiken van dat land is dit het meest aan den bijtenden spot van *John Bull* blootgesteld.

Men gelooft algemeen, dat de wijn de eenige aan de oudheid bekende dronkenmakende drank geweest is, doch dit is eene dwaling. Tacitus vermeldt, dat het bier onder de Duitschers van zijnen tijd bekend geweest is. Ook de Egyptenaren, wier land voor den wijnbouw niet wel geschikt was, bedienden zich van hetzelfde als een plaatsvervanger voor den wijn. In de middeleeuwen was hetzelfde in gebruik, en Park meldt, dat er in de binnenlanden van Afrika, door het gewone *proces* van brouwen en mouten, zeer goed bier wordt bereid. De lievelingsdrank van de oude Saksers was bier of mede. Deze vereerders van *Odin* waren zoo zeer aan de dronkenschap overgegeven, dat dezelve bijna voor eervol werd gehouden. Die het meest kon drinken, werd met bewondering en achting genoemd, en daardoor ontstonden de drinkliederen der Scandi-

navische dichters en de zaligheid van Wallhalla, waar uit de schedels der in den slag gesneuvelde vijanden werd gedronken. Zelfs de wijngeest, welke men gewoonlijk voor eene nieuwere ontdekking houdt, was reeds zeer vroeg bekend. Dezelve zoude het eerst door de Arabieren in de middeleeuwen vervaardigd zijn, doch waarschijnlijk is zijn oorsprong van veel vroegeren tijd. Alcohol was den Alchymisten reeds in de eerste helft der 12de eeuw bekend, niettegenstaande deszelfs bereidingswijze in dien tijd zeer geheim werd gehouden. De onder den naam van Arrak bekende drank werd sedert onheugelijke tijden op het eiland Java, alsmede op het vaste land van Hindostan gemaakt. Brandewijn schijnt Galenus bekend te zijn geweest, daar hij denzelven voor de genezing van den geeuwghonger aanbeveelt, en in Sicilië was de destillatie van denzelven in het begin van de 14de eeuw in gebruik. Wat de wijn betreft, dezelve had in den ouden tijd eenen bijzonderen Schutzgod. — Bacchus en zijn makker Silenus waren, gelijk spreekwoorden, in aller mond, en vormden een gewigtig deel der heidensche Mythologie. Hoe dikwijls hoorden wij de Falernensche en Campanische, de Cypersche en Schiraz wijnen noemen. — Er is inderdaad grond om te gelooven, dat de wijnen der ouden de onze geenentwege in voortreffelijkheid hebben achtergestaan, hoe menigvuldig dezelve ook mogen geweest zijn. De wijn was onder de oostersche volkeren zoo in gebruik, dat Mahomed, vreezende voor de nadeelige gevolgen, de aanbouwing van denzelven aan zijne aanhangers verbood, welke, om zich hiervoor schadeloos te stellen, tot opium hunne toevlugt namen. Gedurende de middeleeuwen schijnt de wijn zeldzamer te zijn geweest: in het jaar 1298 werd dezelve door de Engelsche apothekers als een

geneesmiddel verkocht. In den tegenwoordigen tijd wordt hij in de landen, welke zelve geenen wijn voortbrengen, weinig gedronken, behalve door de hoogere klassen der maatschappij; doch waar dezelve verbouwd wordt, is hij gewoonlijk tot eenen zoo geringen prijs te bekomen, dat hij ook den armsten ten dienste staat (*).

Wat de dronkenschap betreft, zoo moet ons het natuur- en zedelijk bederf, welke zij in de wereld verbreid heeft, in het oog vallen. Waar dronkenmakende dranken algemeen worden, daar is de zedelijkheid gezonken. Zij schijnen als de giftige winden der woestijn te werken, en vernieling en ellende op hun pad te verbreiden. De ondergang van Rome werd door zwelgerij veroorzaakt, en bijzonder door de overmaat van het wijn drinken. Hannibal's leger bezweek minder onder de wapenen van Scipio, dan onder de wijnen van Capua, en de beschonkene Macedonische held stierf in zijn 33ste jaar, nadat hij zijnen vriend Clytus gedood en het paleis in Persepolis verbrand had. Men zoude boeken over de schadelijke gevolgen dezer ondeugd kunnen schrijven, doch dit is

(*) De hoeveelheid van den alleen in Frankrijk gewonnenen wijn is bijna ongelooflijk. De wijnbergen zouden in dat land 5 millioenen *acres*, of het 26ste gedeelte van het geheele gebied innemen. Parijs alleen gebruikt meer dan driemaal zooveel wijn, als de Britsche eilanden. Ongetwijfeld is veel van den wijn, die in de Fransche hoofdstad gedronken wordt, slechts van eene zwakke hoedanigheid; doch wanneer men ook dit alles in aanmerking neemt, zoo is het evenwel voldoende (indien er ook andere bewijzen ontbraken) om ons te overtuigen, hoe zeer het gebruik van den wijn in Engeland, door de buitengewone belastingen, wordt ingetoomd. Het ware beter voor de zedelijkheid des lands, wanneer het volk het genot van sterke dranken nalaten en in derzelve plaats zulke wijnen drinken konde, als den Franschen gewoonlijk ten dienste staan.

voor den opmerkzamen beschouwer onnoodig, en nog meer voor diegenen, welke met de geschiedenis van het menschelijk geslacht bekend zijn. Terwijl wij vermelden hoe deze ondeugd zich in den ouden tijd voordeed, moeten wij aanmerken, dat dezelve in sommige streken in een veel eerloozzer licht verscheen, dan bij eenige nieuwere natie. De Nerviërs ontzelden zich het drinken van wijn, dewijl zij het vaststelden, dat de wijn hen lafhartig en weekelijk maakte; deze eenvoudige lieden hadden geen begrip van datgene, wat onze zeelieden »hollandsche moed" noemen; zij gevoelden de noodzakelijkheid niet, hunne natuurlijke dapperheid door een kunstig prikkelend middel te verhoogen. — De oude Spartanen hadden eenen zoo grooten afschrik voor de dronkenschap, dat het bij hen gebruikelijk was, de slaven beschonken te maken en hen openlijk in dezen vernederenden toestand ten toon te stellen, om het aankomend geslacht met haat en verachting jegens deze ondeugd te vervullen. De Indiërs beschouwen de dronkenschap als eene soort van dolheid; en in hunne taal beteekent het woord »ramgam" zoowel eenen dronkaard als eenen zinneloozen. De ouden konden even zoowel over dezen toestand schertsen en er zedelessen op maken, als de nieuweren. — » Daar hangt eene wijnflesch," was de spottende uitroep der Romeinsche soldaten, toen zij op het lijk van den dronkaard Bonosus wezen, die zich in eenen aanval van vertwijfeling aan eenen boom had opgehangen. — » Wanneer gij duurzame schoenen wenscht te hebben," zegt de lustige Matheo Langsberg, » dan moet gij het overluder van den mond van eenen fikschen drinker nemen, want dat laat geen water door."

Wanneer wij onze oogen van den ouden tot op on-

zen tijd wenden , dan vinden wij geene bijzondere reden , om ons over verbetering te dien opzichte geluk te wenschen . Deze ondeugd heeft wel is waar onder de hoogere standen afgenomen , doch zij heeft daarentegen , hetgeen men ongelukkig niet ontkennen kan , onder de lagere verschrikkelijke verwoestingen aangerigt . Omstrecks 30 tot 40 jaren geleden , geloofde een kastelein zijne gasten geene genoegzame eer te hebben aangedaan , wanneer zij zijne tafel niet in eenen beschonkenen toestand verlieten . Deze gewoonte is in Ierland en in het Schotsche Hoogland nog de heerschende ; in andere deelen van het Koninkrijk daarentegen neemt dezelve af , en wij durven hopen , dat het niet lang meer zal aanhouden , of de gastvrijheid wordt door meer matigheid met de schrandereid en gezondheid in overeenstemming gebragt . Voor de toeneemende drinkzucht onder de lagere klassen , laten zich verscheidene oorzaken opgeven , voornamelijk echter de nieuwste vermindering der belastingen op de rum en whiskey . Dit geschiedde met het dubbele doel , om de akkerbouw en handel te begunstigen , en der smokkelarij afbreuk te doen . Het laatste oogmerk is in het geheel niet naar genoegen bereikt . De smokkelaar handelt als voorheen , en heeft bijna dezelfde zekerheid van eene voordeelige aflevering . Het was goed , wanneer de aan de armen verkocht wordende dranken van dezelfde hoedanigheid waren , als de door smokkelarij ingevoerde , maar in plaats van deze , zijn zij gewoonlijk een hoogst schadelijk mengsel , hetwelk uitdrukkelijk met het oogmerk bereid wordt , om de ingewanden der ongelukkige slagtoffers , welke het gebruiken , te verteren . De uitgebreidheid , welke de vervalsching aller sterke dranken bereikt heeft , is van dien aard , dat iedere klasse der maatschappij zich daar-

door bedeed moet gevoelen. Wijn b. v. , wordt dikwijls met aluin en loodsuiker vervalscht , en het laatstgenoemde schadelijk middel wordt door herbergiers en anderen aangewend , om den in slechten wijn zoo gewonen zuren smaak te verwijderen. Zelfs de kleur dezer dranken is dikwijls door kunst voortgebracht , en de door eenigen , welke van deze vervalschingen onbewust zijn , zoo bewonderde donker roode kleur , wordt dikwijls door inmengels van verschillenden aard , als blaauwbessen , enz. voortgebracht , of ten minste verhoogd. Ook sterke dranken zijn dikwijls door aluin en loodsuiker vervalscht , en menigmaal vindt men vitrioololie , terpentijn en andere even schadelijke inmengsels met dezelve vereenigd. Het Britsche *gin* , die verderfelijke drank , is letterlijk uit deze bestanddeelen zamengesteld ; ook biersoorten zijn door hare menigvuldige verdoovende bijmengselen niet minder nadeelig voor de gezondheid. Uit deze omstandigheden ontwikkelen zich noodzakelijk twee slotsommen , namelijk : dat bedwelmende dranken dikwijls , hun zelve niet eigendommelijke , schadelijke bestanddeelen bezitten , en dat elk , die dezelve koopt zich van hunnen onvermengden toestand moet overtuigen , en dezelve slechts van personen moet aannemen , wier eerlijkheid geenen twijfel overlaat. Geestige dranken zijn , in hunnen reinsten toestand , zonder het inmengen van vergiftige zelfstandigheden , der gezondheid reeds dikwijls schadelijk.

De verschillende soorten van wijn zijn zoo talrijk , dat zij bijna niet kunnen worden opgeteld. De Heer Brande geeft in zijne Tafel (zie in het Aanhangsel) eene lijst van niet minder dan 44 verschillende soorten , en hij heeft zeer vele niet aangevoerd. De sterke dranken zijn niet zoo talrijk , en laten zich door de

benamingen van rum, gin, brandewijn en whiskey omvatten. De eerste is de heerschende drank in West-Indië, Noord - Amerika en die steden van Groot-Brittanje, welk met deze streken in naauwe handelsverbinding staan. Gin (jenever) wordt bijzonder in Holland en Zwitserland gefabriceerd, en heeft zich van daar door geheel Europa verbreid. De derde dezer dranken wordt voornamelijk in Charente en Languedoc gestookt, en in het zuiden hoofdzakelijk gebruikt. De vierde bepaald zich meest op Ierland en Schotland, in welk laatste land altijd de beste bereid wordt. Van bieren hebben wij zeer vele soorten. Groot-Brittanje, bijzonder Engeland, levert dezelve in de grootste volkomenheid. Zij zijn de natuurlijke drank der Engelschen, het *Vinum Anglicorum*, gelijk buitenlanders dezelve dikwijls genoemd hebben. Iedere iets beteekenende plaats heeft bij ons zijne brouwerij, en bijna in elke onzer biersoorten vindt men een aanmerkelijk onderscheid. Brownstout, Londensche- en Schotsche Porter, Burton-, Dorchester-, Edimburger- en Alloa-Ale zijn slechts eenige weinige van de talloze verscheidenheden van deze zoo algemeen verbreiden drank.

Buiten de wijnen, de spiritiosa en de bieren, zijn er nog vele andere middelen, welke bedwelmende eigenschappen bezitten, onder anderen: de *Paganum Harmala* of de Syrische wijnruit, van welke de Sultan Soliman zich zoo menigvuldig bediende, de *Hibiscus Saldarissa*, uit welke, naar men denkt, de *Nepenthes* der ouden bereid werd, de *Balsac* of de Turksche wijnruit, de *Benang* of de Indische betel, de *Hyosciamus niger* en de *Atropa Belladonna*. Buiten deze en eenige anderen kunnen hiertoe nog gerekend worden: opium, tabak, *Cocculus - Indicus*, en de ontelbare menigte van likeuren met andere meer of

minder werkzame Agentiën, als: Saffraan, Lolch (zeker onkruid) enz. De menigte bedwelmende middelen verwekt inderdaad verwondering, en de neiging tot iedere schadelijke ondeugd, welke zij veroorzaken, schijnt in verhouding tot hun aantal te staan.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Oorzaken der Dronkenschap.

De oorzaken der dronkenschap zijn zoo zichtbaar, dat weinige Schrijvers het noodig geoordeeld hebben, dezelve behoorlijk te ontwikkelen; ook zullen wij ons slechts eenige woorden over deze zaak veroorloven. Er zijn personen, welke zich nooit aan dronkenschap overgeven, en anderen, bij welke, niettegenstaande alle middelen ter voorkoming van dezelve, dit het geval zijn zal. Eenigen zijn dronkaards uit eigene verkiezing, en anderen ten gevolge van hun noodlot. De eersten hebben eene aangeborene, in hun gestel gelegene neiging voor geestrijke dranken, en drinken *con amore*. Dezelve zijn gewoonlijk van een bloedrijk gestel, van eenen ruwen en onbeschaafden geest en van gemeene dierlijke driften. Zij bezitten in het algemeen eene zekere vastheid van vezelen en eenen hooger graad van inwendige levenswerkzaamheid. Zij verheugen zich in het woeste gedruisch der drinkgela-

gen en zoeken in de flesch beschutting en hulp tegen iedere menschelijke ellende.

De dronkaard van de tweede klasse verkreeg nimmer van de natuur den aanleg tot deze uitpattingen. Hij is misschien van een ingetogen en matig gestel, maar het ongeluk heeft hem ter nedergerukt, en in plaats van hetzelfde mannelijk te dragen, zoekt hij het in den toestand der beschonkenheid te vergeten. Hij wordt aangedreven door eene overmaat van gevoeligheid, eene gedeeltelijke zwakheid van geest, eene volkomene wanhoop, en de dronkenschap is bij hem een gevolg van het ongeluk. Zulke personen sterven voornamelijk aan vertwijfeling van geest, nog vóór dat deze uitpattingen, door hare gevolgen zelve, hen kunnen vernietigen.

Eenigen worden dronkaards, dewijl men hen in hunne jeugd met te veel toegevendheid behandelde. Er zijn ouders, welke hunne kinderen aan het genot van wijn, punsch en van andere bedwelmende dranken gewennen. — Velen maken zich deze ondeugd eigen door het te menigvuldig bezoeken van drinkgezelschappen. Twee derden der dronkaards worden daar in de neiging tot onmatigheid en tot woeste ongepaste handelingen ingewijd.

De dronkenschap heerscht in eenen verontrustenden graad onder de lagere klassen der maatschappij. Men treft dezelve meer in steden, dan op het land, meer onder handwerkslieden, dan onder boeren aan. Veel van de ellende, welke onder de arbeidende klasse heerscht, ontspringt uit deze bron. De bedienden der voornamen zijn even zeer blootgesteld aan de verzoeking tot deze ondeugd, even als alle menschen, welke een rondzwervend en avontuurlijk leven leiden.

Vrouwen gewennen zich gemakkelijk aan dit gebrek,

wanneer zij, gedurende den tijd dat zij kinderen zogen, geestrijke dranken gebruiken. Deze aanzettende middelen worden haar gewoonlijk met een welgemeend, maar slecht toegepast doel aanprezen, en aan vele jonge vrouwen wordt deze gewoonte schadelijk, dewijl hare melk hierdoor lijdt en daardoor maar al te dikwijls de grond tot eene latere gewoonte gelegd wordt.

Het menigvuldig gebruik van likeuren geeft even zeer dikwijls aanleiding, dat sterke dranken eene soort van noodzakelijkheid worden.

Onder andere dingen, moeten wij ook het overdreven gebruik van geestrijke tincturen, ter genezing van zwaarmoedigheid en van eene slechte maag, aanhalen. Menschen, welke sterke thee, bijzonder groene, drinken, stellen zich aan hetzelfde gevaar bloot. Deze laatste is bijzonder nadeelig voor de gezondheid, daar zij opstijging en algemeene zwakheid der verteringswerktuigen veroorzaakt. Eenige dezer schadelijke uitwerkingen worden een tijdlang door het gebruik van sterke dranken geweerd, en hetgeen in den beginne als geneesmiddel werd aangewend, wordt spoedig behoefte.

De neiging tot dronkenschap schijnt eenigermate erfelijk te zijn. Wij zien dezelve dikwijls van de ouden op de kinderen voortplanten. Dit kan, wel is waar, dikwijls door een slecht voorbeeld en navolging veroorzaakt worden, doch het is evenwel niet te ontkennen, dat het, ten minste in eenige gevallen, ook eene familiekwaal is.

Mannen van vernuft zijn ongelukkigerwijze dikwijls aan den drank overgegeven. De natuur, welke hen met hoogere geestkrachten, dan hunne medemenschen beschonk, schijnt ook in hunnen levensbeker meer bitterheid gemengd te hebben. De geest van zulke men-

schen is te gevoelig en teeder, zoodat dezelve het in de gewone atmosfeer der menschelijke natuur niet kan uithouden, weshalve ook groote talenten gewoonlijk met den aanleg tot zwaarmoedigheid en droefgeestigheid te zaam verbonden, worden opgemerkt. Het vernuft leeft in zijne eigene wereld; weinige menschen, die met hetzelfde begaafd zijn, verheugen zich in het gewone geluk der menschheid, en wanneer er nog werkelijk ongeluk bij komt, worden zij in de diepste ellende gestort.

Om deze gemoedsstemmingen te verjagen, worden veelsoortige middelen aangewend. Dr. Johnson nam zijne toevlugt tot den wijn, wanneer hem zwaarmoedigheid vermeesterde. Hij bevond, dat, zoo lang de onmiddellijke invloed des wijns aanhield, de aanvallen werden onderdrukt, doch hiertegen keerden dezelve naderhand met verdubbelde kracht terug. Hij bemerkte den gevaarlijken afgrond aan welken hij zich bevond, en wist, door eene ongewone inspanning zijner willenskracht, denzelfden te ontkomen. In plaats van den wijn, koos hij de thee, en bediende zich gedurende zijne zwaarmoedige stemming van dit zachtere prikkelingsmiddel. Voltaire en Fontenelle dronken tot hetzelfde oogmerk koffij; de opwekkende middelen van Newton en Hobbes waren tabaksdampen, terwijl Demosthenes en Haller reeds door het menigvuldig gebruik van koud water hun doel bereikten. Zoo verschillend zijn de ligchaamsgestellen!

»Het is beter door zwaarmoedigheid gekweld te worden, dan zich aan de dronkenschap over te geven,» merkt de oude Burton aan in zijne *Anatomie der Zwaarmoedigheid*, en er zullen weinigen zijn, die niet van hetzelfde gevoelen zijn. Dr. Darwin zegt, dat hij nimmer eenen onmatigen in het gebruik

van spijs met de jicht geplaagd heeft gezien, die niet te gelijk aan den drank was overgegeven. Hij merkt verder aan: »Het is opmerkelijk, dat alle uit het misbruik van geestige dranken voortkomende ziekten en kwalen ligt erfelijk, zelfs tot aan het derde geslacht, worden, en voor en na, wanneer de oorzaak aanhoudt, zich verergeren, totdat de familie uitsterft.»

Het zoude doelloos zijn, wanneer wij al de verschillende aanleidingen tot dronkenschap verder wilden nagaan. Een aan den drank overgevene kan zich zelden herinneren, door welke bijzondere omstandigheid hij er toe gekomen is. De ondeugd maakt zich van hem meester, zonder dat hij er van bewust is; en hij torscht derzelve kluisters, voordat hij het zelf weet. Het is genoegzaam, dat wij de eerste oorzaken en derzelve stellige gevolgen kennen. Zoo veel is zeker, dat iemand, die zich aan onmatigheid overgeeft, noch gezond van geest, noch gezond van ligchaam kan worden genoemd. De geest bevindt zich, zoo lang de werking der geestrijke dranken aanhoudt, in eenen toestand van gedeeltelijke waanzinnigheid, en het ligchaam wordt altijd meer of min in zijne natuurlijke werking gestuit en benadeeld.

DERDE HOOFDSTUK.

Verschijnselen der Dronkenschap.

De gevolgen der dronkenschap zijn verschrikkelijk, doch het genot zelf heeft zijne bekoorlijkheid. Zoo lang de bedwelming aanhoudt, is het geluk volmaakt. Zorgen en kommer worden verdreven, en het Elysium met alle zijne heerlijkheid vertoont zich aan de verblinde verbeelding des drinkers.

Eenige Schrijvers hebben over het genot van den toestand van volkomene dronkenschap gesproken; doch dit zal wel niet het aangenaamste tijdperk zijn, maar veeleer dat, wanneer iemand, noch geheel beschonken, noch geheel nuchteren, in eenen middel-staat tusschen beiden is. Deze gemoedsstemming vangt aan, wanneer de geestige deelen naar de hersenen beginnen te trekken, wanneer de vleugelen aan den geest ontvallen en deze zich van de aarde poogt los te maken, wanneer de tong lossen in de mond en het vroegere stilzwijgen, in zoover er zoodanig een plaats had, afgebroken wordt.

Welke zijn de gewaarwordingen bij het begin der dronkenschap? — Allereerst maakt eene ongewone opgeruimdheid zich van het gemoed meester, en hetzelfde wordt met eene rustige zelfvoldoening vervuld. Tusschen beide verneemt de drinker, gedurende ieder oponthoud in het gesprek, een zacht en niet onmuzi-

kaal gedruisch. Het schijnt hem toe, alsof zijn hoofd gemakkelijker dan anders tusschen zijne schouderen zweeft. Daarop trekt eene soort van duisterheid, als een fijne nevel, voor zijne oogen op, en doet hem alle zaken eenigzins onduidelijk voorkomen. De lichten schijnen zich te bewegen en zich te verdubbelen. Tegelijkertijd wordt het hart met opgeruimdheid en warmte vervuld. De verbeelding wordt immer levendiger, en toovert eene menigte verschrikkelijke beelden voor den geest. De drinker wordt spraakzaam en deelt in dichterlijke bewoordingen de gedachten mede, welke plotselijk in zijn brein opkomen. Nu ontstaat er bij hem eene stemming van algemeene tevredenheid met zich en de geheele wereld. Hij denkt niet meer aan ongeluk of ellende, en geeft zich geheel over aan de zaligheid van het oogenblik. Dit is het hoogste punt — de verrukking is thans volkomen. De denkracht is nog in lijdelyken toestand; dezelve wordt slechts geschokt, doch niet geheel verdrongen. Om dezen tijd stort de drinker al de geheimen van zijn hart uit. Zijne goede of slechte hoedanigheden vertoonen zich zonder terughouden, en in dezen toestand is het, dat men, zoo ooit, het menschelijk hart kan doorzien. Kort daarop overmeestert hem de onwederstaanbare drang om onzin te spreken, wanneer hij bij zich zelve hier ook volkomen van bewust is; even zoo begaat hij menigen dwazen zet, van welken hij weet, dat dezelve dwaas is. De kracht des wils, welke zich aan het oordeel onderwerpt, schijnt geheel verzwakt te wezen. Het aangenaamste tijdperk is zeker onmiddellijk vóór dat, in hetwelk hij spraakzaam werd. Wanneer dit plaats vindt, maakt de drinker zich gewoonlijk belagchelijk, en zijne, al is het ook gedruisverwekkende, vrolijkheid is niet meer zoo vermakend.

Daarop wordt het tooneel verdonkerd. Het inbeeldingsvermogen van den drinker wordt met de avontuurlijkste verschijningen vervuld. In plaats van met drinken op te houden, jaagt hij onophoudelijk het eene glas na het andere naar binnen. Het wordt hem duizelig voor de oogen, de kaarsen branden blaauw, of groen, of geel, en waar misschien slechts drie op de tafel staan, ziet hij een dozijn van dezelve. Naar mate zijn gestel is, is hij verliefd, of muzikaal, of twistgierig. Bij eenigen worden de geestkrachten verhoogd, en deze spreiden eene ongewone geestigheid ten toon. Van lieverlede echter weigert de spraak zijne dienst, en de tong vermag de woorden niet meer uit te spreken. De mond is half open, en de blikken nemen eene geestelooze uitdrukking aan, terwijl de oogen zich glasachtig en waterig voordoen. De drinker beeldt zich gemakkelijk in, dat hij iemand uit het gezelschap heeft beledigd, en hij is belagchelijk rijk in verontschuldigen. Dikwijls houdt hij den eenen persoon voor den anderen, of verwisselt ook diegenen, welke hij voor zich ziet, met afwezig en zelfs met overledenen. De spierkracht wordt op dit oogenblik sterk aangedaan; deze toestand vangt reeds aan voordat er in de geestgesteldheid eene merkelijke verandering plaats grijpt, en neemt van lieverlede toe. Hij kan niet meer met vasten tred gaan, maar waggelt van de eene zijde naar de andere. Zijne ledematen worden krachteloos en ontzeggen hem hunne dienst. Hij is in deze omstandigheden evenwel van zijnen toestand niet bewust, en terwijl hij zich door zijne zonderlinge bewegingen belagchelijk maakt, verbeeldt hij zich, dat hij met volkomene vastheid voorttreedt. Wanneer hij poogt te loopen, gelooft hij met buitengewone snelheid over den grond te zweven. Het

doet zich aan zijne bliken voor, alsof alle menschen en zelfs de onbezielde natuur dronken waren, terwijl hij alleen zich voor nuchteren houdt. De huizen waggelen van de eene zijde naar de andere, even alsof zij hun evenwigt verloren hadden, en zelfs de aarde schijnt aan zijne voeten te ontzinken en hem in de lucht te laten zweven. Het laatste tijdperk van het beschonken zijn is dat van volkomene gevoelloosheid. De drinker zakt welligt onder de tafel, en wordt in eenen gevoelloozen toestand te bed gebracht. Wanneer zijn bewustzijn en gevoel, hoe zeer ook verstompt, nog niet geheel dood zijn, begint thans de ellende, welke bestemd is, om de vroegere verrukking op te volgen. Naauwelijks ligt hij met het hoofd in de kussens, of hij gevoelt de hevigste kloppingen in zijne hersenen. Zijn hart slaat snel en sterk tegen de ribben; hij verneemt een gedruisch als dat van eenen ver verwijderden waterval of van eenen ruischenden stroom. In zijne gedachten wordt, even als een doellooze droom, de duistere herinnering aan zijne uitpattingen levendig. Hij hoort nog, even als door eene echo, het geschreeuw en gelach zijner makkers. Woeste, grillige denkbeelden dringen zich in zijnen geest op een. De duizeligheid is grooter, dan immer te voren, en hij verneemt een gevoel, alsof hij op eene holgaande zee in een schip heen en weder werd gewiegd. Eindelijk verzinkt hij ongemerkt in eenen diepen slaap.

Des morgens ontwaakt hij in eenen koortsachtigen toestand. De huid van zijn ligchaam is uitgedroogd, en voornamelijk heeft het binnenste der handen de geaardheid van leder. Dikwijls wordt hij door vreeselijke hoofdpijnen geplaagd. Hij gevoelt grooten dorst, terwijl zijne tong beslagen, droog en stijf is.

Ook het binnenste van den mond is uitgedroogd en zamengetrokken, en zelfs is de keel dikwijls raauw. Zijn blik is treurig en strak, alle vuur is uit denzelfden geweken en de oogen zijn gevoelig voor het licht. De gelaatskleur is bleek en ziekelijk, en toont uitputting van ligchaam en geest aan. De honger is verdwenen, en zelfs nu heeft hem de bedwelming der dronkenschap niet verlaten; want nog tikt het in zijn hoofd, het hart klopt geweldig, en zoodra hij zich wil opheffen, valt hij terstond weder neder. Hij is ter neêrgeslagen en treurig, en hij herinnert zich met smart de voorvallen van den doorgebragten nacht. Hij heeft berouw over zijne handeling, belooft plegtig, zich niet weder zoodanig te laten vervoeren, en verlangt ongeduldig naar iets, hetwelk zijnen dorst kan lesschen. Dit zijn de gewoonlijke verschijningen van eenen beschonkenen toestand.

In het begin der dronkenschap gevoelt de dronkaard groote geneigdheid tot slapen, voornamelijk wanneer hij alleen is. In gezelschap wordt dit door het gedruisch en de luidruchtigheid van het gesprek verhinderd, en zoodra er eene zekere hoeveelheid is gedronken, vermindert de slaapverwekkende werking. Wie het bij eene drinkpartij langen tijd wil uithouden, moet nimmer veel spreken, daar dit de dronkenschap bevordert, waarom ook ieder ervaren drinker dezen voorzigtigheidsmaatregel in het oog pleegt te houden.

De bedwelming der dronkenschap is altijd grooter in het duister, dan bij het licht. Ik zoude hiervoor geene gronden kunnen bijbrengen, doch zoo veel is zeker, dat de beschonkene nooit zijnen waren toestand zoo zeer gevoelt, dan wanneer hij alleen en in het donker is. Misschien houden het gedruisch en het licht zijnen geest bezig, en maken voor het oogen-

blik de lichamelijke aandoeningen minder gevoelig.

Er zijn menschen, die ook, indien zij slechts weinig drinken, onpasselijk worden, en dit is in het algemeen eene gunstige omstandigheid, daar dit hun eenen weldadigen teugel aanlegt, wanneer zij ook tot onmatigheid zouden mogen geneigd wezen. Men zal in het algemeen in zoodanige gevallen zien, dat het onpasselijk worden op het oogenblik der bedwelming aanvangt en door dezelve schijnt veroorzaakt te worden. Dit is evenwel een zeldzaam geval; want ofschoon de bedwelming bij eene gewone oorzaak ligtelijk onpasselijkheid te weeg brengt, heeft dezelve evenwel, wanneer zij uit dronkenschap ontstaat, zelden deze uitwerking. Het onpasselijk worden der dronkenschap ontstaat bijna altijd uit een' overladenen toestand der maag, en zeer zelden uit de haar begeleidente bedwelming.

De dronkenschap vermeerdert dikwijls aanvankelijk den honger. Misschien zoude men zich beter uitdrukken, wanneer men zeide, dat dronken makende dranken, door het prikkelen der maag deze uitwerking doen. Wij zien dikwijls etens- en drinklust te zamen vereenigd, en dit houdt aan tot aan het laatste tijdperk, wanneer de maag zich wegens overlading en overprikkeling door braken verligt.

De werkzaamheid der nieren wordt voornamelijk in het begin der dronkenschap zeer vermeerdert. -- Wanneer eene groote hoeveelheid bedwelmende dranken plotselijk in de maag wordt gebragt, verschijnen de gewone teekenen der dronkenschap niet. Er volgt eensklaps eene geheele verstopping, welke niet aan de uitzetting der hersenvaten, maar aan eene plotselijke werking op de maagzenuwen moet worden toe-

geschreven. De hersenen worden zamengedrukt en sommige harer werkingen verhinderd. In zulke gevallen is de gelaatskleur niet aanvankelijk rood en blozend, maar bleek en ziekelijk. De pols is zwak en het ligchaam koud en krachteloos. Zoodra er eene *reactie* begint, verdwijnen *deze* verschijnselen, en *die* van een' aanval van beroerte, een volle doch langzame pols en eene zware ademhaling vangen aan. De vaten der hersenen worden nu wederom aangevuld, en er heeft eenen sterken aandrang naar deze deelen plaats. Menschen van teederen en medelijdenden aard zijn voornamelijk gedurende hunne dronkenschap geneigd, door het aanschouwen van ongelukkige voorvallen, of zelfs door het aanhooren van eene treffende geschiedenis, tot tranen geroerd te worden. Hunne overeenstemming van gedachten vertoont zich dikwijls op eene kluchtige wijze, en wordt door de meest ongepaste oorzaken ingebeeld. Diegenen, welke eene levendige verbeeldingskracht met deze stemming vereenigen, vormen zich dikwijls ingebeelde oorzaken van treurigheid, en weenen bittere tranen over het ongeluk van hun eigen bestaan.

Gedurende eenen aanval van dronkenschap is het ligchaam minder gevoelig voor uitwendige prikkels, dan op andere tijden, voornamelijk is het geschikt, om der koude wederstand te bieden. Wanneer zich matrozen aan land bevinden, liggen zij dikwijls, zelfs in den strengsten winter, zonder nadeelige gevolgen, uren lang beschonken aan den weg. Ook voor uitwendige beledigingen, als slagen, kwetsuren, enz. is het ligchaam in dezen toestand minder gevoelig. Men heeft voorbeelden, dat beschonkenen zich de vingers afhieuwen of op eene andere wijze verminkten, zonder hierbij eenig gevoel van pijn te laten

blijken. Wanneer echter de verheffing van koorts ophoudt, weerstaat het ligchaam uitwendig aangedane beledigingen met minder kracht, dan in den gewonen toestand, en is meer vatbaar voor koortsen en alle soorten van aanstekende ziekten.

Uitwendige prikkels voeren somtijds plotselijk den nuchteren toestand terug. De roes wordt dikwijls oogenblikkelijk door het begieten met koud water of door het vallen in eenen stroom weggenomen. Hevige gemoedsaandoeningen, zoo als de vrees voor eenig gevaar, of eene plotseling vernomene goede of slechte tijding, hebben dezelfde uitwerking.

Er zijn bijzondere gevallen en omstandigheden, in welke men geestrijke dranken beter kan verdragen, dan in andere oogenblikken. In de dampige atmo-sfeer eener groote stad ontstaat de dronkenschap eerder, waartegen op het land, voornamelijk in bergachtige streken of aan het zeestrand, waar de lucht koud en uitgedroogd is, eene groote hoeveelheid ongehinderd kan worden gebruikt.

Eenige bijzondere aanleg van het ligchaamsgestel maakt natuurlijk den eenen mensch meer vatbaar voor het beschonken worden, dan den anderen. »De Heer Pitt,» zegt zekere nieuwe Schrijver, »verliet dikwijls te midden der hevigste pleitgeschillen het vertrek, en sterkte zich door een paar flesschen portwijn. Zijn gestel liet hem toe, dit ongehinderd te doen. Hij leed aan eene zoogenaamde koude der maag, en de hoeveelheid wijns, welke eenen zoo geoeffenden drinker als Sheridan ter aarde zoude hebben doen storten, maakte naauwelijks eenigen indruk op dezen zoon van Chattam.»

Alle soorten van dronken makende middelen werken sneller en krachtiger op eene ledige, dan op eene

volle maag, en even zeer bevordert een ziekelijke toestand der maag de dronkenschap.

De maag kan aan sterk prikkelende middelen worden gewend, terwijl zij vele zwakkere niet kan verdragen. Wie zich aan eenigen sterken drank, b. v. aan rum, heeft gewend, kan meestal van eenen anderen, zonder merkelijke gevolgen, niet even zoo veel genieten, zelfs wanneer de kracht van beide dranken dezelfde is.

De geest oefent eene groote werking uit op de dronkenschap, en kan dezelve dikwijls krachtdadigen wederstand bieden. In het bijzijn van iemand onzer meerderen, welke wij hoogachten, of van eene dame, in wier tegenwoordigheid het ongepast zoude zijn zich te bedrinken, kan men eene veel grootere hoeveelheid sterken drank verdragen, dan in gezelschappen, waar zoo iets niet behoeft in het oog te worden gehouden.

De dronkenschap heeft somwijlen eene bijzondere werking op het geheugen. Zaken, welke gedurende den roes werden begaan, kunnen, zoodra de nuchterheid weder begint, worden vergeten; de persoon herinnert zich dezelve evenwel naauwkeurig, zoodra hij weder beschonken wordt. De roes heeft aldus overeenkomst met den droom, in welken somtijds omstandigheden in het geheugen terug komen, die reeds geheel waren vergeten. Hetzelfde kan in koortsen geschieden, in welke wij talen, die ons in onze kindsheid of jeugd eigen waren, doch die wij echter hadden vergeten, weder zoo lang verstaan, als de ziekte, welke dezelve terug riep, aanwezig is.

Bij vele menschen ontstaat de dronkenschap langzamerhand en neemt met de menigvuldigheid van den gebruikten geestigen drank toe, doch eenige personen

verrast zij plotselijk en onvoorziens. Het is geen wonder, de zoodanige uren lang bij de flesch te zien zitten, zonder dat zij eene andere werking bespeuren, dan eene matige opgewektheid der levensgeesten, bij welke echter eensklaps alle verschijnselen der volkomenste dronkenschap te voorschijn treden.

Eenige drinkers behouden hun bewustzijn, nadat hunne natuurlijke krachten geheel en al uitgeput zijn; bij anderen blijft de opmerkzaamheid zoo scherp, dat hun in hunne nabijheid niets ontgaat. Niemand moet, gedurende den beschonkenen toestand van eenen anderen, in deszelfs tegenwoordigheid, zich ten nadeele van dezen uitlaten. Zoo iemand kan, al is hij dan ook schijnbaar van zijne zinnen beroofd, een zeer opmerkzaam toehoorder zijn, en veel, al was het ook in dat oogenblik zonder kwaad doel gezegd, kan naderhand tot oneenigheid en tweespalt aanleiding geven.

Er zijn menschen, die gedurende hunne dronkenschap zeer milddadig zijn, en hun geld, hun horologie en hunne ringen aan het gezelschap ten geschenke geven. Deze eigenschap zal, geloof ik, niet bij eenen gierigaard worden aangetroffen; want iedere hartstogt blijft onder alle omstandigheden dezelfde.

De meeste menschen zijn geneigd, om in den beschonkenen toestand van hunne bijzondere belangen te spreken. Zij maken dan hunne diepste geheimen bekend. Anderen daarentegen hebben een zoo gelukkig gestel, dat hen dit niet overkomt.

De natuurlijke inborst van den mensch kan gedurende den beschonkenen toestand, beter dan ooit anders, worden beoordeeld. In onze gezellige kringen speelt de geveinsdheid eene hoofdrol. Bijna ieder mensch draagt een masker, en deszelfs vertrouwdste vriend kent dikwijls zijne ware inborst niet. Velen

doen zich schoon voor met de tong, en zijn evenwel in hun hart verraderlijk en valsch. Anderen, met hevige drift behebt, doen zich met eene uitwendige kalmte en zachtmoedigheid voor. Eenigen spreken altijd met eene innige deelneming tot anderen, terwijl zij met gal en bitterheid zijn vervuld. De roes neemt den sluijer weg en stelt alles in het ware daglicht. De twistzoeker zal geschil veroorzaken, de lasteraar kwaad van zijne bureu spreken. Ik heb wel eenige uitzonderingen gekend, maar dezelve zijn inderdaad zeldzaam. Voorheen scheen het mij toe, dat zulke uitzonderingen talrijker waren; maar een naauwkeuriger beschouwing heeft mij overtuigd, dat de meesten van diegenen, wier karakter slechts door den roes eenige verandering scheen te hebben ondergaan, juist eerst hierdoor zich in het ware licht vertoonden. De uitzonderingen evenwel, welke zich nu en dan opdoen, zijn genoeg in het ooglopend, en bewijzen, hoe onvoorzigtig het is, om *altijd* het karakter van iemand te willen beoordeelen naar den aard en de wijze, op welke hij zich in den beschonkenen toestand voordoet. Addison zegt hiervan: »Deze ondeugd verraadt niet alleen iemands verborgene fouten, en vertoont dezelve in de helderste kleuren, maar zij brengt ook dikwijls ondeugden te voorschijn, welke hem van natuur niet eigen zijn. — De wijn ontwikkelt dikwijls eigenschappen, welke den beschonkenen in zijnen nuchteren toestand geheel vreemd blijven.” Het welbekende spreekwoord: »*in vino veritas*” is daarom, alhoewel hetzelfde zich in het algemeen waarheid, slechts met eenige bepalingen geldig, ofschoon deze, mijns inziens, geenzins zoo menigvuldig zijn, als eenige Schrijvers willen voorgeven.

VIERDE HOOFDSTUK.

Invloed van het gestel op de Dronkenschap.

In het laatste hoofdstuk heb ik de gewone verschijnselen der dronkenschap beschreven, doch het zal niet noodig zijn op te merken, dat deze door de natuur- en zedelijke beginselen van den drinker worden gematigd. In de betrekking tot de leer der temperamenten bestaat eene groote verscheidenheid van gevoelens, daar eenige Schrijvers derzelve bestaan beweren, andere daarentegen hetzelfde loochenen. Het zoude doelloos zijn, zich met dezen twist in te laten. Mijn gevoelen hieromtrent is, dat de ligchamelijke en geestelijke gesteldheid der menschen verschillende is, en deze eigenschappen ook een zeker onderscheid gedurende den roes te weeg brengen.

I. *Sanguineuse drinkers.* — Het sanguineus gestel is het gevoeligste voor de door geestrijke dranken veroorzaakte prikkeling. Lieden van dezen aanleg hebben gewoonlijk eene bloeiende gelaatskleur, een' langen hals, een klein hoofd en sterke spieren. Hunne geestelijke bekwaamheden zijn over het algemeen middelmatig; want men vindt zeer zelden groote ligchamelijke kracht en buitengewone bekwaamheden van

den geest vereenigd. De dierlijke aanleg heeft hier het overwigt op de zedelijke en verstandelijke. Lieden van deze soort zijn overgegeven aan zinnelijkheid en strijdlust, en of zeer goedhartig, of zeer twistgierig. Zij zijn de helden van alle zuippartijen; eten en drinken vormen voor hen de twee grootste doeleinden van het menschelijke leven. Hunne oogen vonkelen bij het aanschouwen van den wijn, hunne tanden worden waterig, zoodra zij een lekker geregt in het oog krijgen. In den beschonkenen toestand worden al hunne driften versterkt; hun toorn, hunne liefde, alles hoopt zich in één brandpunt te zamen. Zulke menschen kunnen hunne gevoelens niet verbergen. Gedurende de dronkenschap wordt de sluijer van hen weggeslagen, en hunne karakters vertoonen zich, als in eenen spiegel, aan den opmerkzamen beschouwer. *Roderick Random*, van *Smollet*, heeft zeer veel van dit temperament, doch met eenen meer dan gewonen geestigen aanleg vereenigd.

II. *De zwaarmoedige drinker.* — De zwaarmoedigheid heeft bij den dronkaard somtijds haren oorsprong uit zijn temperament, meer echter uit zijne verslaafdheid aan den drank, of wegens ongeluk. Ecnige menschen zijn van nature zwaarmoedig, worden evenwel zeer opgeruimd, wanneer zij eene aanmerkelijke hoeveelheid sterken drank genoten hebben, en zij schijnen meer van de flesch te houden, dan die van *sanguineusen* aard zijn. De vrolijkheid, welke de drank te weeg brengt, verdrijft hunne droefgeestigheid, gelijk de zonneshijn de duisternis. *Robert Burns* was een voorbeeld van deze verscheidenheid. Zijne zwaarmoedigheid was in zijn gestel gelegen, maar door het ongeluk verhoogd geworden. De flesch verdreef dezelve gewoonlijk en riep de verrukkendste

stemming te voorschijn; somtijds echter vermeerderde zij slechts de droefgeestigheid.

III. *De knorrige drinker.* — Eenige lieden worden door den drank niet vrolijker gestemd; dezelve maakt hen in tegendeel gemelijk en ontevreden, en zelfs diegenen, welke in den nuchteren toestand goed gehumeurd zijn, worden somtijds op zoodanige wijze veranderd. Lieden van dit temperament gevoelen zich spoedig beleedigd, zij zijn wantrouwend en zeer dikwijls kwaadaardig. Hadden zij met iemand uit het gezelschap vroeger twist, zoo zullen zij dien stellig vernieuwen, wanneer dezelve ook sedert lang weder is bijgelegd, en zelfs door de andere partij reeds was vergeten. Lieden van deze soort zijn zeer onaangenaam gezelschap, waarom zij ook gewoonlijk van de drinkpartijen worden uitgesloten.

IV. *De phlegmatieke drinker.* — Menschen van dit gestel zijn logge werktuigen, en sterke dranken maken op hen even zoo weinig eenen vrolijken indruk, als op de zoo even genoemden. Hunne levensgeesten zijn zwak en traag, het bloed vloeit hen zoo langzaam door de aderen als de rivier de Jordaan, en hunne sterkte is als een morsig stilstaand water. Zij zijn eene soort van negative wezens, met te weinig hartstogtelijkheid, dan dat dezelve hen tot iets zeer goeds of tot iets zeer slechts zoude kunnen brengen. Het zijn levende vleeschklompen, doch niet geheel levende; want het vuur van het gevoel werd afgekoeld, terwijl het haar huiverig bloed doordrong. Een ander Prometheus moest hen adem inblazen, om hun den gewonen gloed en de warmte der menschheid mede te deelen. Hoe verstorven en geestloos is de uitdrukking in de trekken en blikken van eenen phlegmaticus; hoe koud, traag en nuchter zijn onder-

houd! De woorden komen langzaam gelijk schildpadden, uit zijnen mond, en de gedachten zijn zoo koud, als stonden dezelve uit Lapland af. Geestrijke dranken hebben op zijnen geest geene andere dan op zijn hoogst eene inslapende werking. In den aanvang maakt eene soort van slaapziekte zich van hem meester, en hij verzinkt spoedig in eenen geheel gevoellozen toestand. Doch dit alles is volkomen onschadelijk, en neemt een geheel rustig beloop. Met zulke lieden wordt gewoonlijk door derzelve makkers den draak gestoken, en bijna ieder zal zich uit zijnen jeugdigen leeftijd zoodanige tooneelen herinneren.

V. *De nerveuse drinker.* — Dit is een zeer onschadelijk mensch. Gewoonlijk zonder verstand en van een prikkelbaar gestel, wordt hij noch opgeruimd, noch geestig, ofschoon hij spraakzaam is en lange geschiedenissen in eenen eenzelvigen, vermoeijenden toon voordraagt.

VI. *De cholerieke drinker.* — Deze klasse is oplopend en onstuimig, doch evenwel hierbij goedhartig en, in eene goede luim, zeer onderhoudend. Zij worden gemakkelijk driftig, doch ook spoedig weér bedaard. Dezen aanleg treft men voornamelijk onder de lords in Wallis en in de Schotsche hooglanden aan. Sterne heeft onwedersprekelijk gelijk, wanneer hij zegt, dat warmbloedige gestellen meer in het ooglopende eigenschappen hebben, dan koudbloedige. De Commodore (Bevelhebber over een smaldeel schepen) Trunnion is een uitmuntend voorbeeld van dit temperament.

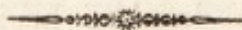
VII. *De periodieke drinker.* — Er zijn lieden, wier gestellen zoo eigenaardig zijn, dat zij zich aan op bepaalde tijden terug keerende buitensporigheden in het drinken overgeven, en in de tusschentijden

zeer nuchteren zijn. Dit geval komt zelden voor, doch ik ken er meer dan een voorbeeld van, en gewoonlijk had deze drinkwoede (*manie*) — want anders kan dezelve niet genoemd worden — drie- of viermaal in het jaar plaats. Deze lieden gevoelen in eenen toestand van volkomene nuchterheid den hevigsten aandrang tot het gebruik van sterken drank, en geene magt, het zij overwegend geweld of opsluiting, kan hen van de bevrediging van denzelfven afhouden. Zij schenen geheel bewust te zijn van de ongebondene natuur harer drift, en verleidden zich systematisch, door zich in eene kamer op te sluiten en eene groote hoeveelheid sterken drank te laten aanvoeren. Zoodra dit geschied was, begonnen zij en dronken overmatig, zoodat braken er het gevolg van was en de maag doorgaans weigerde, nog slechts een' enkelen drop tot zich te nemen. Deze toestand kan eenige dagen of weken, naar de lichaamsgesteldheid of de snelheid, met welke de dranken gebruikt worden, aanhouden. Gedurende den aanval van dronkenschap vertoont zich de gemoedsstemming overeenkomstig het temperament, sanguineus, of melancholiek, of knorrig, of phlegmatiek, of nerveus, of cholieriek. Zoodra de maag eenen tegenzin in de sterke dranken begint te gevoelen en er een krampachtige toestand ontstaat, houdt de aanval op, en de neiging tot geestige dranken wordt opgevolgd door tegenzin en walging, welke zich zoo bepaaldelijk vertoonen, dat in weken of maanden, of zelfs gedurende een geheel jaar geene nieuwe aanvallen bij hem worden opgemerkt. In deze tusschen-tijden leidt hij een zeer nuchteren leven, zoo zelfs, dat hij niets dan koud water drinkt en ieder gezelschap vermijdt, in hetwelk hij tot drinken zoude kunnen worden verleid.

Deze verschillende verscheidenheden worden somtijds bepaaldelijk op deze wijze aangetroffen, dan echter ook weder zoo te zamen gesmolten, dat het niet gemakkelijk is om te zeggen, welke aanleg de bovenhand heeft. De voornaamste drinker is diegene, welke tusschen het sanguineuse en melancholieke temperament ligt. De bij uitsluiting sanguineuse is wild en woest, en zoo algemeen, dat bijna iedereen lieden van deze soort moet hebben ontmoet; voornamelijk levert de zeedienst vele zoodanige voorbeelden op. De phlegmaticus is, naar het mij toeschijnt, zeldzamer, doch de nerveuse en de knorrige dronkaards zijn niet ongewoon.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Verskillende werking der sterke dranken.

Niet alleen het gestel vertoont zijnen invloed op den aard van den roes, maar ook de drank, welke denzelfden veroorzaakt.

I. *Sterke dranken.* — Alcohol is de dronken makende grondstof in alle dergelijke dranken, en zij is het, welke aan den wijn, het bier en de andere geestrijke dranken derzelve karakteristieke eigenschappen verleent. In eenen onvermengden staat is dezelve

evenwel zoo scherp, dat zij, zelfs in geringe hoeveelheden genomen, den dood te weeg brengt. Zij kan derhalve slechts in vermenging met andere dranken worden gebruikt, en in dezen toestand bezitten wij haar van de sterkste, geestrijke dranken af tot aan het dunste bier. Daar eerstgenoemde dezelve het meest geconcentreerd bezitten, werken zij ook het meest op de onderscheidene gestellen. Zij maken spoediger dronken, en wanneer zij overmatig worden gebruikt, is hunne werking bijna oogenblikkelijk, terwijl het geheele ligchaam in eene plotselijke overspanning vervalt.

Menschen, welke te veel sterke dranken gebruiken, worden zelden zwaarlijvig, ten zij zij hiermede eene krachtige voeding verbinden. Hun ligchaam wordt uitgeteerd, de oogen zinken in en zij worden door eenen vroegtijdigen ouderdom verrast.

De hoofdverschiedenheden der sterke dranken zijn, zoo als boven reeds is aangemerkt, rum, brandewijn, whisky en jenever (gin). De brandewijn doodt het snelst, dezelve trekt spoedig naar het hoofd en verandert vroeger de gelaatskleur, dan de andere soorten. Na denzelfden is de rum de schadelijkste, en daarop volgen de whisky en jenever. De jenever werkt daarom dikwijls schadelijker, dewijl zij zelden onvermengd voorkomt.

Voor korten tijd werd er eene proef in het werk gesteld, om de werking der onderscheidene dranken op het menschelijke ligchaam te bepalen, welke proefneming niet minder merkwaardig is wegens de verkeerde besluiten, welke uit dezelve zijn genomen, dan wegens de onkunde, door welke doode dierlijke stoffen met het levende organismus verwisseld werden. Men legde namelijk een stuk raauwe lever in een glas

jenever, een ander in een glas rum en een derde in een glas brandewijn. Het stuk in den jenever was in eenen bepaalden tijd gedeeltelijk opgelost, dat in den rum in denzelfden tijd weinig veranderd, en dat in den brandewijn geheel opgelost. Na deze uitkomsten stelde men vast, dat de rum van deze drie dranken de gezondste en de brandewijn de schadelijkste was. Doch deze stellingen zijn niet alleen dwaas, maar ook geheel en al ongerijmd. Men zoude zelfs uit deze uitkomsten juist tegenovergestelde resultaten kunnen afleiden, en b. v. zeggen, dat, daar de brandewijn doode dierlijke stoffen kan oplossen, dit evenwel geenszins een bewijs is, dat dezelfde werking door denzelfden op de maag van eenen levenden mensch zoude worden voortgebracht; in tegendeel kan dezelve misschien de in ieder deel bevatte voedingsstof des te beter oplossen. Deze proefnemingen bewijzen inderdaad niets, en kunnen slechts door iemand in het werk zijn gesteld, die de verrigtingen van het dierlijk leven niet kende, daar de wetten, welke op doode lichamen van werking zijn, geenszins kunnen worden toegepast op de door het levensbeginsel bepaalde verschijnselen. Dit is iederen practizerenden geneesheer bekend, en dit is eveneens de grond, waarom de diepste bespiegelingen der scheikunde over het levende organisme zich als nietswaardig vertoonen. De eenige zekere weg, om de verschillende werking der sterke dranken te beoordeelen, is die der ondervinding en der natuurkundige gelijkvormigheid.

II. *Wijnen.* — De wijnroes heeft veel overeenkomst met dien, welke door sterke dranken wordt veroorzaakt. Deze is insgelijks gemakkelijk en vlugtig, voornamelijk wanneer er wijnen, als Champagne, Chambertin of Volney, worden gedronken. Van den

Champagnewijn kan iemand in eenen nacht meermalen beschonken worden. De in denzelfven voorhanden zijnde gebondene lucht brengt, ongezien den wijngeest, welke in denzelfven is bevat, een met de dronkenschap overeenkomstig gevoel te weeg. Portwijn en Madera zijn zwaarder en veroorzaken gemakkelijker hoofdpijnen en koortsen. De wijndrinker heeft gewoonlijk een vol aangezicht en is meestal zwaarlijvig.

III. *Bieren*. — Gemoute dranken, onder welke wij ook alle soorten van Porter en Ale rekenen, veroorzaken de schadelijkste dronkenschap, daar gewoonlijk nadeelige ingrediënten met dezelve worden vermengd, om hun den bitteren smaak te geven en opdat zij langer zouden kunnen duren. De hop heeft zeer narcotische (verdoovende) eigenschappen, en de brouwers voegen er dikwijls andere zelfstandigheden bij, om deze werking te verhoogen, zoo als b. v. *Hyoscyamus*, *Opium*, *Belladonna*, *Cocculus Indicus*, *Laurocerasus*, enz. Gemoute dranken werken derhalve tweevoudig op het ligchaam, deels door de Alcohol, welke zij bevatten, deels door hunne slaapverwekkende neiging. Ook is de gisting, aan welke zij worden blootgesteld, minder volkomen, dan die van de sterke dranken of wijnen. Deze chemische bewerking wordt nu, nadat de dranken zijn gebruikt, in de maag voortgezet, daardoor veel gebondene lucht vrij gemaakt en de spijsvertering verstoord. Alle andere geestrijke dranken, welke niet geheel uitgegist zijn, brengen dezelfde werking voort.

Lieden, welke zich aan het bier drinken overgeven, nemen zeer toe in lichaamsomvang. De bloedsomloop wordt gestremd, de pols is vol, maar niet snel. Alles toont volbloedigheid, en wanneer een of twee ponden bloed gelaten worden, ontstaat er eene groote verlig-

ting. Het bloed is in zoodanige gevallen donkerder en dikker, dan gewoonlijk. Van de tien sterven in zeven gevallen overmatige bierdrinkers aan beroerte of verlamming der ledematen, en heeft dit niet plaats, dan aan leverziekten en waterzucht. Dikwijls heeft er eene hevige neusbloeding plaats, welke een weldadig gevolg heeft, omdat zij de bloedvaten der hersenen ledigt. De grootste overdaad in het bier drinken wordt gewoonlijk in Engeland aangetroffen. Vele van de arbeiders in de kolenschepen op den Theems drinken dagelijks, voornamelijk in den zomer, wanneer zij in eene groote hitte arbeiden, twee gallons Porter. Men verhaalt van eenen Squire in Wallis, William Lewis genoemd, die in het jaar 1793 stierf, dat hij dagelijks 8 gallons Ale gedronken en 40 steen gewogen heeft (*).

De werkingen der bieren op het ligchaam zijn, wanneer dan ook niet zoo spoedig als die van de sterke dranken, evenwel meer ter neerdrukkend, langduriger en moeilijker te verdragen.

Wijnen en bieren hebben grooteren invloed op de zwaarlijvigheid, dan de sterke dranken. Zij bevorderen spoediger de bloedbereiding en zijn voedzamer. In het geheel brengen de sterke dranken verschrikkelijker werkingen te weeg, doch de overmaat van het bier drinken veroorzaakt den snelsten dood. Eerstgenoemde brengen het ligchaam langzamerhand ten

(*) Een oud gewigt, hetwelk voorheen ook in Duitschland en Holland in gebruik was. Het Engelsch *stone* is in Londen een gewigt van 8, in Hereford een gewigt van 12 oude ponden. William Lewis zoude derhalve volgens Londensch gewigt 320 en volgens het gewigt in Hereford 480 oude ponden gewogen hebben.

gronde, daar er in tegendeel in het laatste geval plotselinge beroerte of ontsteking volgt.

Niemand heeft den verschillenden toestand der dronkaards in bier en sterke dranken met meer waarheid voorgesteld, dan Hogarth in zijn *Bier- en Brandewijns-straatje*. De eerstgenoemden worden opgezwollen, rood en dik voorgesteld, laatstgenoemden bleek, vermagerd en in den staat der diepste vertwijfeling.

IV. *Opium*. - De door opium veroorzaakte roes heeft insgelijks eenige bijzonderheden, welke wij hier moeten aanhalen. Van hetzelfde bedienen zich voornamelijk de Mahomedanen, daar hun door hunnen godsdienst het gebruik van den wijn is ontzegd en zij in het opium eenen plaatsvervanger hiervoor vinden. Ook verplaatst hetzelfde, zoo lang de eerste opwekking aanhoudt, iemand in zulk eene verrukkende stemming, dat de voorstellingen, welke hetzelfde in de verbeelding schept, schitterender en levendiger moeten zijn, dan die, welke een wijnroes te weeg brengt.

Het schijnt, dat het gebruik des opiums in de laatste jaren ook in Groot-Brittanje heeft toegenomen. Wij vernemen, door middel van den »*Engelschen Opium-eter*,» wiens geestige bekentenissen zoo veel belang hebben ingeboezemd, dat deze gewoonten onder de arbeidende klasse in Manchester heerscht. Vele van onze modejuffertjes gebruiken hetzelfde, wanneer haar walm of dampen hinderen, eenigen dragen het ook tot gerijf bij zich. Deze gewoonte is zeer schadelijk en verschilt doorgaans niet van die der dronkaards, welke door wijn en andere geestrijke dranken hunne zorgen willen verdrijven. Zoo lang de eerste werking aanhoudt, wordt het verlangde doel eenigermate bereikt, maar de zwaarmoedige stemming, welke

er op volgt, heeft verre weg de overhand op de vroegere opgewondenheid.

Het opium werkt verschillend op onderscheidene gestellen. Terwijl hetzelfde eenigen in eenen rustigen toestand laat, zet het anderen tot woede aan. Het verhoogt iedere gemoedsaandoening, welke op dat tijdstip de hoofdrol speelt, hetzij liefde of haat, wraakzucht of welwillendheid. Lord Kames verhaalt ons van dweepachtige Fakirs, welke, wanneer zij door dit middel zijn opgewekt, met vergiftigde dolken iederen Europeaan, dien zij in handen kunnen krijgen, aanvallen en vermoorden. In de vorige eeuw viel een van dezelve een aantal Hollandsche matrozen aan, en doodde zeventien in den tijd van eene minuut. De Maleijers zijn zeer aan het opium verslaafd. Wanneer zij door hetzelfde zeer opgewekt zijn, komen zij dikwijls woedende te voorschijn, en vellen ieder' ter neder, die hen in den weg komt. De Turksche bevelhebbers kennen zeer goed de eigenschap van dit middel, om oogenblikkelijken moed te verwekken, en geven het veeltijds aan hunne soldaten, wanneer zij eene gevaarlijke onderneming in het oog hebben.

Eenige personen worden door het gebruik des opiums in eenen zwaarmoedigen toestand gebracht; gewoonlijk brengt hetzelfde aangename en gelukkig makende gevoelens te weeg. De overledene Hertogin van Gordon zoude, naar men verhaalt, hetzelfde dikwijls hebben gebruikt, wanneer zij zich naar groote partijen wilde begeven, waar zij door aangenaam onderhoud en geestigheid wenschte te schitteren. Een beroemd advocaat in Schotland zoude zich van hetzelfde middel, en altijd met een gelukkig gevolg, hebben bediend.

Men gebruikt het opium zelden met het doel, om eenen roes te krijgen. Eenigen ontkennen, wel is

waar, dat het deze werking heeft, en wanneer men onder dronkenschap eenen toestand verstaat, die geheel gelijk is aan dien, welke door het overmatig gebruik van geestrijke dranken wordt voortgebracht, zoo mogen zij gelijk hebben, doch het begrip van dronkenschap kan in een' veel ruimeren zin worden genomen. De door het gebruik des opiums te weeg gebrachte verrukking is meer vervoerend, dan die van eenen wijnroes. Het scheidt dichterlijke voorstellingen en spant de krachten van den geest en der verbeelding nog sterker. De wijn verhoogt meer de dierlijke krachten en den aanleg, maar het opium vertoont deszelfs kracht voornamelijk op de werkingen van den geest, en dat wel voor eenen tijd, die uren lang kan aanhouden. Hetzelve verwekt duizend verrukkende voorstellingen, iedere derzelve wordt met de kleuren van het wonderbare en romantische duidelijk gemaakt, en dit is de stemming, welke de weelderige en rijke Muzelman zoekt. Om de verveling van zijnen, door de overmaat van zinnelijke genietingen en door werkeloosheid, traag geworden geest op te wekken, grijpt hij dit middel aan, hetwelk zijne eigene vruchtbare luchtstreek in groote volkomenheid oplevert. Misschien in de weelde van oostersche pracht zwelgende — te midden van ruischende fonteinen, onder de schaduw van den citroenboom zittende, en van alle zijden met liefelijke geuren omgeven, geeft hij zich aan eene verbeeldingskracht over, welke van zijne jeugd af aan, door alles wat heerlijk en groot is, gevoerd werd. De sluier, welke de wereld der inbeelding omgeeft, is ter zijde geslagen, en de achter denzelfden zich bevindende wonderen liggen hem voor oogen. Hij ziet paleizen en tempels in de wolken, of Mahomed's paradijs met deszelfs Houris en gouden torens vertoont zich

aan zijne blikken. Alles is in een dichterlijk emailleersel gehuld. De zephyrs schijnen eene muziek der lucht te zijn, de boomen zijn met lagchende vruchten beladen, de roos bloeit in hoogere schoonheid en met welriekender geur. De aarde, in één woord, is den hemel nader gebragt en wordt een uitgestrekt Eden van genot. Dit zijn de eerste werkingen des opiums, maar de ontspanning staat in de rede der verrukking. Verzwakking en uitputting zijn de onvermijdelijke naweeën; om deze te verbannen, neemt de ongelukkige op nieuw zijne toevlugt tot dit opwekkend middel, en spoedig wordt het hem tot eene behoefte.

Het opium behoudt ten allen tijde de eigenschap, om de verbeelding op te wekken, wel te verstaan, dat eene toercikende hoeveelheid van hetzelfde wordt genomen. Wanneer men met deszelfs gebruik echter zoo lang voortgaat, tot hetzelfde het gestel aangrijpt, houden de aangename gewaarwordingen op, en worden deze door andere van zeer verschillenden aard opgevolgd. In plaats van den geest in eene vrolijke en gelukkige stemming te brengen, werkt het nu op denzelfden als de betoovering eens boozen Daemon's en verwekt bij hem tooneelen van schrik en angst. De verbeelding is wel in dezelfde mate werkzaam, maar in eene geheel andere rigting. In plaats van alle voorwerpen in een hemelsch licht te dompelen, bekleedt het dezelve thans met de eigenschappen der hel. Spoken en alle soorten van schrikbeelden beangstigen het gemoed, en vreesselijke droomen verontrusten den slaap, tot de ongelukkige ten laatste het offer van eenen onophoudelijken jammer wordt (*).

(*) De volgende beschrijving van eenen reiziger geeft ons eene belangrijke schildering van de werkingen des opiums:

Dit bepaalt zich niet alleen tot den geest, ook het ligchaam lijdt in denzelfden graad. Vermagering, verlies van eetlust, braking en eene geheele wanorde der verterings-werktuigen, zoo wel als van de werkingen des geestes, zijn de zekere gevolgen, welke altijd met den dood eindigen, wanneer de schadelijke gewoonte wordt voortgezet.

Het opium is daarin aan andere dronken makende middelen gelijk, dat de neiging tot hetzelfde met deszelfs gebruik toeneemt, en dat hetzelfde ten laatste voor ligchaam en geest eene behoefte wordt. De hoeveelheid, welke kan worden gebruikt, is zeer verschillende, en wordt door ouderdom, ligchaamsgesteldheid en gewoonte bepaald. Een enkele druppel Laudanum kan een pas geboren kind en vier greinen zuivere opium kunnen eenen volwassenen dooden. Zekere ziekten, als: koorts, krankzinnigheid, enz. verligten de werking des opiums, andere, als: buikloop, krampen, enz. weerstaan haar, en eene hoeveelheid, welke in andere gevallen het leven zoude vernietigen, zal in

» Men heeft hier een afkooksel van de knoppen en zaden des mankops, hetwelk men *coquenar* noemt, en dat in alle deelen der stad in bijzondere plaatsen, welke veel overeenkomst met onze koffijhuizen hebben, verkocht wordt. Het is zeer gemakkelijk, om deze huizen te bezoeken en op te merken, welke werkingen dit middel te weeg brengt. Nadat er twee of drie bekers van dezen drank gebruikt zijn, maakt hij den drinker opgewekt en als woedend. Daarop ontsteekt hij in ieder' zijne overwegende gemoedsaandoeningen. De verliefde spreekt van het voorwerp zijner aanbidding, een ander verhaalt belagchelijke vertellingen, een derde spreekt wartaal; in het kort, men zoude bijna gelooven, in een gekkenhuis te zijn. Op de overdrevene uitgelatenheid volgt eene soort van ontspanning en uitputting, doch de Perzianen noemen dezen toestand verrukking, en beweren, dat het een bekoorlijk en hemelsch genot is.»

Chardin.

deze minder gevaarlijk zijn. Ingevolge de gewoonte kunnen er aanmerkelijke hoeveelheden worden gebruikt. Er zijn personen in Engeland, die 's avonds en 's morgens eene halve once Laudanum innemen, en eenige gebruiken zelfs dagelijks een tot twee drachma's zuivere opium. De Teriakis of opiumeters in Konstantinopel zwelgen somwijlen 100 greinen in eene enkele dosis. Ja men wil zelfs beweren, dat eenigen hunner 's morgens en 's avonds telken reize drie drachma's gebruiken, en hiervan geeue andere uitwerking bespeuren, dan eene aangename opgewektheid der levensgeesten. De *Engelsche Opium-eter* maakt ons met een der buitengewoonste voorbeelden, hierop betrekking hebbende, bekend. Hij gebruikte dagelijks 8000 druppels Laudanum, welke 330 greinen opium bevatten. Deze ongehoorde hoeveelheid bracht hij plotselijk terug tot op 1000 druppels of 40 greinen. »Als door tooverij,» zegt hij, »werden de donkere wolken der diepste zwaarmoedigheid, welke mijn brein omhulden, zoo snel verwijderd, als zwarte dampen en stormwinden van de spitsen der bergen worden verdreven.»

De omstandigheid, dat het ligchaam door gewoonte minder gevoelig wordt, bepaalt zich niet alleen bij het opium, maar zij geldt van alle opwekkende en verdoovende middelen. Wie aan het gebruik van wijn, bier of sterke dranken gewoon is, zal ongehinderd meer daarvan kunnen verdragen, dan een ander, en de bekwaamheid, om dezen wederstand te bieden, gaat tot op een zeker punt, op hetwelk zij ophoudt. Ontstaat deze toestand, dan is er of eene geregelde ziekte, of algemeene zwakheid aanwezig. Een dronkaard, wiens ligchaamsgestel reeds is aangetast, kan, zonder nadeelige gevolgen, niet zoo veel verdragen als

een ander, die het drinken gewoon is, doch wiens krachten nog niet zijn uitgeput. Waarschijnlijk is dit ook, doch misschien in eenen minderen graad, het geval in betrekking tot het opium.

Mithridates, de Koning van Pontus, geeft ons een voorbeeld aan de hand van de werkingen der gewoonte op het vermogen van het ligchaam, om wederstand te bieden aan vergiften; en even zoo weten wij, dat geneesheeren en zoogsters, welke veel aan besmetting zijn blootgesteld, hiervoor minder vatbaar zijn, dan lieden, wien deze gehardheid ontbreekt.

Het opium heeft veel overeenkomst met den wijn, het bier en de sterke dranken, daar het schadelijk op de hersenen werkt en aanleiding geeft tot beroerte. In eene te groote hoeveelheid genomen, doodt het binnen den tijd van 6-24 uren, naar de gebruikte hoeveelheid en het gestel. De hoofdverschijnselen van eene opiumvergiftiging zijn de volgende: bedwelmdheid, waarop gevoelloosheid volgt, ongevoeligheid voor het licht, terwijl de oogen gesloten, de oogappels onbewegelijk en somtijds vergroot zijn. De pols is in het algemeen klein en zwak, doch bij tusschenpoozen langzaam en vol, gelijk in de gewone beroerte. Somwijlen komt er schuim op den mond, in andere gevallen heeft er braking plaats. Het gelaat heeft een doodelijk en bleek voorkomen. Dikwijls is een narcotische reuk in den adem merkbaar. De huid is koud en tusschen beiden ontstaan er stuiptrekkingen. Wanneer de lijder geschud, geslagen of op eene andere wijze geprikkeld wordt, bekomt hij somtijds voor korten tijd uit zijne gevoelloosheid en staart wild rondom zich, verzinkt evenwel dadelijk weder in zijnen ziekelijken slaap. Eindelijk volgt de dood, doch

even te voren komt er dikwijls een schijn van herleving op, welke den onervarenen aanschouwer ligtelijk kan bedriegen.

Ik neem de volgende belangrijke gebeurtenis uit een Londensch dagblad over:

» Voor korten tijd werd te Walpoel het lijk van Rebecca Cason, oud 5 jaren, in oogenschouw genomen, welke sedert hare geboorte ziek, onbekwaam tot gaan en spreken was, en het voorkomen had van niet meer dan 5 weken oud te zijn. De moeder had sedert verscheidene jaren zich gewend, om opium in eene groote hoeveelheid in te nemen (bijna $\frac{1}{4}$ once, derhalve bijna 3000 druppels Laudanum dagelijks), waardoor op het kind eene ziekte werd overgedragen, welke deszelfs dood veroorzaakte. Het was in een geraamte veranderd en sedert deszelfs geboorte in dezen toestand geweest. De moeder van de overledene had 5 kinderen. Zij begon na de geboorte en spening van haar eerste kind, hetwelk zeer gezond was en bleef, opium te gebruiken. De andere kinderen sukkelden of stierven op dezelfde wijze als het kind, wiens lijk in oogenschouw werd genomen. De moeder is beneden de dertig jaren oud, en de griffier der policie deed er haar hevige verwijtingen over, dat zij zich aan zulk eene schandelijke gewoonte overgaf.»

V. *Tabak.* — Door den tabak worden verschillende soorten van bedwelmende toestanden veroorzaakt. Dezelve werd het eerst in het jaar 1559 door eenen Spaanschen edelman, Hernandez de Toledo genoemd, uit de nieuwe wereld naar Europa overgebracht, doordien hij eene geringe hoeveelheid in Spanje en Portugal invoerde. Van daar kwam de tabak door den Franschen gezant te Lissabon naar Parijs, waar Catharina de Medicis zich van denzelfden in den

vorm van poeder bediende. De Kardinaal Santa Croce, de Pauselijke nuntius, nam de plant op den terugkeer van zijn gezantschap aan het Spaansche en Portugesche hof naar zijn vaderland mede, waar dezelve veel bijval vond, als ook in Engeland, werwaarts Sir Walter Raleigh haar in het jaar 1585 bragt; doch dezelve vond hier, gelijk overal in Europa, van de geestelijkheid, van de geneesheeren en zelfs van de vorsten menigvuldigen tegenstand. In het jaar 1624 maakte Paus Urbanus IV eene bul bekend, door welke allen, welke zich in de kerk van snuif bedienden, van de godsdienst zouden worden uitgesloten. Deze bul werd in het jaar 1690 door Paus Innocentius vernieuwd, en ongeveer 29 jaren later verklaarde de Sultan Amurat IV het rooken voor eene hoofdmisdaad, dewijl het onvruchtbaarheid zoude te weeg brengen. Het rooken was in Rusland langen tijd bij straffe van het verlies van den neus verboden, en in eenige gedeelten van Zwitserland werd het even zeer gestraft, daar er, volgens de bepalingen van het kanton Bern, in het jaar 1661, het verbod van het rooken onder de tien geboden, onmiddellijk na dat der echtbreuk, werd opgenomen. Ja zelfs de Engelsche Salomo, Jakob I, achtte het niet beneden zijne waarde, om tegen den tabak de pen op te vatten. Hij maakte in het jaar 1603 zijn beroemd geschrift tegen den tabak (*Counterblaste to Tabacco*) openbaar, in hetwelk de volgende merkwaardige plaats voorkomt: »Deze gewoonte is onaangenaam voor de oogen, hatelijk voor den neus, nadeelig voor de hersenen, schadelijk voor de longen, en die zwarte stinkende damp is slechts met den rook der Styx te vergelijken, welke uit den onpeilbaren afgrond der hel omhoog stijgt. De tabak is het levendige beeld en de

gelijkenis der hel. Want hij brengt alle wereldlijke ondeugden en zonden te weeg, welke in de hel worden gestraft. En zelfs is hij vooreerst een damp, gelijk alle ijdelheden dezer wereld. Ten tweede bekoort hij diegenen, die zich aan hem verslaven, en zoo bekoren de ijdelheden der wereld alle wereldlingen. Ten derde maakt dezelve dronken en bedwelmt den genen, die zich van hem bedient, in het hoofd; even zoo is het met de ijdelheden der wereld. Ten vierde, wie zich aan de tabak gewent, kan deszelfs gebruik niet opgeven, hij behekt hem; even zoo betooveren de wereldsche genoegens allen, die zich aan hen overgeven. En buiten dit alles is de tabak aan de hel gelijk; want het is een stinkend walgelijk ding gelijk de hel."

Doch in spijt van dezen koninklijken en priesterlijken toorn, vond de plant overal vereerders, en is tegenwoordig het meest algemeen artikel van weelde geworden.

De werkingen van den tabak zijn zeer verschillende van die der andere bedwelmende middelen. In stede van den pols te verhaasten, doet hij hem langzamer gaan, en veroorzaakt, in overdaad gebruikt, verzwakking, bedwelming, verwarring der gedachten, hevige pijnen in de maag, brakingen, stuiptrekkingen en zelfs den dood. Deszelfs olie is zoo krachtig, dat, wanneer 2 of 3 droppels van dezelve in eene opene wonde worden gebracht, de dood er bijna onmiddelijk het gevolg van kan zijn. Volgens de proefnemingen van den heer Brodie schijnt het, dat de tabaks-olie een van derzelve afgietsel zeer verschillend uitwerksel heeft. De eerste neemt dadelijk de werkzaamheid van het hart weg, zelfs gedurende den tijd dat het dier nog adem haalt; laatstgenoemde daarentegen schijnt slechts

de hersenen en niet den omloop des bloeds aan te doen. De heer Barrow spreekt in zijne reisbeschrijving van het gebruik, hetwelk de Hottentotten van deze plant maken, om de slangen te dooden. — »Een Hottentot,» zegt hij, »bragt het eene einde van zijne houten tabakspijp aan den mond eener slang, op het oogenblik, dat deze hare tong uitstak. De uitwerking was zoo snel als van een' electrieken schok; de slang maakte eene stuiptrekkende beweging, op welke terstond de dood volgde, en de spieren waren zoo zamengetrokken, dat het geheele dier bij het betasten zoo hard was, alsof hetzelfde in de zon was gedroogd.» Wanneer de tabak matig wordt gebruikt, heeft hij eene rustig makende werking op het gemoed, doordien hij elke drift tot zwijgen brengt. Zijne bedwelmende eigenschappen begeven hem evenwel niet, zoodra hij slechts in overdaad wordt gebruikt. De beminnaars des tabaks, voornamelijk de rookers verliezen ook veel tijd, en de volgende zeldzame berekening van Lord Stanhope kan bewijzen, dat ook de snuivers dit verwijt niet kunnen ontgaan.

»Ieder sterke snuiver,» zegt hij, »neemt, volgens eene matige berekening, om de 10 minuten een snuifje. Ieder snuifje vordert met de aangename ceremonie van het neussnuiten en reinigen $1\frac{1}{2}$ minuut. Bepaalt men 16 uren voor iederen dag, zoo bedraagt dit dagelijks 2 uren en 14 minuten, of jaarlijks $36\frac{1}{2}$ dag. Wordt derhalve deze gewoonte 50 jaren voortgezet, zoo wijdt de snuiver 2 geheele jaren van zijn leven aan dit genot van den neus en 2 andere aan deszelfs reiniging. De uitgaven voor snuif, snuifdoozen en zakdoeken kunnen tot het onderwerp van eene nieuwe berekening worden gekozen, uit welke men

zal ontdekken, dat dit artikel van weelde even zoo zeer het geld als den tijd van den snuiver in bezit neemt, en dat er door het gebruik maken van den tijd en het geld, welke op deze wijze verloren gaan, een fonds voor de betaling der nationale schuld zoude kunnen worden aangelegd."

Doch dit zijn nog niet de ergste gevolgen van het snuiven; want alhoewel een nu en dan genomen snuifje onschadelijk mag wezen, zoo is toch overmaat in het gebruiken van dezelve stellig schadelijk. De inwendige huid van den neus wordt verhard, de reukzenuwen worden, en gevolgelijk het zintuig van den reuk, verstompt. Buitendien dringt door de sterke inademing, op het oogenblik dat dit poeder gebruikt wordt, een, al is het dan ook zeer klein, gedeelte van hetzelfde in de maag. Dit lichaamsdeel wordt op deze wijze door een sterk verdoovend middel gehinderd, hetwelk bovendien slechte spijsvertering te weeg brengt. Men schrijft algemeen den dood van Napoleon toe aan den ziekelijken toestand zijner maag, ingevolge het overmatig snuiven. De snuif prikkelt verder de hersenen, weshalve volbloedige menschen zich het minst aan deze gewoonte moeten overgeven. Wanneer het snuiven ook zonder nadeelige gevolgen was, zoo zoude het zwarte walgelijke vocht uit den neus en het opzwellen en de roodheid van dezelve, in vereeniging met andere even zeer onaangename omstandigheden, ieder' er van afhouden, om een hartstogtelijk snuiver te worden.

Terwijl de rooker zich aan zijne genietiging overgeeft, is hij ten minste gelukkiger, dan de snuiver. In zijne blikken leest men eene uitdrukking van bijzondere tevredenheid, en terwijl hij de rookwolken van zich afblaast, schijnt hij in eenen dampkring van eene zelfvoldoende vrolijkheid te leven. Zijne verbeelding ver-

heft hem niet tot in de wolken , maar zij bepaalt hem bij het aardsche , en hij gevoelt zich in deze weinig verhevene streek geheel te huis.

Dit is alles , wat er ten gunste van het rooken kan gezegd worden , doch dat weinige was genoegzaam , om de gewoonte te algemeen te maken , dan dat men op derzelver onderdrukking zoude kunnen hopen , hetzij door de wapenen des spotters , hetzij door de nadrukkelijke daad van den Sultan Amurat. Het rooken kan in geene betrekking geregtvaardigd of verdedigd worden , behalve daardoor , dat het een tijdelijk genot aanbrengt. Het bederft den adem , maakt de tanden zwart , vermindert het speeksel , hetwelk voor de spijsvertering van zooveel gewigt is , en benadeelt de gelaatskleur. Buitendien kan het schadelijk worden voor de maag en kan zwaarlijvige menschen ligt vatbaar maken voor beroerte. Tegenwoordig is het rooken eene mode geworden , en men ziet onophoudelijk eene menigte jonge lieden wandelen met cigaren in den mond. Zij schijnen het voor mannelijk te houden , wanneer zij in staat zijn , om een zeker aantal van dezelve te rooken. Daar deze gewoonte evenwel meest op het uitwerksel schijnt berekend te zijn , zal dezelve weldra eenen natuurlijken dood sterven.

Het tabak-kaauwen is nog verre weg schadelijker , dan het rooken of snuiven. De verspilling van het speeksel is aanmerkelijker en de invloed op de vertewerkselwerktuigen schadelijker. Alle personen , welke zich aan deze schadelijke gewoonte overgeven , zijn meer dan gewoonlijk tot zwaarmoedigheid geneigd , en zeer velen hunner lijden aan leverziekten.

De walgelijkste wijze , om zich van den tabak te bedienen , bestaat daarin , een kort rolletje van deze

plant in den neus te stoppen en hetzelfde daar zoo lang te doen verwijlen, als het den persoon gelust. Gelukkigerwijze is deze gewoonte even schaarsch als afschuwelijk, en, naar ik hoop, zal zij in Groot-Brittanje nimmer inheemsch worden. Ik heb opgemerkt, dat menschen, welke aan het gebruik van sterke dranken zijn verslaafd, ook liefhebbers zijn van den tabak in zijne verschillende vormen, en het is opmerkelijk, dat in het eerste tijdperk der dronkenschap bijna elk naar een snuifje verlangt. Dit laatste valt niet gemakkelijk te verklaren, doch het eerstgenoemde laat zich uit de hevige begeerte naar opwekking, welke aan den onmatigen drinker eigen is, begrijpen.

In gevolge der bovengenoemde onderscheidene omstandigheden, durven wij met regt den tabak onder de dronken makende middelen tellen; zoo veel is ten minste zeker, dat dezelve, in overdaad gebruikt, vele van de gevolgen der dronkenschap, zoowel naar lichaam als geest, te weeg brengt.

VI. *Geoxydeerd Stikstofgas* (Protoxydum Azoti). — De roes, wanneer men het zoo noemen mag, welke door het inademen van geoxydeerd stikgas ontstaat, is eveneens van de dronkenschap in het algemeen zeer verschillend. Dit gas werd door Dr. Priestley ontdekt, doch deszelfs bijzondere werkingen op de menschelijke bewerktuiging werden eerst in het jaar 1799 door Sir Humphrey Davy opgemerkt, welke in het daarop volgende jaar een zeer uitvoerig bericht over deszelfs natuur en eigenschappen, benevens de bijzonderheden van eenige der voornaamste schrijvers en geleerden over de stemming, in welke het inademen van dit gas hen bracht, bekend maakte.

Volgens deze berigten, wordt de pols door het inademen van het gas versneld, en een gevoel van hitte en uitzetting doordringt de borst. Te zelfden tijd wordt de geest met de levendigste en aangenaamste voorstellingen vervuld en de verbeelding wordt tot verrukking verhoogd. Het gehoor is scherper, het bloed stroomt naar het gelaat en het ligchaam schijnt zoo ligt te zijn, dat de persoon zich in staat rekent, om zich op te heffen en in de lucht te zweven. Eenigen nemen tooneelmatige stellingen aan, anderen lagchen overmatig en stampen op den grond. De spierkracht wordt sterker en de stemming is zeer opgeruimd en vrolijk. In enkele gevallen ontstaat er zwaarmoedigheid en duizeligheid, doch gewoonlijk zijn de gewaarwordingen die van het volkomenste genot. — Nadat deze zeldzame uitwerkselen zijn opgehouden, volgt geene zwakte, zoo als het anders bij aanmerkelijke opwekkingen meest het geval pleegt te zijn. Integendeel is de geest rustig en eenstemmig, en het ligchaam sterk.

Ten tijde van de ontdekking der werkingen van het geoxydeerde stikgas voedde men de hoop, dat hetzelfde in onderscheidene ziekten van nut zoude kunnen zijn. Evenwel hebben ongelukkigerwijze deze verwachtingen zich nog niet bevestigd, en zelfs zijn de hier boven genoemde eigenschappen van het gas tegenwoordig eenigzins in wantrouwen vervallen. Het kan niet ontkend worden, dat hetzelfde eigendommelijke uitwerkingen heeft te weeg gebragt, doch deze kunnen in vele gevallen door den invloed der verbeelding vergroot zijn geworden. De geleerden zijn verschillend van meening omtrent dit punt, en het is niet gemakkelijk, hunne meeningen te vereenigen. Nadat ik zelf het gas ingeademd en deszelfs uitwerk-

selen op anderen gezien heb , twijfel ik niet , of de oorspronkelijke berigten over derzelver eigenschappen zullen veel waarheid kunnen bevatten , niettegenstaande in vele gevallen de verbeeldingskracht er iets toe gedaan heeft.

De bedwelming , welke hetzelfde bewerkt , is geheel eigendommelijk en onderscheidt zich bepaaldelijk van elke andere.

De werkingen van het geoxydeerd gas op mij waren , hoewel ook aanmerkelijk , evenwel niet zoo vreeselijk , als ik dezelve bij anderen heb gezien. Ik gevoelde voornamelijk duizeligheid en eene hevige klopping in het hoofd , zoo als het in dronkenschap wordt opgemerkt. Ook gevoelde ik groote neiging tot lagchen , hetwelk echter door de kracht van den wil konde worden tegengegaan. Overigens bevond ik mij in eenen toestand , gelijk aan dien , welke door eenen aangenaamen roes wordt voortgebracht. Ik gevoelde mij gemakkelijk en opgeruimd , wist echter volkomen wat ik deed ; doch bij velen zal dit het geval niet zijn. Zij begaan de buitensporigste zotheden , zonder dat zij , wanneer zij weder tot zich zelve zijn gekomen , iets daarvan weten. Somwijlen heeft het gas eene tegenovergestelde werking , en de persoon stort , als door den bliksem getroffen , zinneloos ter aarde , doch bekomt evenwel spoedig. Hem , die meer van dit merkwaardig onderwerp wenscht te weten , is het werk van den heer Davy aan te bevelen , alsmede een eigen onderzoek met het gas zelf.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van eenige minder bedwelmende zelfstandigheden.

Ik zoude te wijdloopig zijn, wanneer ik alle voortbrengselen der natuur wilde optellen, welke eene meer of minder bedwelmende kracht hebben; ik zal mij derhalve slechts tot eenigen bepalen.

De dolle Kervel. — Een sterk verdoovend middel, hetwelk duizeligheid, opwekking der levensgeesten en andere verschijnselen der dronkenschap te weeg brengt. Socrates werd door een afgietsel van de bladeren dezer plant vergiftigd.

De Hop. — Is in hare werkingen, doch in een' geringeren graad, aan het opium gelijk.

Aconitum napellus. — Een zeer gevaarlijk, slaap verwekkend middel, hetwelk in kleine giften de gewone verschijnselen der dronkenschap, zoo als duizeligheid, opwekking der levensgeesten, enz. veroorzaakt, doch in grootere hoeveelheden doodelijk wordt.

Cocculus indicus. — De bedwelmende eigenschappen dezer bessen zijn aanmerkelijk. De brouwers bedienen zich van dezelve, om aan het bier meer kracht te geven, en somtijds worden zij in vijvers geworpen, om de visschen te bedwelmen, waardoor deze gemakkelijker kunnen worden gevangen.

Digitalis. — Eveneens een sterk verdoovend middel, hetwelk de bijzondere eigenschap bezit, om den pols langzamer in plaats van sneller te maken.

Belladonna. — Dit is een der hevigste van de bedwelmende middelen, welke wij kennen. De brouwers gebruiken dezelve, even als de hop, het opium en den *cocculus indicus*, om de dronken makende eigenschappen van gemoute dranken te verhoo-gen. — »De Schotten,» zegt Buchanan, »vermengden eene hoeveelheid van het sap der Belladonna met hun brood en hunne dranken, hetgene hen zoo dronken maakte, dat zij het grootste gedeelte van het leger der Denen ombragten.»

Eenige kinderen aten in eenen tuin van de vrucht der Belladonna. Kort daarop ontstond er eene heete koorts met stuiptrekkingen en zeer sterke hartkloppingen; zij verloren hun bewustzijn en vervielen tot krankzinnigheid. Een van dezelve, 4 jaren oud, stierf den volgenden dag, en in de maag vond men eenige verbrijzelde bessen der Belladonna.

Hyosciamus. — In zijne eigenschappen gelijk aan de Belladonna en het Opium. Deszelfs bedwelmende eigenschappen schijnen reeds in de oudste tijden bekend te zijn geweest. De Vorst der Assassijnen, gewoonlijk »de Oude van den Berg» genoemd, maakte zijne aanhangers door middel van deze plant dronken, om hen voor zijne dienst voor te bereiden. Men vindt hiervan de volgende belangrijke schildering in von Hammers *Geschiedenis der Assassijnen*.

»In Alamoot en ook in Masiat in Syrië waren heerlijke tuinen, door hooge muren omgeven en met boomen en bloemen van alle soorten versierd, met murmelende beekjes en kristal-heldere stroomen, met rozenpriëltjes en wijngaardlanen, koele voorhoven en

glansrijke *kiosks*, welke met Perzische tapijten en Byzantische zijde waren uitgedost. Schoone maagden en bloeiende jongelingen waren de bewoners van deze verrukkelijke verblijfplaats, in welke het vrolijk gezang der vogelen, het ruischen der wateren en de toonen der muzikinstrumenten genot en vreugde ademden. Wanneer *de Oude van den Berg* eenen jongeling aantrof, welke door kracht en vastberadenheid uitmuntte, lokte hij hem naar een vrolijk feest en onderhield zich met hem over de gelukzaligheden, welke den getrouwen geloovigen bereid zijn. Hij wist hem daarop een' uit den Hyosciamus bereiden dronken makenden drank toe te dienen. Gedurende zijnen bewusteloozen toestand, werd hij in genoemden heerlijken tuin gebragt, en daar vervolgens door de aanwending van wijnazijn bijgebragt. Terwijl hij de oogen opende, vertoonde het geheele paradijs zich aan zijne blikken; de zwartoogige rijzige Houris omgaven hem, gereed om aan zijne wenschen te voldoen; de zoetste toonen der muziek klonken hem in de ooren; de kostbaarste spijzen en wijnen werden in gouden vaatwerk opgedragen. De gelukkige jongeling geloofde werkelijk in het paradijs van den Profeet te zijn verplaatst, en het hem omgevende versterkte hem in zijn geloof. Zoo dra de beker des genots ledig was en de natuur in overspanning geraakte, werd hem de bedwelmende drank wederom toegediend, en wanneer hij, aan de zijde van *den Ouden van den Berg*, werwaarts hij slapende was terug gebragt geworden, weder ontwaakte, en hij dezen mededeelde, wat hem was wedervaren, bevestigde deze de waarheid en werkelijkheid van dit alles, terwijl hij er bijvoegde, dat dit de zaligheid was, met welke de trouwe dienaars van den Imaum beloond zouden worden, en hij hem tevens

het diepste stilzwijgen aanbeval. Het verrukkende gezigt beheerschte nu voor altijd de verbeeldingskracht van den misleiden dweeper, en hij reikhalsde naar het uur, in hetwelk de dood, welken hij in getrouwheid aan de bevelen van zijnen meerderen verwachten wilde, hem de poorten van het paradijs voor eeuwig zoude openen."

Palmwijn. — Dezelve wordt uit het sap van den palmboom bereid. Deszelfs werking is zeer bedwelmend, en zelfs de hagedissen, welke dikwijls dezen boom bezoeken, worden, wanneer zij van het sap dezes booms gebruiken, duizelig en dronken.

Kamfer. — De bedwelmende werkingen van de kamfer zijn aanmerkelijk. Zij verhoogt de levensgeesten en veroorzaakt duizeligheid, waarop, gelijk bij alle zoodanige bedwelmende middelen, vermoeidheid en uitputting volgen.

Saffraan. — Wanneer deze in toereikende hoeveelheid wordt genomen, verhaast zij den pols, veroorzaakt duizeligheid en neiging tot lagchen.

Hevige koude. — Zij veroorzaakt duizeligheid, stamelen, verwarring van gedachten en andere verschijnselen der dronkenschap. Kapitein Parry verhaalt van twee jonge heeren, welke aan eene zeer groote koude blootgesteld waren geweest, het volgende: »Zij hadden een wild voorkomen, spraken verward en onduidelijk, en het was onmogelijk, van hen een verstandig antwoord op onze vragen te bekomen. Nadat zij eenigen tijd aan boord waren geweest, schenen hunne geestkrachten van lieverlede terug te keeren, en nu eerst konden de aanschouwers zich overtuigen, dat zij niet te veel hadden gedronken."

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Onderscheid in de werkingen van het Opium en den Alcohol.

De uitwerking van het Opium op het ligchaam is zeer verschillende van die des Alcohols. De laatste maakt dronken, terwijl hij regelregt, het eerste, terwijl het niet regelregt door middel van inzuiging op de zenuwen werkt. Dit wordt gemakkelijk bewezen, wanneer eene hoeveelheid van ieder dezer middelen in het cellenweefsel van een dier wordt gebragt, en de uitwerkselen vergeleken worden met die, welke ontstaan, wanneer dezelve in de maag worden opgenomen. Orfila beschrijft in zijne algemeene *Toxicologie (Kennis der vergiften)* eenige belangrijke proefnemingen, welke hij op honden bewerkstelligde. Wanneer hij het waterig extract des Opiums in het cellenweefsel spuitte, ontstonden er stuiptrekkingen en uitputting, op welke binnen 1 of 2 uren de dood volgde. Werd daarentegen zelfs eene grootere hoeveelheid in de maag van het dier gebragt, dan leefde hetzelve nog 10, 12 tot 18 uren, niettegenstaade de keel onderbonden was, om het braken te verhoeden. De uitwerkingen des Alcohols waren juist omgekeerd; want in het cellenweefsel waren de gevolgen niet aanmerkelijk, doch des te heviger in de maag. Dit

alles bewijst , dat opium voornamelijk werkt , wanneer het door de opzuigende vaten wordt opgenomen , hetgene in de maag door het verteringsproces en de verscheidene afzonderingen minder wordt toegelaten. Wanneer iemand alcohol in eene aanmerkelijke hoeveelheid gebruikt , stort hij dadelijk bewusteloos ter aarde. Hier is geen tijd voor de opzuiging , de geheele kracht van den spiritus bepaalt zich tot het zenuwstelsel. Wordt daarentegen eene aanmerkelijke hoeveelheid opium ingezwolgen , dan houdt het altijd eenigen tijd aan , eer de zinneloosheid aanvangt. Een ander bewijs , dat opium op deze wijze werkt , is hieruit af te leiden , dat het , in de bloedvaten ingespoten , sneller den dood te weeg brengt , dan alcohol. Drie tot vier greinen , welke opgelost in de Carotis van eenen hond werden gebracht , doodden hem in eenige minuten , alcohol daarentegen , op dezelfde wijze aangewend , eerst in meerdere uren.

Door het inademen van het gas van bedwelmende dranken wordt eveneens eene soort van dronkenschap voortgebracht. Dit wordt daardoor mogelijk , doordien tusschen de zenuwen van den neus en der longen , en die der maag eene innige verbindtenis plaats heeft. Uit al deze omstandigheden blijkt het ten duidelijkste , dat dronkenschap van sterke dranken meer door de regelrechte werking van de vloeistof op de zenuwen van de maag , dan door opzuiging wordt veroorzaakt.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Natuurkunde der Dronkenschap.

Alle dronken makende middelen, van welke wij hebben gesproken, met uitzondering van den tabak, welke aanvankelijk rustig makend werkt, wekken het organisme op. Het hart klopt heviger, de bloedsomloop wordt versneld, en te zelfden tijd het zenuwstelsel op eene bijzondere wijze aangedaan. Den eigenlijken toestand dezer werking zal men waarschijnlijk niet genoegzaam kunnen verklaren. Kwam het slechts op de opwekking aan, zoo zoude er in vele gevallen dronkenschap aanwezig zijn, waar men dezelve niet aantreft. Zij, of, om bepaalder te spreken, derzelve verschijnselen zouden zich in heete koorts en na hevige bewegingen vertoonen. Bedwelmende middelen hebben daarom, met weinige uitzonderingen, eene tweevoudige werking, daar zij den Bloedsomloop verhaasten en de zenuwen aandoen, en dit laatste is zonder twijfel het gewigtigste. Nadat wij deze algemeene punten hebben vastgesteld, zal het doelmatiger zijn, de oorzaken van ieder verschijnsel in het bijzonder te beschouwen.

1. *Duizeligheid.* — Deze wordt gedeeltelijk door de gezigtsbegoochelingen, aan welke de drinker is blootgesteld, voortgebracht; doch in het algemeen

ontstaat dezelve uit andere oorzaken , daar zij grooter is , wanneer de oogen gesloten , dan wanneer deze geopend zijn , terwijl deze oorzaken door de wegning van het licht aanmerkelijk worden vermeerderd. De duizeligheid van den roes is minder geschikt , om onpasselijkheid en braking te weeg te brengen ; dan die uit eenigen anderen oorsprong , en wanneer hij dit veroorzaakt , zoo geschiedt het in eenen aanmerkelijken graad. Deze verschijnselen ontstaan in 99 van de 100 gevallen uit den ziekelijken toestand der maag , en niet , zoo als men vroeger meende , uit de haar begeleidende duizeligheid. Er zijn ongetwijfeld sommige menschen , welke braken en bleek worden zoodra hen duizeligheid overvalt , doch deze zijn gering in getal in vergelijking van hen , wier maag door deze gewaarwording ongemoeid blijft. Door snelle ronddraaijing , door rooken , door de beweging van een schip op hooge zeeën , enz. kan onpasselijkheid en braking worden veroorzaakt , en men moet dezelve ongetwijfeld uitsluitend aan de hierdoor te weeg gebrachte duizeligheid toeschrijven. De duizeligheid van den roes moet derhalve , daar zij zelden onpasselijkheid veroorzaakt , bijzondere eigenschappen hebben. In deze , zoowel als in eenige andere toestanden , schijnt zij het gevolg van eene inwendige overeenstemming tusschen de hersenen en de maagzenuwen te zijn , en hetgene de maag of eenig ander met haar in een naauw verband staand ingewand aandoet , moet eveneens op de hersenen werken. Gedurende de dronkenschap is de duizeligheid merkbaarder , dewijl de krachten van ligchaam en geest voor het oogenblik zijn opgeheven , en het sensorium (de zitplaats der ziel) zoo in wanorde is , dat het deszelfs werkingen niet kan ten uitvoer brengen.

Eene soort van duizeligheid kan worden veroorzaakt, wanneer de maag, na een langdurig vasten, te snel wordt overladen. Gewoon voedsel wordt in dit geval tot een sterk prikkelend middel, dewijl de maag in eenen toestand van gevoelloosheid was. Om dezelfde reden vertoonen alle voorwerpen zich ongemeen blinkend, wanneer iemand plotselijk uit diepe duisternis in het helle licht wordt gebragt.

2. *Het dubbelzien.* — Het dubbelzien in den roes laat zich gemakkelijk uit de werking van den vermeerderden bloedsomloop in de hersenen op de gezichtszenuwen verklaren. In de razernij en in vele koortsen vertoont zich hetzelfde verschijnsel. Iedere zenuw heeft hare vaten, en het is gemakkelijk te begrijpen, dat eene ongewone aanvoering van het bloed naar de gezichtszenuwen derzelve werkzaamheden kan verminderen. Zij voeren derhalve verkeerde indrukken op de hersenen over, en daar deze zelve te zeer uit haar regt evenwigt worden gebragt, zoo kunnen zij, indien dit onder andere omstandigheden ook mogelijk was, de verwarde voorstellingen der retina niet meer vergelijken. De straalbreking van het licht in de tranen, welke menigvuldiger dan gewoonlijk worden afgezonderd, kan eveneens iets toebrengen, om de voorwerpen aan de oogen dubbel te doen voorkomen.

3. *Het waggelen en stamelen.* — Deze verschijnselen moeten eveneens door den verwarden toestand van de hersenen en het zenuwgestel worden verklaard. De vloeistof der zenuwen wordt waarschijnlijk op eene onregelmatige en afgebrokene wijze naar de spieren gevoerd, en het zenuwweefsel onder de huid is eveneens verlamd, waardoor de ongevoelighed voor uitwendige pijn of indruk ontstaat. Deze

ongevoeligheid deelt zich zelfs aan de slok- en spraakwerktuigen mede , de uitspraak is dof en onduidelijk , en verraadt zwakte der zenuwen , welke de tong in beweging brengen.

4. *Hille en roodheid.* — Deze ontstaan door den aandrang van het bloed naar de oppervlakte des ligchaams.

5. *Klinken in de ooren.* — Men schrijft dit aan den versnelden bloedsomloop in het hoofd , en voornamelijk aan het hevig kloppen der slagader in de nabijheid der ooren toe.

6. *Opwekking der levensgeesten.* — Het genot van den roes voor den geest kan niet gemakkelijk volgens natuurkundige beginselen worden verklaard. De verschijnselen , wat den geest betreft , welke door het gebruik van sterke dranken worden veroorzaakt , kunnen slechts uit de hersenen hunnen oorsprong hebben. Niet alleen is in deze de bloedsomloop sneller , maar er heeft ook eene eigendommelijke werking op dezelve plaats , en deze , hoedanig zij ook moge wezen , is de eigenlijke oorzaak der dronkenschap.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Regelen , om de aanvallen der dronkenschap te genezen.

I. *Van sterke dranken.* — In het algemeen is er geen beter middel tegen de dronkenschap , dan het braken. Hiertoe moet men altijd het eerst zijne toevlugt nemen ; is echter de natuur te zeer verzwakt voor dit middel , zoo kan men eene aderlating beproeven. Wanneer iemand door het snel drinken van eene groote hoeveelheid ter aarde stort , is het aderlaten niet veroorloofd , en , zoo lang de gevoelloosheid aanhoudt , slechts braken raadzaam.

Azijnzure Ammonium zoude voornamelijk tegen den roes werken. Dit middel is door den heer Masurer , eenen Franschen Scheikundige , aanbevolen. Volgens hem , bevrijden 20—30 droppels , in een glas water , in de meeste gevallen den lijder van het gevoel van duizeligheid en van de drukking op de hersenen , en wanneer deze hoeveelheid niet van uitwerking mogt zijn , kan de helft hiervan 8—10 minuten later nogmaals worden gegeven. In eenige gevallen zal het middel braking veroorzaken , welke evenwel van nut is. De waarde van dit middel zoude voornamelijk daardoor worden verhoogd , dat hetzelfde niet de hitte en ontvlambaarheid in de maag opwekt , welke door zuivere Ammonium ligtelijk wordt voortgebracht.

De heer Broomley, in Deptford, beveelt als een krachtig middel in dronkenschap eenen drank aan, welke bestaat uit 5 drachma's *Aq. Ammon. Aromat.* in twee oncen water.

Wij hebben reeds aangemerkt, dat eene algemeene ontspanning op de opgewektheid van den roes volgt. In dezen toestand zouden aderlatingen zeer schadelijk zijn. Het braken is hier insgelijks noodwendig, doch de zieke moet in eene warme temperatuur gehouden en met zachte en warme spijsen gevoed worden. Een aanval van periodieke dronkenschap kan somtijds worden verkort, door eene geringe hoeveelheid braakwijnsteen in den drank te mengen, hetgene evenwel in het geheim en met voorzigtigheid moet worden werkstelligd.

Ik moet hier aanmerken, alhoewel niet met het doel om het gebruik aan te prijzen, dat plantaardige zuren de eigenschap hebben, om de dronkenschap tegen te gaan en dezelve te verwijderen. De volgende gebeurtenis zal deze zaak nader verklaren. Omstreeks twintig jaren geleden, lag er een Engelsch regiment in Glasgow, en de soldaten vonden, als naar gewoonte, de whiskey overheerlijk. Deze drank, waaraan zij den zeldzamen naam van » witte ale » gaven, was hun iets nieuws, dewijl men denzelven in Engeland bijna nog niet kende, en zij gaven zich aan deszelfs genot zoodanig over, dat zij door hunne officieren meermalen werden bestraft. Dewijl zij op bepaalde uren in hunne kwartieren moesten zijn, ontdekten zij een middel, om zich nuchteren te maken, het drinken namelijk van groote hoeveelheden wijnazijn. Dit had, behalve in zeer hardnekkige gevallen, het gewenschte gevolg, en maakte hen bekwaam, om in eenen draagzamen nuchteren toestand te verschijnen. De eigenschap der

plantaardige zuren , om den roes te wederstaan , blijkt voornamelijk bij koude punch , van welke men eene grootere hoeveelheid van dezelfde sterkte kan gebruiken , dan van grog , doddy of andere dergelijken.

Niets kan zoo zeer de uitwerkselen van buitensporigheid in het drinken verminderen , dan sterke beweging , voornamelijk wanneer de lucht koud is.

Eenige dagen na den roes moet het voedsel zacht zijn en voornamelijk uit groenten bestaan , daar vleesch het ligchaam verhit en meer geneigd maakt tot ontstekingen.

2. *Van het Opium.* — Wanneer er eene gevaarlijke hoeveelheid opium is ingenomen , is de behandeling aanvankelijk dezelfde , als die bij het misbruik van sterke dranken. Men moet braking pogen te veroorzaken , en wanneer dezelve heeft plaats gehad , deze door warme dranken onderhouden , totdat men stellig overtuigd is , dat de maag van het vergif is ontdaan. Deze dranken moeten evenwel niet worden gegeven , voordat er braking is bewerkt , daar zij , wanneer er geene braking volgt , in de maag blijven en het opium oplossen zouden , waardoor deszelfs opzuiging wordt bevorderd. Wanneer echter de braakmiddelen van uitwerking zijn , zoo worden dezelve meest door warme dranken ondersteund en de lediging der maag wordt daardoor bereikt. Vervolgens moeten groote hoeveelheden sterke koffij of plantaardige zuren , zoo als wijnazijn of citroensap , met water vermengd , worden gegeven. Deze dienen , om de kwade gevolgen te gemeet te komen , welke dikwijls , zelfs nadat het opium geheel is verwijderd , plegen te ontstaan. Vertoont de lijder verschijnselen van beroerte , en voornamelijk wanneer hij volbloedig is , zoo moet hij aan den hals of de slapen worden gelaten en moet er eene aanmer-

kelijke hoeveelheid bloed ontlast worden. Men kan in het algemeen als eenen vasten regel aannemen, dat men, zoodra het vergift uitgeworpen is, aderlaten en deze kunstbewerking naar omstandigheden herhalen moet. Buitendien moet men al het mogelijke aanwenden, om hem uit zijne gevoelloosheid op te wekken, door hem, waar zulks mogelijk is, van de eene kamer naar de andere te brengen, hertshoorn onder den neus te houden, enz. Tot dit oogmerk kan kamfer, *Assa foetida* of muskus met goed gevolg worden aangewend. Ook is het heilzaam, om het ligchaam, en voornamelijk het hoofd met koud water te begieten. De heer Orfila is van gevoelen, dat, in gevallen, waar de braking door de gewone middelen niet kan worden te weeg gebragt, 1 of 2 greinen braakwijnsteen in een of 2 oncen water opgelost, in de aders kunnen worden gespoten. In wanhopige gevallen moet men de maagpomp aanwenden.

Vele geneesheeren houden wijnazijn en de andere plantaardige zuren voor tegengiften van het opium. De heer Orfila heeft genoegzaam bewezen, hoe dwaas dit gevoelen is. Uit eene reeks van door hem in het werk gestelde uitmuntende proeven blijkt, dat de plantaardige zuren, wanneer zij niet uitgebraakt worden, de verschijnselen der opiumvergiftiging vermeerderen, daar zij dezelve verhaasten, den dood vroeger te weeg brengen en eene maagontsteking bewerken, welke zelden ontstaat, wanneer zij niet worden aangewend. Deze werkingen brengen zij misschien daardoor te weeg, dat zij het opium beter oplossen, dan het maagsap, en gevolgelyk de opzuiging bevorderen. Zuren kunnen slechts van eenig gevolg zijn, wanneer het vergift reeds door braking is verwijderd. Zij verzach-

ten dan de volgende verschijnselen en bevorderen de herstelling ; worden zij echter vóór de braking ingenomen , en deze kan niet worden bewerkt , zoo wordt de ziekte-toestand erger en de dood volgt spoediger.

De koffij is eveneens van goed gevolg , wanneer dezelve gebruikt wordt , nadat het opium uit de maag verwijderd is , doch zij verschilt daarin van de zuren , dat zij onder geene omstandigheden het gevaar verhoogt. Zoo lang het opium nog niet verwijderd is , kan de koffij als werkeloos beschouwd worden , en het is derhalve hetzelfde , of dezelve gedurende dien tijd gebruikt wordt of niet. Volgens Orfila is het aftreksel een krachtiger tegengift , dan het afkooksel.

Dronkenschap of vergiftiging door middel van de andere verdoovende middelen , als Belladonna , Hyoscyamus , enz. wordt op dezelfde wijze behandeld , als die van het opium.

3. *Van den Tabak.* — Wanneer iemand door het rooken duizelig of onpasselijk wordt , moet hij op den rug gaan liggen en zich zoo veel mogelijk aan eenen kouden togt blootstellen. Is dit middel van geen gevolg , zoo kan hij 20—30 droppels hertshoorn in een glas koud water of eene ounce matig verdunnen wijnazijn gebruiken. Wanneer de tabak tot in de maag is doorgedrongen en gevaarlijke verschijnselen te weeg brengt , moet er een braakmiddel worden gegeven en het braken door warme dranken bevorderd worden , tot zoo lang het vergift is afgescheiden. Hierop geeft men wijnazijn en verhindert de slaapzucht door uit- en inwendige behandeling met prikkelende middelen. Vertoonen zich toevallen van be-roerte , zoo moet er dadelijk worden gelaten. In betrekking tot de zuren is hier hetzelfde op te merken als bij het opium , daar zij slechts toegediend

mogen worden , wanneer eerst de maag door braking is geledigd.

Er ontstaan meermalen ongelukken door den tabak , dan men in het algemeen wel denkt. Santeuil , de beroemde Fransche dichter , stierf , doordien hij een glas wijn had gedronken , in hetwelk , zonder dat hij het wist , een weinig Spaansche snuif gedaan was.

4. *Van het geoxydeerde Stikstofgas.*
Ofschoon de inademing van dit gas zelden met gevaar is verbonden , zoo kan er evenwel , bij volbloedige personen een sterke aandrang des bloeds naar het hoofd door ontstaan. Meestentijd zal frissche lucht en het besprengen van het gelaat met koud water genoegzaam zijn , is dit echter niet het geval , zoo moet er eenig bloed uit den arm , of liever uit den halsader gelaten worden. Wanneer bij teedere gestellen opstijgingen en andere zenuwachtige toevallen ontstaan , zoo is de aderlating niet noodzakelijk , en de aanwending van koud water op het voorhoofd of de slapen , en van hertshoorn onder den neus is genoegzaam. In gevaarlijke gevallen kunnen 20 of 30 droppels hertshoorn in een glas water worden toegediend.

TIENDE HOOFDSTUK.

Pathologie (Leer van de ziekten) der Dronkenschap.

De schadelijke gevolgen der dronkenschap schijnen, zoowel in hunne natuur- als zedelijke betrekking, sedert de vroegste tijden bekend te zijn geweest. In de Heilige Schrift wordt uitdrukkelijk melding van dezelve gemaakt; ook kan het geenen twijfel lijden, dat het verduitsel van Homerus, van de verandering der makkers van Ulysses in zwijnen, door middel van den betooverenden drank van Circe, de dierlijke ont-aarding moet aanduiden, aan welke de menschen zich blootstellen, wanneer zij aan eene zoo te verwerpen gewoonte voedsel geven. Wij willen hier slechts de uitwerkselen der dronkenschap in hare natuurlijke betrekking ontwikkelen, daar de zedelijke gevolgen meer tot het gebied van den wetgever en der geestelijken behooren.

1. *Toestand der lever.* — Een der gewone gevolgen van de dronkenschap is scherpe ontsteking, welke zich op ieder deel van het ligchaam kan werpen, doch voornamelijk de hersenen, de maag en de lever aantast. De aard en de genezing dezer ontstekingen is dezelfde, als die uit andere oorzaken. De ontsteking der dronkenschap is meestentijd lang-

during , en het ligchaamsdeel , hetwelk in negen van de tien gevallen wordt aangetast , is de lever.

Men wist reeds in de oudste tijden , dat sterke dranken op de lever werken. Waarschijnlijk had de geschiedenis van Prometheus , welke vuur van den hemel roofde en het stof daarmede bezielde , betrekking op de werkingen van den wijn , en de straf , volgens welke een gier aan zijne lever knaagde , kan in verband staan met de gevolgen , welke de onmatigheid vergezellen , doordien ieder ligchaamsdeel daardoor ongesteld wordt. — Niet alleen is dit het geval bij menschen , maar ook bij varkens , welke met den afval van de brouwerijen gemest worden , daar hunne levers opzwellen , de andere ingewanden verharden en het vleesch zoo taai wordt , dat hetzelfde , wanneer zij niet spoedig worden geslagt , onbruikbaar is. Eenige vogelkoopers in Londen mengen , naar men zegt , jenever onder het voeder , waardoor de vogels vet en hunne levers zeer groot worden.

Noch gemoute dranken , noch wijnen hebben eene zoo snelle en duidelijke uitwerking op de lever , als de sterke dranken. Men beweert , dat volkomen zuivere wijn de lever niet aantast , en de daadzaak , dat onze naburen op het vaste land veel minder aan leverziekten lijden , dan de wijndrinkers onder ons , pleit eenigermate voor deze stelling ; want het is bekend , dat de in Engeland gedronken wijnen bijna altijd vervalscht zijn. In volkomen zuiveren wijn is de scheikundige vereeniging van den alcohol van dien aard , dat deszelfs werkingen op het organisme grootendeels gematigd worden , waartegen dezelve in vervalschte wijnen werktuigelijk of onvereenigd wordt aangetroffen , en op dezelfde wijze werkt , als in den onvermengden toestand.

De lever ontgaat bij onmatige drinkers nimmer ziekten, welke dezelve evenwel, misschien beter, dan eenig ander ligchaamsdeel, kan verdragen. Soms wordt zij door eene trage, langdurige werking tot op den dubbelen omvang opgezwollen en gedesorganiseerd, zonder dat de zieke aanmerkelijk hieronder lijdt. De ziekte ontstaat, voornamelijk in tropische luchtstreken, uit hitte en andere natuurlijke oorzaken, maar eene overmaat in het gebruik van sterken drank is meermalen de grond, dan men in het algemeen geloof.

De gevolgen van chronische ontstekingen der lever zijn zeer menigvuldig. De gal wordt niet in behoorlijke hoeveelheid en hoedanigheid afgezonderd, gevolgelyk wordt de spijsvertering benadeeld, en de ingewanden geraken, doordien hun dit noodzakelyk prikkelingsmiddel ontbreekt, in eenen toestand van gevoelloosheid. De huid wordt geelachtig, droog en ruw, en het wit der oogen ontkleurd. Neemt de vergrooting der lever toe, dan wordt de vrije omloop van het bloed in de aderen verhinderd en derzelver uiterste einden werpen lympha uit, door de ophooping van welke ligtelyk waterzucht ontstaat, eene ziekte, aan welke de meeste dronkaards ten laatste in meerdere of mindere mate lijden.

De geelzucht der dronkenschap is geene oorspronkelyke ziekte, maar slechts het verschijnsel van eene andere ongesteldheid. Eene geringe oorzaak kan dezelve dikwyls te voorschijn roepen, en zij is derhalve niet altijd gevaarlyk. De waterzucht is meestentijd ook een verschijnsel der ziekelijke lever, maar somwylen ontstaat dezelve uit eene algemeene zwakte van het gestel. In het eerste geval heeft er meestentijd eene afvloeying in de buikholte plaats, in het laatste

eene algemeene waterzucht in het gansche ligchaam. Deze ziekte is echter in ieder geval, hetzij dezelve algemeen of plaatselijk zij, zeer gevaarlijk.

2. *Toestand van de maag, enz.* — De maag is, even als de lever, meer tot slepende, dan tot scherpe ontsteking geneigd, zoo als ook tot verharding, ten gevolge van eene lang voortgezette verandering in hare zelfstandigheid. Deze ziekte is zeer bedriegelijk en wordt dikwijls eerst ontdekt, wanneer dezelve reeds ver gevorderd is. De maag is dikwijls een halve, of zelfs een geheele duim dikker geworden, en de verschillende huiden zijn zoo te zamen gegroeid, dat dezelve niet kunnen worden gescheiden.

Het braken van galachtige stoffen des morgens is eene zeer gewone omstandigheid onder alle klassen van dronkaards. Galziekten, welke men vroeger onder de lagere klasse zeer zelden aantrof, zijn tegenwoordig zeer menigvuldig onder dezelve, en worden meest door het overmatig gebruik van sterke dranken veroorzaakt.

In de laatste tijdperken des levens van eenen dronkaard, kan hij den aandrang tot drinken niet meer zoo goed wederstaan, als vroeger. Dit ontstaat uit eene algemeene verzwakking van het gestel en voornamelijk van de maag. Hij kan geen' tegenstand meer bieden, zoodat zoo iemand sneller dronken wordt en dikwijls weder opgeeft, hetgene hij gebruikt heeft. Ook de eetlust verdwijnt, en om denzelfden terug te bekomen, wordt er toevlugt tot bittere dranken genomen, welke den toestand slechts verergeren, voornamelijk daar dezelve meest met sterke dranken vermengd zijn. Bovendien is het aanhoudend gebruik van bitter voedsel altijd schadelijk, dewijl de meeste bittere zelfstandigheden een verdoovend beginsel bevat-

ten, hetwelk de meeste geneesheeren maar al te zeer over het hoofd hebben gezien. Zij verstompen de prikkelbaarheid van de maag en verwekken aandrang van het bloed naar het hoofd. Menschen, die aan onmatigheid in het drinken zijn overgegeven, gevoelen groote neiging voor deze zelfstandigheden. Niets is eigenaardiger, dan onverschilligheid jegens thee en dranken van dien aard. Wanneer eene vrouw deze onverschilligheid betoont, dan kunnen wij meestentijd daaruit het besluit opmaken, dat zij gebruik maakt van geestige dranken. Wanneer dronkaards thee drinken, dan vermengen zij dezelve gewoonlijk met geestrijke vochten. Onvermengde drank is een te zwak prikkelingsmiddel voor hunnen onnatuurlijken drinklust.

3. *Toestand der hersenen.* — De ontsteking van deze deelen is dikwijls het gevolg van onmatigheid in het drinken. Zij kan of onmiddellijk door eene buitensporigheid van dezen aard, of ook door overprikkeling van het ligchaam, gedurende den toestand van zwakheid, worden veroorzaakt, zelfs door eene wegneming van den prikkel, wanneer b. v. te veel koude op het hoofd wordt aangebragt. Dr. Armstrong gewaagt in zijne voorlezingen van eene chronische ontsteking van de hersenen en derzelver huidvliezen, welke, onder meer andere oorzaken, in het menigvuldig gebruik van sterke wijnen en likeuren haren oorsprong heeft. Volgens hem, heeft dezelve gewoonlijk meer na, dan vóór de 40 jaren plaats, alhoewel hij ook eenige voorbeelden bij jonge lieden heeft aangetroffen. De doorsnede van de vaten der hersenen wordt in dezen toestand kleiner, de huid daarentegen dikker en minder doorzigtig, ook vertoonen zich aan eenige plaatsen opzwellingen. Dezelve

verliezen haar teeder en veerkrachtig voorkomen , en worden of onnatuurlijk hard , of ziekelijk week ; ook hebben er ligtelijk uitstortingen in de verschillende holligheden plaats. Onder zulke omstandigheden wordt de lijder dikwijls met het gevaar eener beroerte bedreigd. Deze toestand schrijft men aan het verlies van het geheugen en het gedurig afsterven der geestvermogens toe. Ik geloof , dat de hersenen van iedereen grooten dronkaard meer of minder afwijkingen van den gewonen regel opleveren.

4. *Toestand der nieren.* — Gedurende de dronkenschap wordt de werkzaamheid der nieren altijd zeer verhoogd , en dit is eene gunstige omstandigheid , dewijl dezelve de schadelijke gevolgen der dronkenschap het meest tegenwerkt. De nieren van dronkaards zijn evenwel zeer geneigd tot ziekten en verrigten hare afscheidingen met eene ongewone werkzaamheid , niet alleen gedurende de dronkenschap , wanneer dezelve zeer nuttig zijn , maar ten allen tijde , zelfs wanneer de persoon zich van alle soort van onmatigheid onthoudt.

5. *Toestand der blaas.* — De dronkenschap grijpt dit ligchaamsdeel , evenzeer als elk ander , aan , derhalve is dezelve aan vele kwalen en de daaruit ontstaande gevolgen , zoo als : pijnen , ophouding der pis , enz. blootgesteld.

6. *Toestand van het bloed en den adem.* — Het bloed van eenen echten dronkaard onderscheidt zich , zoo als reeds is aangemerkt geworden , van dat van eenen nuchteren man. Het is donkerder en nadert meer aan de kenmerken van het aderlijk bloed. De roode kleur der karbonkels , welke zich op het aangezicht gewoonlijk voordoen , is geen bewijs van het tegendeel , daar het bloed in dezelve , doordien het

aan de lucht is blootgesteld , rood gekleurd wordt , volgens hetzelfde beginsel , hetwelk het bloed in de long slagaders door de bewerking van de ademhaling reinigt. Het bloed van eenen bierdrinker is niet alleen donkerder , maar ook dikker en meer gebonden , dan in andere gevallen , waarschijnlijk door de meer voedzame natuur van dezen drank. De adem van eenen dronkaard heeft gewoonlijk den reuk van sterken drank , welke voornamelijk uit den toestand van de maag ontstaat en waarschijnlijk ook gedeeltelijk van de opzuiging der likeuren door het bloed.

7. *Toestand der uitwasemingen.* —

De uitwaseming van eenen onmatigen drinker heeft eveneens dikwijls eenen sterken , naar sterken drank zweemenden reuk. Ik ken twee voorbeelden , het eene van eenen Claret- (zekere soort van wijn) , het andere van eenen Portwijn-drinker , wier zweet een roodachtig aanzien had , even als de wijnen , welken zij gewoon waren te drinken.

8. *Toestand der oogen , enz.* — De oogen lijden dikwijls aan scherpe of slepende ontstekingen. Bijna alle onmatige drinkers hebben de laatste in meerdere of mindere mate. Hunne oogen zijn rood en waterig , en hebben eene zoo bijzondere uitdrukking , dat de oorzaak nooit miskend kan worden. Dit en eene zekere slaphed om de lippen verraden den drinker. De dronkenschap benadeelt de scherpte van het gezicht , doordien de retina wordt aangegrepen. Vele onmatige drinkers hebben voortdurend eene zekere roodheid in de neusholten , doordien de huid , welke dezelve overdekt , met de keel en de maag te zamenhangt , van waar de geprikkelde en ontstokene toestand zich mededeelt. Geen deel van het ligchaam verraadt zoo spoedig uitspattingen in het drinken , dan

de neus. Dikwijls vertoonen zich kleine uitwassen, karbonkels en zweren op denzelfven. Ik heb opgemerkt, dat, waar dit het geval is, zich mindere neiging tot leverziekten vertoont. De aandrang van bloed naar de oppervlakte van het ligchaam schijnt te verhinderen, dat hetzelfde zich met hevigheid op de inwendige deelen werpt.

9. *Toestand der huid.* — De huid van eenen onmatigen drinker, voornamelijk wanneer deze van jaren is, heeft zelden een gezond voorkomen. Dezelve wordt gewoonlijk geel en is ruw en schubachtig op het gevoel. Dr. Darwin gewaagt van eene ziekte onder den naam van *Psora Ebriorum*, welke door onmatigheid in het drinken ontstaat. Het is een uitslag over het gansche ligchaam met een pijnlijk jeuken, hetwelk waarschijnlijk door het krabben met de nagels van het eene deel des ligchaams op het andere overgebracht wordt.

10. *Toestand der haren.* — De haren van onmatige drinkers zijn gewoonlijk droog, van eenen langzamen wasdom en vallen ligtelijk uit; doch dit heeft ook dikwijls bij de matigste personen plaats, weshalve hieruit geen algemeen besluit kan worden getrokken.

11. *Ontstekingen.* — Dronkaards zijn ligtelijk aan alle soorten van ontstekingen blootgesteld, deels wegens de regelrechte prikkeling van de geestrijke dranken, deels dewijl zij zich dikwijls in den toestand der dronkenschap aan de koude en temperatuur-veranderingen prijs geven. Daardoor ontstaan ontstekende toestanden der longen, der ingewanden, der blaas, der hersenen, nieren, enz.

12. *Jicht.* — De jicht ontstaat uit zwelgerij, dronkenschap of zinnelijkheid, of uit deze allen te

zamen. De wijndrinker is voornamelijk aan dezelve onderhevig. Eene onbeduidende oorzaak kan dezelve te voorschijn roepen, wanneer een erfelijke aanleg heerschende is, doch onder andere omstandigheden zijn aanmerkelijke buitensporigheden noodzakelijk, om dezelve te weeg te brengen. Zij is eene der gevoeligste gevolgen van de onmatigheid en schijnt reeds in de oudste tijden bekend te zijn geweest, dewijl Hippocrates, Aretaeus en Galleen gewag van dezelve maken.

13. *Beven.* — Een algemeen beven overvalt bijna alle onmatige drinkers. Hetzelve heeft haren oorsprong uit zenuwachtige prikkelbaarheid. Zelfs personen, die gewoonlijk matig zijn, gevoelen des morgens eene beving in de handen, wanneer zij den vorigen dag aan eene drinkpartij deel hebben genomen. Het is zonderling, dat men de oorzaak van dezen toestand ook tot dezelfs genezing aanwendt. Wanneer de dronkaard met deze beving wakker wordt, dan neemt hij eenen goeden slok, waardoor de hevigheid van den aanval zeer verminderd wordt. De opiumeter bedient zich van dezelfde methode, doch in beide gevallen is het olie in het vuur gegoten, dewijl de aanvallen binnen korten tijd terug keeren, en er steeds grootere hoeveelheden tot verwijdering van dezelve moeten worden aangewend.

14. *Hartklopping.* — Dit is een zeer treurig gevolg der dronkenschap en veroorzaakt eene moeilijke ademhaling, aandrang des bloeds naar het hoofd en duizeligheid.

15. *Hysterie* (Opstijging). — Vrouwen, welke zich aan den drank verslaven, zijn zeer aan hysterische toevallen blootgesteld. De vezels der vrouw zijn zoo teeder en de zenuwen zoo prikkelbaar, dat alle

uitwendige indruk gevoeliger voor haar wordt , dan voor het mannelijk geslacht , weshalve zij meer tot alle soorten van zenuwaandoeningen geneigd is. Men raadt dikwijls de ware oorzaak van deze ziekte niet , welke somtijds niets anders is dan de drank.

16. *Vallende ziekte.* — Onmatigheid in het drinken kan de vallende ziekte veroorzaken , of , waar de aanleg voor deze kwaal reeds aanwezig is , dezelve te voorschijn roepen. Vele personen geraken naauwelijks in eenen kleinen roes , of hen overvalt een aanval van *epilepsie* of andere kramp , hetwelk evenwel gewoonlijk slechts in de eerste tijdvakken der dronkenschap het geval is.

17. *Onvruchtbaarheid.* — De kinderen van onmatige drinkers zijn gewoonlijk noch talrijk , noch gezond. Het gebrek aan levenskrachten bij de ouders wordt op hen overgedragen , zij blijven zwak en mager , en erven gewoonlijk de ziekten van hen , die hen hebben voortgebracht , weshalve deze kinderen zelden uitzigt hebben op een lang leven. Hiervoor pleit voornamelijk de daadzaak , dat , volgens de sterflijst in Londen , de helft van alle daar geborene kinderen vóór hun derde jaar sterft , terwijl van de kinderen van de vereeniging van vrienden , welke door matigheid en nuchterheid uitmunten , de helft den ouderdom van 47 jaren bereikt. Veel van dit onderscheid is ongetwijfeld op rekening der gunstige omstandigheden te stellen , in welke de kwakers algemeen leven , waardoor zij in staat gesteld zijn , om hunne kinderen goed te voeden en te verplegen ; doch de matigheid , op welke de medeleden van dit gezelschap zich in hoogen graad mogen beroemen , draagt gewisselijk het hare daartoe bij.

18. *Vermagering.* — De personen , welke in

het gebruik van geestrijke dranken onmatig zijn, worden gewoonlijk mager en vervallen, dewijl de alcohol, welke uit zich zelve geene voedende eigenschappen heeft, ook aan de goede spijsvertering hinderlijk is.

19. *Zwaarlijvigheid.* — Bier- en wijndrinkers daarentegen zijn meestal zwaarlijvig, dewijl deze dranken meer voedingstoffen bezitten, dan spiritiosa. Het bloed wordt met voedingstoffen overladen en er heeft eene algemeene vet-ophooping plaats, voornamelijk aan den buik, waarom deze zich bij wijn- en bierdrinkers ook het meest uitzet en het langst zijne zwaarlijvigheid behoudt. Niets is meer gewoon, dan een zwaar ligchaam door een paar spillebeenen te zien rondragen. Na de onderste ledematen vervallen de schouders het eerst, doordien zij hunne vastheid en rondheid verliezen. Zoo lang de beenen van een' zwaarlijvigen man in evenredigheid staan met het overige ligchaam, is dit een bewijs, dat er nog krachten aanwezig zijn; vermageren dezelve evenwel van lieverlede, terwijl andere deelen onveranderd blijven, dan is het een zeker bewijs, dat het gestel te gronde gaat, en de vroegere sterkte nimmer weder terug zal keeren.

20. *Vroegtijdige ouderdom.* — De dronkenschap heeft het verschrikkelijk uitwerksel van den hoogen ouderdom vroeger te doen aanvangen. Zij doet den tijd met reuzenschreden voortsnelen en kleedt hare offers vroegtijdig in het gewaad des ouderdoms. Hoe dikwijls zagen wij het diep gelegen oog, de ingevalene wangen, den zwakken, onzekeren tred en het ter nedergebogen hoofd bij mannen, welke pas den herfst van hun aanwezen waren ingetreden. Om deze bedroevende schilderij te kunnen zien, behoeven wij slechts des morgens uit te gaan en de vervallene,

zwaarmoedige schaduwen der sterfelijkheid te beschouwen, hoe zij iedere herberg binnen sluipen, welke met het altaar van dezen of genen verschrikkelijken Daemon te vergelijken is, en den vergiftigden drank ter zijner eere inzwelgen, even als de Carthagers hunne godheid huldigden, door hunne kinderen in het vuur te werpen, hetwelk in derzelver metalen standbeeld brandde. — De meeste dezer ongelukkige personen zijn jong of van middelbaren ouderdom. Niets is gewoner, dan eenen man van 30 jaren zoo gebrekkig, verval- len en vol rimpels te zien, even alsof hij zijn 80ste jaar reeds bereikt had. Hier biedt zich weder de voorkeur van een matig en geregeld leven in het voor- beeld der kwakers aan. Het blijkt, volgens nauw- keurige berekeningen, dat er in Londen slechts één persoon onder de 40 den ouderdom van 80 jaren be- reikt, daarentegen onder de kwakers niet minder dan één onder de 10. Zeker uitmuntend geneesheer heeft opgemerkt, dat onder meer dan 100 mannen in eene glasfabriek 3 niets dan water dronken, en deze hadden een met hunnen ouderdom overeenkomstig voorkomen; terwijl de overigen, welke sterke dranken gebruikten, 10—12 jaren ouder schenen te zijn, dan zij werkelijk waren.

21. *Zweren.* — Zweren breken dikwijls aan de lichamen van dronkaards uit. Somwijlen zijn dezelve heet en prikkelbaar, doch in het algemeen van eenen niet pijnlijken aard. Van welke natuur dezelve ook mogen zijn, zoo worden zij in zoodanige gestellen altijd gevaarlijker. Eene onbeduidende oorzaak kan dezelve te weeg brengen, en eene ligte wonde, welke in weinige dagen genezen zoude geweest zijn, ont- aardt dikwijls in een vuil, etterend gezwel. Ook huid- ziekten zijn (de omstandigheden voor het overige de-

zelfde genomen) bij dronkaards altijd van langeren duur, dan bij andere personen.

22. *Melancholie.* — Alhoewel de drinkers bij hunne flesschen de gelukkigste menschen schijnen te zijn, zoo gevoelen zij zich evenwel in hunne eenzame uren diep ongelukkig. Knellende zorgen, misschien verhoogd door berouw, beangstigen hun geweten. In den nuchteren toestand zijn zij overspannen naar ligchaam en geest, en nemen hunne toevlugt tot de flesch, om hunne ellende in de vergetelheid te begraven. Voornamelijk diegenen, welke door een ongelukkig lot tot dit wanhopig middel zijn gedreven, gevoelen des te meer het smartelijke van hunnen toestand. Het wapen, van hetwelk zij zich bedienen, om de zorgen te verdrijven, wordt tegen hen zelven gerigt. Zoo dikwijls het wordt gebruikt, verliest hetzelfde aan uitwerking tegen den vijand, de zwaarmoedigheid, en wordt dengenen des te moeilijker, die zich van hetzelfde bedient.

23. *Krankzinnigheid.* — Ook dit verschrikkelijk gevolg ontstaat uit de dronkenschap. Waar een erfelijke aanleg aanwezig is, wordt dezelve door onmatigheid in het genot van geestrijke dranken te voorschijn geroepen. Ligchaam en geest zijn in eene voortdurende werking en terugwerking, en wanneer het eene wordt aangetast, dan moet de andere in meerdere of mindere mate mede boeten. Door de onmatigheid wordt ook de vorming der hersenen veranderd en de geest, dat onsterfelijke deel des menschen, moet daaronder lijden. De dronkenschap heeft eene tweevoudige werking op den geest. Na buitensporigheden in het drinken kan er een delirium en een toestand van woeste dolheid ontstaan. In dit geval geschiedt het plotselijk; de man kan slechts door een

dwangbuis bedwongen worden. Sommige lieden worden nimmer dronken, zonder in dezen toestand te geraken; zij tasten, zonder onderscheid, ieder' aan, die hen in den weg komt, krijgen schuim op den mond en verliezen alle bewustzijn van gevaar. Deze aanval gaat of binnen eenige uren over, of ontaardt in eene werkelijke zinneloosheid. Volgens de berigten uit Bedlam en andere krankzinnigen-huizen, is de dronkenschap eene der meest gewone oorzaken der zinneloosheid. Van 286 krankzinnigen, welke zich tegenwoordig in het *Richmond-Asyl* te Dublin bevinden, is de helft aldaar wegens deze oorzaak. Sedert de laatste jaren neemt deze ziekte van den geest onder de lagere klassen zeer toe, en kan dezelve slechts aan den verontrustenden voortgang der dronkenschap worden toegeschreven (*).

24. *Delirium tremens.* — De verschijnselen en de genezing dezer ziekte moeten in het bijzonder worden aangehaald, dewijl dezelve altijd uit misbruik van prikkelende middelen ontstaat en op eene eigendommelijke wijze genezen wordt. Diegene, welke sterken drank, voornamelijk wanneer dezelve onvermengd is, drinken, zijn meer blootgesteld aan het gevaar van

(*) Wij hielden het voor onnoodig, opgaven mede te deelen over den toestand der voornoemde ziekten, dewijl die, buiten de dronkenschap, uit menige andere oorzaken kunnen ontstaan, en dewijl, wanneer deze dezelve veroorzaakt, zij geene eigendommelijke eigenschappen aannemen. Ook derzelve behandeling is geheel en al dezelfde als in gewone gevallen — waarbij echter altijd moet worden opgemerkt, dat de verderfelijke gewoonte van het drinken moet worden opgegeven, voordat er, in welk geval dan ook, eenig gevolg der geneesmiddelen kan worden verwacht. De ziekte echter, welke zoo terstond zal worden aangehaald, is van eenen geheel anderen aard en eischt derhalve een afzonderlijk overzigt.

het delirium tremens, alhoewel ook wijn, bier, opium, dezelve kunnen veroorzaken, wanneer deze in groote hoeveelheden worden gebruikt. De ziekte kan even zoowel door het plotselijk ophouden van het drinken, wanneer dit tot eene gewoonte is geworden, als door lang voortgezette uitspattingen worden te weeg gebracht. Een man van de eerste soort b. v. breekt het been, of hem overvalt eene kwaal, welke hem dwingt, het drinken na te laten. Ten gevolge van deze onthouding kan het delirium tremens ontstaan, bij eenen anderen daarentegen door aanhoudende drinkpartijen. De ziekte begint gewoonlijk met afgematheid en gebrek aan eetlust. De pols is zwak en snel, de gelaatskleur bleek, gewoonlijk ontstaat eene beving der leden, beangstiging en afkeer van de gewone genietingen des levens. In den slaap, welke zeer zeldzaam is, springt de zieke dikwijls verschrikt op, dewijl zijne verbeelding door vreesselijke droomen verontrust wordt. Op den vroeger huiverigen toestand volgt hitte, en de geringste inspanning van het ligchaam of den geest veroorzaakt eene strenge transpiratie. De tong is droog en beslagen. Ieder voorwerp vertoont zich onnatuurlijk en hatelijk. De kranke verkeert in gedurige vrees, om door spoken verschrikt te worden. Zwarte of lichtende lichamen schijnen hem te omgeven; hij beeldt zich in, dat gewormte en alle soorten van walgelijke schepselen over hem heenkrui-
pen, en hij doet zijn best, om dezelve te verjagen. Zijne gedachten zijn geheel en al op zich en zijne eigene aangelegenheden, van welke hij de verwardste denkbeelden heeft, bepaald. Hij gelooft ver van huis verwijderd te zijn, vergeet alles, wat hem omgeeft, twist dikwijls met zijne oppassers en wordt door de geringste tegenspraak ten hevigste verstoord. Bereke-

ningen, bouwplannen en andere ongerijmde denkbeelden houden zijnen geest bezig, en gewoonlijk gelooft hij, dat alles tot zijnen ondergang heeft zamengezworen. Tegen den morgentijd ontstaat er dikwijls onpasselijkheid en somtijds braking. De toestand duurt in het algemeen tusschen de 4 en 10 dagen, en houdt na eenen verfrisschenden slaap op, doch somtijds wordt hij door de hevigheid der ziekte, of door eene verkeerde behandeling, doodelijk.

Deze is in 9 onder de 10 gevallen de geaardheid van het delirium tremens. Somtijds echter veranderen de verschijnselen, en men vindt, in plaats van een' zwakken pols, een' vollen, in plaats van eene bleeke gelaatskleur, eene verhitte en gloeiende, in plaats van eene koude, vochtige huid, eene heete en drooge. Deze toestand wordt evenwel slechts bij krachtige, volbloedige lieden opgemerkt. Een gewoonlijk nuchter mensch, welke zich onbezonnen aan eene uitspatting overgeeft, kan gemakkelijker op deze wijze worden aangetast, dan een dronkaard van beroep.

Wanneer de lijder aan het delirium tremens sterft, geschiedt zulks gewoonlijk onder krampen. Ook kan de ziekte dikwijls in krankzinnigheid of idiotismus (eigenaardige spreekwijze eener taal) ontaarden, en hiervoor is gewoonlijk gevaar, wanneer dezelve over den bepaalden tijd voortduurt.

Bij de behandeling van het delirium tremens moeten voornamelijk de aard der ziekte en de ligchaamsgesteldheid van den lijder in aanmerking worden genomen. In de eerst aangehaalde en verre weg het meest voorkomende verscheidenheid is de aderlating, welke eenige geneesheeren dwaasselijk aanbevelen, zeer schadelijk. Mij is meer dan een voorbeeld bekend, waar de dood hierdoor werd veroorzaakt. Daar

er gewoonlijk eene prikkeling der maag plaats heeft , zoo als uit de verschijnselen blijkt , begin ik de behandeling met eene kleine gift Calomel. Zoodra dit middel gewerkt heeft , laat ik warm , sterk met zout opgelost water over het geheele ligchaam gieten , en den lijder dadelijk daarop goed afdroogen en te bed brengen. Ik dien daarop Laudanum toe in giften van tusschen de 40 en 60 droppels , naar omstandigheden , terwijl ik iedere gift met 6—12 greinen Ammonium verbind. Dit herhaal ik van tijd tot tijd , totdat de slaap aanvangt. Somtijds kan het noodig zijn alle 2 uren , of zelfs ieder uur , gedurende 12—20 op elkander volgende uren , zulke giften te geven , voordat er eenige uitwerking wordt te weeg gebragt. Het hoofddoel der behandeling is , de onrust van den lijder weg te nemen ; want zoodra er een gezonde slaap volgt , ontstaat er gewoonlijk eene Crisis en de ziekte wordt gerekt , doch tot zooverre is het onmogelijk dezelve in haren voortgang te stuiten en de genezing te bewerken. Eene matige hoeveelheid wijn zal noodzakelijk zijn , voornamelijk wanneer de lijder een drinker was en zeer zwak is. De hoofdmiddelen , na de eerste purgering , zijn : opium , wijn , ammonium en warme afgietsels ; de laatstgenoemde kunnen twee- , drie- of viermaal in 24 uren worden gebruikt , naar de omstandigheden zulks vorderen. Men moet te gelijken tijd zijn best doen , den geest van den lijder zooveel mogelijk rustig te maken , en alle tegenspraak of dwang vermijden. Eenigen bevelen trekpleisters op het hoofd aan , doch deze zijn in elk geval schadelijk. Zoodra alle verschijnselen der ziekte verdwenen zijn , kan er een purgeermiddel worden toegediend , doch gedurende deszelfs werking mag men slechts prikkelende middelen aanwenden. Het is eene schijnbare tegenstrijdigheid , door prikkelende

middelen eene ziekte te genezen , welke door een overmatig gebruik van dezelve is ontstaan ; doch de ervaring bevestigt het doelmatige der kuur , alhoewel wij *a priori* het tegendeel zouden hebben verwacht.

In de tweede verscheidenheid dezer ziekte is de aderlating meer doelmatig ; doch moet evenwel ook hier groote voorzigtigheid worden in acht genomen , voornamelijk wanneer de ziekte reeds eenigen tijd geduurd heeft , wanneer de pols snel en zwak of de tong beslagen is. Aanvankelijk zal de aderlating eene goede uitwerking hebben , doch wordt de geneesheer niet dadelijk geroepen , zoo is het eene gevaarlijke proef. De lijder moet door middel van Calomel aan het purgeren gebragt , het hoofd hem geschoren en hij door mostaardpappen aan de voeten koel gehouden worden. Wanneer de ingewanden goed geledigd zijn en zich geene verschijnselen van slaapziekte vertoonen , zoo moet er , even als in de eerste soort , opium (*) worden toegediend , doch in kleinere en niet zoo dikwijls herhaalde giften.

In betrekking tot de Pathologie van het *dilirium tremens* is ons nog veel onbekend. Ik geloof , dat de geneesheeren in eene gevaarlijke dwaling zouden vervallen , wanneer zij deze beide verscheidenheden als

(*) Eene gelijksoortige aanwending van opium , in gevallen van *delirium tremens* , wordt opgegeven in het *Pract. Tijdschr. voor de Geneeskunde* van Dr. A. MOLL en Dr. C. VAN ELDIK , 16de Jaarg. , 6de Stuk , 1837 , bl. 562.

Voorts wordt in hetzelfde werk (bl. 561) een geval van *delirium tremens* aangehaald , waarin den lijder met een gelukkig gevolg werd toegediend de door DIERBACH tegen beschonkenheid als een *Specificum* aanbevolen *Spiritus Mindereri*. Zie verder over dit geneesmiddel : *Die neuesten Entdeckungen in der Materia medica* , S. 541.

wijzigingen van dezelfde ziekte beschouwden. Mijns inziens zijn het verschillende aandoeningen, welke ook met verschillende namen moeten worden bestempeld. Dit blijkt het duidelijkst uit de tegenstrijdige meeningen, in betrekking tot den werkelijken aard der ziekte. De heer Clusterbuck gelooft, op de tweede verscheidenheid doelende, dat het delirium tremens ontstaat uit eene verzameling van vochten of ontsteking in de hersenen, terwijl Dr. Ryan, de eerste bedoelende, dezelve voor een zenuwachtig toeval houdt. Het is ligtelijk te begrijpen, dat zoo zeer verschillende omstandigheden ook eene verschillende behandeling vorderen.

Algemeene aanmerkingen.— De bovengenoemde zijn de voornaamste ziekten, welke door de dronkenschap ontstaan. Er zijn nog meer andere, welke hier niet zijn opgeteld; ook wordt elke ziekelijke toestand van het ligchaam of van den geest door deze ondeugd verergerd. Het aantal der personen, welke aan de gevolgen derzelve sterven, is veel grooter, dan men gewoonlijk gelooft. Deze waarheid ontgaat den geneesheeren niet, welke zeer goed weten, dat vele van de gevallen, welke zij behandelen, uit de dronkenschap ontstaan, terwijl aan de patienten of hunne vrienden deze omstandigheid dikwijls geheel onbekend is, voornamelijk bij ziekten der lever, der maag en andere verteringswerktuigen. Dr. Willian geeft, in zijn berigt over de ziekten in Londen, duidelijk zijne overtuiging te kennen, dat aanmerkelijk meer dan een achtste gedeelte van alle sterfgevallen van lieden, welke boven de 20 jaren oud zijn, aan buitensporigheden in het drinken zijn toe te schrijven. De zedelijke gevolgen zijn niet minder verschrikkelijk. De heer Poynter, welke 3 jaren lang Onder-Sherif van Londen

en Westminster geweest is , verklaarde het volgende in eene zitting van het Lagerhuis : » Ik hoorde sedert langen tijd de misdadigers al hunne ellende aan het drinken toeschrijven , zoodat ik hen tegenwoordig bijna niet meer naar de oorzaak van hunnen ongelukkigen toestand vraag. Deze ondeugd is de wortel van alle andere. Bijna allen , welke wegens moord werden veroordeeld , bekenden , dat zij , ten tijde van hunne misdaad , dronken waren geweest. » — » Volgens mijne beschouwingen , sedert bijna 20 jaren , » zegt de regter Holes , » heb ik ondervonden , dat , wanneer de moorden en rooverijen en alle groote misdaden , welke in dien tijd werden begaan , in vijf deelen werden gedeeld , vier van dezelve aan de dronkenschap moesten worden toegeschreven. » — Volgens den *Caledonian Mercury* van den 26 October 1829 , waren er niet minder dan 90 mannen en 130 vrouwen , in den loop van de voorgaande week , in eenen staat van dronkenschap naar de verschillende wachthuizen der policie in Edinburg gebragt. Dit was het grootste aantal sedert eenige jaren. In Glasgow gaat het niet beter , dan in Edinburg. Den 1 Maart 1830 waren onder 45 gevallen , welke voor de policie in Glasgow kwamen , 40 wegens dronkenschap , en het is bewezen , dat meer dan 9000 gevallen van dronkenschap jaarlijks voor de policie van deze stad en hare voorsteden komen — eene verschrikkelijke schildering van deze ondeugd ! —

ELFDE HOOFDSTUK.

Slaap der Dronkaards.

De dronkaard kent zelden den verkwikkenden en aangenaamen slaap van den matigen mensch. Hij is onrustig en werpt zich in het bed een of twee uren heen en weder, voor hij inslaapt. Zelfs dan geniet hij geene rust. Hij ontwaakt dikwijls in den nacht, en telken male gevoelt hij droogheid in den mond en meestentijd pijn en kloppen in het hoofd. Deze verschijnselen ontstaan wegens den prikkelbaren toestand van zijn gestel, zelfs wanneer hij zich nuchteren te slapen legt; gaat hij evenwel in eenen beschonkenen toestand te bed, zoo gevoelt hij dezelve des te meer. Vele lieden, welke in eenen beschonkenen staat inslapen, hebben bij het ontwaken hoofdpijn en koorts. Eenige gestellen worden door geestrijke dranken in slaap gewiegd, anderen daarentegen worden zeer onrustig, doch de eerstgenoemden winnen hierbij niets, daar zij later des te meer moeten lijden. Phlegmatieke drinkers vallen gemakkelijker in slaap, dan anderen. Deze is echter inderdaad slechts eene soort van apoplectische verstijving.

1. *Droomen.* — De ziekelijke toestand van de maag en der hersenen, gedurende de dronkenschap, moet droomen te weeg brengen. Zij zijn gewoonlijk

van eenen onaangenaamen aard en laten eene duistere uitdrukking in het gemoed achter. In het algemeen zijn dezelve verwarder, dan die in den gewonen toestand. Deze droomgezigten worden zeer door de geestelijke gesteldheid en door de gewone wijze van denken van zoo iemand bepaald en gematigd. Het is evenwel opmerkelijk, dat, terwijl de gedachten van den drinker in den wakenden toestand slechts blinkende beelden scheppen, die van zijnen slaap slechts somber en treurig zijn.

2. *De nachtmerrrie.* — Dronkaards lijden meer dan anderen aan deze kwaal, dewijl de dronkenschap vruchtbaar aan droomen is.

3. *Slaapwandelen.* — Het Somnambulismus plaagt evenzeer de dronkaards bij voorkeur. Het schijnt mij toe, dat de slaap nimmer vast is, wanneer dit plaats heeft, en dat het voornamelijk in de dronkenschap in eenen toestand van zeer onvolkomenen slaap kan plaats grijpen. Dronkaards verlaten dikwijls hunne bedden, zelfs wanneer het bewustzijn nog niet geheel verloren is, en wandelen in de kamer rond. Zij weten naauwkeurig wat zij doen, en herinneren zich zulks naderhand, doch wanneer zij gevraagd worden, kunnen zij doorgaans geen' grond voor hun gedrag opgeven. Deze personen vertoonen dikwerf een zeldzaam mengsel van zothed en verstand. Somwijlen staan zij op en gaan in hun nachtgewaad ter deur uit, terwijl zij zeer goed weten, wat zij doen, en hoe ongerijmd zulks is. Het somnambulismus der dronkenschap heeft niet altijd dit karakter. Somwijlen ontstaat er eene volkomene bewusteloosheid. De toestand is, als gevolg der dronkenschap, altijd gevaarlijker, dan uit eenige andere oorzaak, dewijl de spieren hare vroegere veerkracht niet meer bezit-

ten. Wanneer zoo iemand op een dak geraakt, dan kan hij, wegens de duizeligheid, het evenwigt niet houden, en hierdoor gemakkelijker vallen en een ongeluk houden. Men houdt het met regt voor gevaarlijk, een slaapwandelaar te wekken. In eenen aanval der dronkenschap is evenwel de geest zoo verward, dat dezelve daardoor minder verschrikt wordt.

4. *Spreken in den slaap.* — Dit is slechts eene wijziging van het slaapwandelen, en deswege ook aan de dronkenschap eigen. De door den droom opgewekte verbeeldingskracht drukt zich in woorden uit, welke evenwel nooit te zamenhangen, en eene minder geestige beteekenis hebben, dan die van slaapwandelaars onder andere omstandigheden.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Van de Zelf-ontbranding.

Het is moeilijk te beslissen, of eene zoo groote hoeveelheid van waterstofgas, als er tot verbranding vereischt wordt, zich in de lichamen der dronkaards kan verzamelen. Deze zaak is niet genoegzaam onderzocht geworden, en, ongeacht de bewijzen, welke worden aangehaald, schijnt de algemeene meening te zijn, dat de geheele zaak eene fabel, of ten minste te diep in duisternis gehuld is, om geen' regtmatigen

grond tot twijfel op te wekken. De hoofdbron, hierop betrekkelijk, is een stuk van Pierre Aime Lair, in het *Journal de Physique*. Aldaar zijn onderscheidene gevallen aangevoerd, waarbij het in het ooglooppend is, dat dezelve alle bejaarde vrouwen betreffen. Wanneer wij in het oog houden, dat Schrijvers, als: Vicq d'Azyr, le Cat, Maffei, Jacobaeus, Rolli, Bianchini en Mason Good, deze daadzaak door hunne getuigenis ondersteunen, dan wordt het moeilijk aan derzelve waarheid te twijfelen. Leest men evenwel de voorstelling dezer zaken zelve, dan moet men bijna gelooven, dat ergens een misverstand heeft plaats gehad. De zeldzaamste omstandigheid daarbij is, dat de verbranding zelden genoegzame kracht schijnt te hebben, om brandbare zelfstandigheden, met welke dezelve in aanraking komt, zoo als wol of katoen, te doen ontbranden, terwijl dezelve evenwel het menschelijk ligchaam vernietigt, hetwelk onder andere omstandigheden niet zoo gemakkelijk ontvlambaar is. Soms wordt het ligchaam door eene vlam, die over hetzelfde heenflikkert, verteerd, in andere gevallen door een verborgen vuur zonder zichtbare vlammen. Verder deelt men mede, dat water, in plaats van de verbranding te blusschen, dezelve bevordert. Deze soort van brand is derhalve van eene geheel eigenaardige natuur, en heeft geene overeenkomst met eenig ander aan ons bekend verbrandingsproces. In de meeste gevallen breekt dezelve plotseling uit, alhoewel zij ook door een licht, een vuur of eenen bliksemstraal kan worden voortgebracht. De heer Fodere heeft de aanmerking gemaakt, dat in zekere ziektegevallen zelfs in het levende ligchaam waterstofgas wordt ontwikkeld, en hij schijnt met den heer Mere van oordeel te zijn, dat deze brand, door

de vereenigde werking van waterstofgas en electriciteit begunstigd, door de ophooping van dierlijke olie en door sterke dranken wordt veroorzaakt. Het zoude doelloos zijn, onderstellingen over deze geheimvolle zaak, welke wij tot heden toe zoo weinig hebben leeren kennen, te maken. Wij willen derhalve slechts eenige gevallen mededeelen, en dan moge de lezer zelf oordeelen.

MARY CLUES. » Deze 50jarige vrouw was zeer aan de dronkenschap overgegeven, en deze neiging was na den dood van haren man, welke $1\frac{1}{2}$ jaar vroeger was voorgevallen, nog toegenomen; want gedurende een jaar tijds was er bijna geen dag voorbijgegaan, waarop zij niet eene groote hoeveelheid rum of anisette gedronken had. Hare gezondheid werd steeds meer geschokt, en tegen het einde van Januarij dwong haar eene geelzucht, om het bed te houden. Alhoewel zij zeer zwak was en niet konde arbeiden, zette zij evenwel hare oude gewoonte voort, om iederen dag te drinken en eene pijp tabak te rooken. Het bed, in hetwelk zij lag, stond evenwijdig met den schoorsteen, ongeveer 3 voeten van hetzelfde verwijderd. Zaterdag morgen, den 1 Maart, viel zij op den vloer, en daar hare zwakheid haar verbinderde om op te staan, bleef zij liggen, totdat er iemand binnen kwam, die haar te bed bragt. Den volgenden nacht wenschte zij alleen te worden gelaten; eene andere vrouw verliet haar een halfuur vóór middernacht en sloot en grendelde de deur. Zij had twee groote stukken kool in het vuur gelegd en een licht op eenen kandelaar op eenen stoel bij het bed geplaatst. Te half zes des morgens zag men rook uit de vensters dringen, en toen de deur snel geopend werd, gingen er eenige vlammen uit, welke in de

kamer zichtbaar waren. Men vond de overblijfselen van de ongelukkige tusschen het bed en den schoorsteen. Een been was er nog overgebleven, doch van de huid, de spieren en de ingewanden was niets te vinden. De beenderen van den schedel, de borst, de ruggegraad en de armen waren geheel en al verkalkt en met een wit omkleedsel overdekt. Men verwonderde er zich zeer over, dat de menbelen zoo weinig schade geleden hadden. Het meest was de naar den schoorsteen gekeerde zijde van de bedstede beschadigd. Het hout was hier eenigzins aangestoken, doch het bed, de lakens en het deksel waren ongeschonden gebleven. Ik kwam in de kamer ongeveer 2 uren nadat zij geopend was, en merkte op, dat de wanden en alles, wat zich in de kamer bevond, met eene zwarte kleur waren overtogen. Buitendien vond ik er eenen onaangenaamen damp, doch niets dan het ligchaam vertoonde aanmerkelijke sporen van het vuur." — Dit voorval werd het eerst in het *Annual Register* voor het jaar 1773 medegedeeld.

GRACE PITT. »Grace Pitt, de vrouw van eenen vischkoopcr in Ipswich, en 60 jaren oud, had de gewoonte, welke zij gedurende meerdere jaren voortzette, iederen nacht half aangekleed uit hare slaapkamer te gaan en eene pijp te rooken. In den nacht van den 9 April 1744 verliet zij, gelijk gewoonlijk, haar bed. Hare dochter, welke bij haar sliep, bemerkte hare afwezigheid eerst den volgenden morgen, toen zij ontwaakte, waarop zij zich aankleedde en naar de keuken ging. Hier vond zij hare moeder op de rechterzijde uitgestrekt, met het ligchaam op den haard en met de beenen op den vloer. Het geheel vertoonde het gezigt van een stuk hout, hetwelk zonder eene zichtbare vlam verkoold werd. Het

meisje goot spoedig een paar emmers water over het ligchaam, waarop een dikke en stinkende damp oprees, zoodat eenige bureu, welke waren toegesneld, bijna gestikt waren. De romp was als verkoold en geleek naar eenen met witten asch bedekten kolenhoop. Het hoofd, de armen en de beenen waren eveneens gedeeltelijk verbrand. — Deze vrouw had eene groote hoeveelheid sterken drank gedronken, uit blijdschap over het berigt, dat eene van hare dochters uit Gibraltar was terug gekeerd. Er was geen vuur op den haard. De kaars was op den kandelaar, welke nevens haar stond, geheel afgebrand. Ook vond men ter zijde van het ligchaam de kleederen van een kind en een stuk papier, welke dingen door het vuur geen letsel hadden bekomen. De kleeding van deze vrouw bestond in eenen katoenen rok.”

Dit voorval werd medegedeeld in de *Transactions of the Royal Society of London*, en is een van de belangrijkste voorbeelden van deze soort van verbranding, welke door onderscheidene getuigen en door drie verschillende berigten, welke in de hoofdzaak overeenstemmen, bewaarheid wordt.

DON GIO MARIA BERTHOLI. » Nadat hij gedurende den dag in het land had rondgelopen, kwam hij des avonds in het huis van zijnen zwager. Hij verlangde terstond in de voor hem bestemde kamer gebragt te worden, waar hij eenen zakdoek tusschen zijn hemd en zijne schouderen gelegd had, en waar hij, nadat hij alleen was gebleven, zijne godsdienst-oefeningen verrigtte. Na eenige minuten hoorde men een zonderling geruisch in de kamer, en men konde duideljk het angstgeschrei van den ongelukkigen man onderscheiden. De spoedig toegesneide huisgenooten vonden hem op den vloer liggende, en door eene ligte

vlam omgeven, welke van lieverlede uitdoofde, wanneer zij nader kwamen, en eindelijk uitging. Den volgenden morgen werd de lijder door den heer Battaglia onderzocht, welke het vel van den arm bijna geheel losgereten en bij het vleesch nederhangende vond. Van de schouders tot op de heupen was het vel eveneens geschonden, en aan de regterhand was reeds koud vuur ontstaan, hetwelk zich snel verbreidde. De lijder klaagde zeer over brandenden dorst, leed aan verschrikkelijke krampen en was uitgeput door het aankoudend braken, hetwelk door koorts en delirium begeleid werd. Op den vierden dag stierf hij. Kortens tijd vóór zijnen dood merkte de geneesheer met verwondering op, dat de verrotting reeds aanmerkelijken voortgang had gemaakt, daar er een ondraagelijke reuk uit het ligchaam oprees, wormen te voorschijn kropen en de nagels van de linkerhand losgereten waren. De ongelukkige lijder had verteld, dat hij eenen slag als die van eenen dikken stok aan de regterhand gevoeld had, en te gelijk eene vlam aan zijn hemd had opgemerkt, hetwelk snel tot asch was verbrand. De zakdoek daarentegen, welke, gelijk voorheen is aangevoerd, tusschen zijn hemd en zijne schouderen lag, was ongeschonden gebleven, zoowel als zijne broek en kousen. Het weder was dien nacht schoon en de lucht zeer helder. In de kamer was noch rook, noch eenige onaangename reuk, even zoo min eenig spoor van vuur, behalve dat men de lamp, welke met olie gevuld geweest was, uitgedroogd en de pit tot asch verbrand vond."

Dit geval is uit het werk van Fodere getrokken en viel voor in het jaar 1776. Het blijkt niet uit het hierboven medegedeelde berigt, of deze ongelukkige een dronkaard was. Wanneer dit niet het geval en

de gebeurtenis evenwel waar is , dan moeten wij daaruit besluiten , dat de verbranding ook bij lieden kan plaats hebben , welke zich niet in het gebruik van sterken drank te buiten gaan.

MADAME MILLET. — »Toen ik ,» zegt Le Cat , »in het jaar 1724 en 1725 eenige maanden in Rheims doorbragt , woonde ik in het huis van den heer Millet , wiens vrouw zich iederen dag in den drank te buiten ging. De huishouding der familie werd in orde gehouden door een schoon meisje , hetgene ik niet kan nalaten aan te merken , om alie omstandigheden der daadzaak , welke ik vermelden wil , beter te doen begrijpen. Men vond deze vrouw den 10 Februarij 1725 verbrand liggen , op den afstand van $1\frac{1}{2}$ voet van den haard harer keuken verwijderd. Slechts een gedeelte van het hoofd en van de onderste ledematen , alsmede eenige wervelbeenderen waren aan den brand ontgaan. Een gedeelte van den vloer onder het ligchaam was eveneens verbrand , maar een vat , hetwelk zeer nabij het ligchaam stond , was ongeschonden gebleven. De heer Chretien , een chirurgijn , onderzocht de overblijfselen van het ligchaam nauwkeurig. Toen Jean Millet , de echtgenoot der ongelukkige , door de gerechtsbeambten ondervraagd werd , vertelde hij , dat hij den 9 Februarij , tegen 8 uren des avonds , zich met zijne vrouw ter rust had begeven. Dewijl zij niet in slaap konde komen , was zij , zoo als hij geloofde , naar de keuken gegaan , om zich te verwarmen. Hij sliep in , en werd tegen 2 uren door eenen brandigen reuk gewekt. Hij snelde naar de keuken en vond de overblijfselen zijner vrouw in den boven beschreven' toestand.

Daar de gerechtsbeambten van de ware oorzaak dezer gebeurtenis geen begrip hadden , vervolgden zij

de zaak met den grootsten ijver. Het was zeer ongelukkig voor Millet, dat hij eene schoone dienstmeid had, dewijl het verdenken op hem viel, dat hij zich van zijne vrouw had willen ontdoen. Hij werd om die reden zeer streng behandeld, en alhoewel zijne onschuld, door het beroep op een hooger en meer inzigtsvol gerechtshof, hetwelk de oorzaak der verbranding ontdekte, genoegzaam bewezen werd, werd evenwel zijn geest zoo zeer aangetast, dat hij zijne overige dagen in een hospitaal moest doorbrengen."

Het bovenstaande geval is van zeer veel gewigt; want het strekt ten bewijze, dat, in gevolge eener mogelijke zelfontbranding, menschen wegens moord kunnen worden aangeklaagd. Fodere haalt in zijn werk nog meerdere gevallen van dezen aard aan.

Eenige Scheikundigen hebben getracht, deze soort van verbranding te verklaren door de vorming van phosphor-waterstofgas in het ligchaam. Dit gas ontbrand, gelijk bekend is, in de lucht; ook kan men er niet aan twijfelen, dat, wanneer eene genoegzame hoeveelheid van hetzelfde ontwikkeld wordt, het ligchaam zoude kunnen verbranden. Wanneer men bewijzen kan, dat eene zoodanige ophooping somwijlen plaats grijpt, dan hebben wij ongetwijfeld eenen genoegzamen grond voor dit verschijnsel. Alhoewel ik geneigd ben te gelooven, dat verscheidene van de medegedeelde gevallen niet door naauwkeurige bewijzen worden ondersteund, zijn er evenwel zoo vele getuigenissen voor het bestaan derzelve voorhanden, dat het verschijnsel der zelfontbranding niet gevoegelijk kan worden geloochend, al is het aantal der gevallen dan ook overdreven. Men wil beweren, dat er in noordelijke streken somwijlen onvlambare uitstroomingen uit den mond plaats vinden, wanneer het ligchaam, na uitspattingen in het gebruik van sterken drank, aan

eene hevige koude wordt blootgesteld , en men verhaalt zelfs , dat een Boheemsche boer gestorven is , doordien er eene brandende luchtkolom uit zijnen mond was opgerezen. Men onderstelt , dat dit , zoowel als andere gevallen van deze soort , veroorzaakt is door phosphor-waterstofgas , hetwelk door eene scheikundige combinatie van alcohol en dierlijke zelfstandigheden in de maag gevormd was. Het laat zich niet bepalen , in hoeverre deze onderstelling gegrond is. Wat de vertelseltjes betreft van dronkaards , wier adem door een brandend licht zoude zijn in brand gestoken , deze zijn grootendeels van Amerikaanschen oorsprong , en schijnen ontstaan te zijn uit die neiging voor het wonderbare , door welke onze overzeesche broeders in de laatste jaren uitmunten.

Deze zaak is in het geheel nog zeer duister , en werd nimmer door eenigen Schrijver genoegzaam verklaard. Wat de verschijning zelve betreft , schijnt zij niet ontkend te kunnen worden , doch zoowel de nadere als de meer verwijderde oorzaken zijn ons tot nog toe verborgen.

In een opstel , hetwelk voor korten tijd in de *Academie des Sciences* werd voorgelezen , worden de volgende omstandigheden opgegeven , welke met de zelfontbranding in het algemeen in verband staan :

1. Het grootste gedeelte der personen , welke als slagtoffers voor dezelve vielen , was onmatig in het gebruik van geestrijke dranken.
2. De verbranding heeft bijna altijd over het geheele ligchaam , doch slechts somwijlen gedeeltelijk plaats.
3. Zij is veel zeldzamer bij mannen , dan bij vrouwen , en geschiedt het meest bij oude vrouwen. Er is slechts één voorbeeld van zelfontbranding bekend van een meisje van 17 jaren , en deze verbranding was slechts gedeeltelijk.

4. Het ligchaam en de ingewanden verbranden somwijlen , terwijl de voeten , de handen en de uitstekende punten des schedels bijna altijd aan de verbranding ontgaan.

5. Alhoewel er veel hout toe wordt vereischt , om een menschelijk ligchaam te verbranden , geschiedt zulks evenwel bij zelfontbranding zonder dat de meest brandbare stoffen in de nabijheid door dezelve worden aangestoken. In een buitengewoon geval van eene dubbele zelfontbranding van twee personen in dezelfde kamer , bleef al het andere evenwel ongeschonden.

6. Het is volstrekt niet bewezen , of de tegenwoordigheid van een brandend ligchaam noodig is , om eene zelfontbranding bij menschen te veroorzaken.

7. Water schijnt aan de vlam , in plaats van dezelve uit te blusschen , slechts nog meer voedsel te geven , en wanneer de vlam verdwenen is , gaat de inwendige verbranding haren gang.

8. Zelfontbrandingen zijn menigvuldiger in den winter , dan in den zomer.

9. Algemeene verbrandingen zijn niet tegen te gaan , slechts aan gedeeltelijke kan wederstand worden geboden.

10. De zelfontbranding is het gevolg van eene zeer hevige inwendige hitte.

11. De verbranding breekt plotselijk uit en verteert het ligchaam binnen eenige uren.

12. In de niet aangetaste deelen van het ligchaam ontstaat koud vuur.

13. Personen , welke door zelfontbranding worden aangetast , zijn sneller aan verrotting onderhevig.

In deze zeldzame ziekte is geneeskundige hulp meestentijd zonder eenig gevolg. De verbranding wordt door oorzaken onderhouden , welke buiten ons bereik

liggen , en bijna in ieder geval dreigt reeds de dood , vóór dat het verschijnsel wordt opgemerkt.

DE TIENDE HOOFDSTUK.

De Dronkenschap uit geregtelijke oogpunten beschouwd.

De dronkaard stelt zich niet alleen bloot aan vele ziekten van het ligchaam en den geest , maar hij haalt zich ook de straffen der wetten op den hals , wanneer hij in zijne dronkenschap zich aan ondeugden en misdrijven schuldig maakt. In deze betrekking is hij er inderdaad erger aan toe , dan nuchtere personen ; want de dronkenschap verzwaart ieder misdrijf , in plaats van bij de wetten een' grond van verzachting te vinden. — »Een dronkaard ,» zegt Sir Edward Coke , »welke een *daemon voluntarius* is , heeft daardoor geen voorregt , maar wordt des te strenger gestraft voor hetgene hij misdadigs uitvoert. De verontschuldiging wegens dronkenschap is in de Engelsche wetgeving ongeoorloofd , en onze regtsgeleerden stemmen daarin overeen , dat »*levis et modica ebrietas non excusat nec minuit delictum.*» Deze wet treft men ook in de oudste tijden aan. In Griekenland werd door Pittacus vastgesteld , dat degene , welke in den beschonken' toestand eene misdaad pleegde , dubbel zoude worden gestraft , namelijk voor de misdaad zelve en voor de ondeugd van het zich bedrinken , hetwelk hem tot die daad gebragt had. Volgens eene

wet van Solon, werd het beschonken zijn van eenen Staatsbeambte met den dood gestraft(*).

In New-York bestaat eene wet, volgens welke de bezittingen van dronkaards, op gelijke wijze als die van krankzinnigen, onder openlijk toezigt gesteld worden.

De wetten tegen de dronkenschap worden in Zweden, zoo als Schubert in zijne reis door Zweden getuigt, zeer gestreng uitgeoefend. Hij, die zich dronken toont, wordt de eerstemaal voor 3 Thaler, de tweedemaal voor 6, de derde- en vierdemaal voor eene nog grootere som in boete geslagen; ook verliest hij het regt, om bij verkiezingen zijne stem te geven, en kan niet als vertegenwoordiger worden verkozen. Verder wordt hij den eerstvolgenden zondag openlijk in de kerk ten toon gesteld. Wanneer dezelfde persoon zich ten vijfden male aan het misdrijf schuldig maakt, dan wordt hij in een verbeterhuis 6 maanden lang met moeilijken arbeid en, bij een' herhaalden misstap, met twaalf maanden gestraft. Was dit mis-

(*) Als een voorbeeld, hoe gestreng ook nog in latere tijden de wetten waren tegen de dronkenschap van magistratspersonen, moge het volgende dienen:

Volgens CHASSANAEUS, *de Justit. Burgund. et Gall.*, werden voorheen in Frankrijk de dronkaards van onderscheidene ambten geweerd, en hij geeft er deze rede van: omdat, gelijk SENECA *ad Lucill.* zegt, *quod voluntaria insania est ebrietas*; » dat de dronkenschap eene vrijwillige krankzinnigheid is."

In het zoogenaamd Eeuwig Edict van Keizer KAREL den V, Art. 18, vindt men een verbod van genoemden Vorst aan de Regenten, welke hij gewoon was 's jaarlijks naar de Nederlanden te zenden, » om 'er geene zo- » danige personen toe te nomineeren, die gewoon zijn zich dronken te drin- » ken; en dat indien sulcke luyden in der Wet ghestelt waren, hij wil » dezelve door den Secreten Rade schadelijken doen dextitueren ende pri- » veren van heuren Staten, ten exempele van alle anderen, sonder dat zij » in toekomstige tijden meer in de Wet sullen mogen of hebben adminis- » tratie van de gemeene saecken."

Vert.

drijf in het openbaar, b. v. op eene jaarmarkt, eene verkooping, enz. gepleegd, dan wordt de geldstraf verdubbeld. Wanneer men iemand kan bewijzen, dat hij eenen anderen tot dronkenschap heeft verleid, dan moet zoo iemand 3 Thaler, en dubbel zooveel betalen, wanneer die persoon onmondig is. De helft van deze geldboeten bekomen de aanbengers (welke gewoonlijk dienaren der politie zijn), de andere helft de armen. Heeft de delinquent geen geld, dan moet hij voor zijne geldboete arbeiden. Deze bepalingen worden jaarlijks tweemaal door de geestelijken van den kansel luid voorgelezen, en ieder kastelein is, bij eene zware geldboete, verplicht, een afschrift van hetzelfde in het hoofdvertrek van zijn huis aan te plakken.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Regelen, om de gewoonte van het misbruik van sterken drank te genezen.

Het is zeer moeilijk, iemand, welke zich sedert eenen geruimen tijd aan deze gewoonte verslaafd heeft, te genezen, dewijl er niet alleen tegen de neigingen van het ligchaam, maar ook tegen die van den geest moet worden gestreden.

De eerste schrede is de onthouding van alle bedwelmende dranken of middelen. De eenige vraag is: „zal men dezelve plotselijk of langzamerhand laten varen?“

Doctor Trotter gaat, in zijne proefneming over de dronkenschap, van eene gevolgtrekking uit, om te bewijzen, dat zij in alle gevallen dadelijk moet worden nagelaten, dewijl hij beweert, dat, daar dezelve uit zich zelve schadelijk is, eene plotselinge onthouding niet van nadeel zijn kan. Maar deze gevolgtrekking is niet juist. Men weet, dat degenen, welke gedurende langen tijd in eene donkere, ongezonde gevangenis waren opgesloten geweest, ziek werden, wanneer zij plotselijk weder aan het licht en de opene lucht werden blootgesteld. Geschiedt dit evenwel van lieverlede, dan zijn er geene kwade gevolgen te duchten. De verandering uit eene ongezonde luchtstreek, aan welke iemand zich door een langdurig verblijf gewend heeft, naar een gezond klimaat, heeft somtijds hetzelfde gevolg. Zelfs oude, ingewortelde verzwerigen kunnen niet altijd met zekerheid snel worden genezen. De dronkenschap wordt, om zoo te spreken, tot eene tweede natuur, en de met haar behepte personen kunnen dezelve niet ongestraft nalaten. Voor deze magt der gewoonte pleit ook de omstandigheid, dat, toen *Abbas de Grootte* het gebruik van het opium, wegens deszelfs schadelijke uitwerkselen op het ligchaamsgestel, verbood, er eene groote sterfte volgde, welke ten laatste slechts door het weder toelaten van den verbodenen drank konde worden tegengehouden. Op dezen grond en ingevolge dezer ervaring ben ik geneigd te gelooven, dat het, ten minste in vele gevallen, schadelijk zoude zijn, plotselijk alle geestrijke dranken aan eene aan derzelve gebruik gewone natuur te verbieden. Ik wil hiermede evenwel niet beweren, dat deze voorzigtigheids-maatregel in alle gevallen moet worden gehouden. Wanneer de ligchaamskracht nog niet verbroken, wanneer de neiging tot drinken nog niet onweder-

staanbaar geworden is, en de eetlust nog niet geheel verdwenen is, kan de gewoonte terstond worden opgegeven, zoo als ook in geval van eene organische ongesteldheid. Onder deze omstandigheden is het offer bovendien geringer, dewijl een zoodanig gestel sterke dranken niet meer in dien graad kan wederstaan, en dus ook de begeerte tot dezelve verminderd is. Doch zelfs dan heeft de plotslinge onthouding van het gewone prikkelingsmiddel somwijlen eene gevaarlijke uitputting te weeg gebragt, zoodat het noodwendig werd, hetzelfde, alhoewel in kleinere hoeveelheden, weder toe te staan. Die drinkers, welke aan geene bijzondere ongesteldheid lijden, of men moest beving en verlies van eetlust zoodanig noemen, mogen slechts langzamerhand ontwend worden, dewijl anders eene soort van gevoelloosheid en verschillende ongesteldheden van den geest, als: zwaarmoedigheid, krankzinnigheid en zelfs delirium tremens de gevolgen kunnen zijn. De gewoonte wordt dikwijls met goed gevolg door zedekundige beweegredenen tegengewerkt. Men heeft voorbeelden, dat mannen, door de sterkte der wilskracht, het gebruik van sterke dranken plotselijk nalieten. Vele personen werden dronkaards ten gevolge van familietwisten. In dit geval is er geen beter herstellingsmiddel, dan verandering van verblijf. — Onder het schoone geslacht wordt nu en dan eene genezing door den geest der tegenspraak bewerkt. Een man in Philadelphia, wiens vrouw aan den drank was verslaafd, zette haar, in de hoop, dat zij zich dood zoude drinken, een vat met rum voor. Zij ried het oogmerk en liet van stonden aan deze slechte gewoonte varen. Men verhaalt nog eene andere Amerikaansche anekdote van iemand, die door een niet minder zeldzaam middel genezen werd. Een zeer aan den drank verslaafd man in Maryland hoorde eens des avonds

gedruisch in de keuken. Toen hij naar de deur sloop, om te hooren, wat het was, zag hij, hoe zijn huisgezin in het uitbundigst gelach uitborst, doordien een negerknaap hem in den beschonken' toestand naäapte, terwijl hij toonde, hoe hij heen en weder slingerde en stamelde. Dit schouwspel trof hem in zulk eene mate, dat hij zich van dien tijd af nooit weder aan eene buitensporigheid van dezen aard overgaf.

De mensch is in eenen hoogen graad de slaaf der gewoonte. Wij kennen allen het vertelsel van den man, welke nimmer eene herberg aan den weg konde voorbijgaan, zonder er binnen te gaan en een glas te drinken, en die, toen het hem eens na groote inspanning gelukte eene kroeg voorbij te komen, dadelijk terug keerde, om zich zelve door eenen duchtigen borrel voor zijn besluit te beloonen. — Het is een goede regel voor allen, welke aan den drank zijn overgegeven, zich van gewoonten van deze soort te onthouden. Wie gewoon is, op bepaalde tijden naar drinkpartijen te gaan, die moge het eens beproeven, te huis alleen te drinken, waar hij waarschijnlijk niet dezelfde hoeveelheid zal gebruiken. Wie te zeer gewend is aan het gezelschap van drinkmakers, zal, wanneer zulks doenlijk is, zijn verblijf veranderen, of vele ligchamelijke beweging maken, het gezelschap zoeken van matige, geestig geletterde personen, en zijne aandacht op het lezen, op de tuinbouw, of op eenig ander lievelingswerk vestigen. Wanneer hij dezen raad naauwkeurig opvolgt, zal hij van iedere verderfelijke gewoonte worden bevrijd, welke hem als zijne schaduw volgt en zich dag en nacht aan zijne gedachten opdringt. Weigert hij echter den beker van deze Circe af te wijzen, dan moet hij bedenken, dat vele ziekten hem wachten, dat waterzucht, vermagering, idiotismus, krankzinnigheid en armoede, in het

gevolg van het bleeke spooksel den dood, zijn lot worden. — Somtjids heeft een ziekte-aanval het uitwerksel, om menschen, welke aan dronkenschap zijn overgegeven, voor altijd te genezen. Ik ken eenen heer, wien, ten gevolge van eene drinkpartij, eene beroerte overviel. Hij werd gelukkigerwijze hersteld, doch het gevaar, aan hetwelk hij ontkomen was, maakte zulk eenen indruk op zijn gemoed, dat hij zich nooit weder aan overmatig drinken overgaf.

In eene kleine, voor korten tijd uitgekomene verhandeling over de scheeps-discipline wordt het volgende middel aanbevolen, om aan den drank verslaafde zeelieden te straffen: Men verwijdere ieder', die zich in den drank heeft te buiten gegaan, eene maand lang van de overigen, teekene zijne kleederen met het woord: »Dronkaard,» late hem des middags niet eten, voordat de anderen reeds met het eten hebben geëindigd, geve hem elken smerigen en verachtelijken arbeid te verrigten, enz. Deze maatregel heeft op onderscheidene schepen een zoo heilrijk gevolg gehad, dat in minder dan zes maanden geen geval van beschonkenheid weder voorkwam.

Wat de wijze betreft, om langzamerhand de gewoonte van het drinken af te leeren, moeten wij eene anekdote van den beroemden Dr. Pitcairn aanhalen. Hij verlangde van eenen Bevelhebber uit de Hooglanden, welke sedert langen tijd aan den drank was verslaafd, de belofte, iederen dag zooveel was, als hij tot het afdrukken van zijn wapen noodig had, in zijn glas te doen druppen. Het geschiedde, en de ruimte in zijn glas werd verminderd, waardoor van lieverlede de slechte gewoonte verdween (*).

(*) Eene tegenovergestelde handelwijze, door oververzadiging namelijk den drinklust te verdrijven, vermeldt de jonge KOTZEBUE in het vol-

Wat het diëet betreft van iemand, die zich het gebruik van bedwelmende middelen heeft ontwend, zoo wordt dit door verschillende omstandigheden, als ouderdom, gestel, levenswijze, enz. gewijzigd. Als een' algemeenen regel kan men evenwel vaststellen, dat hetzelfde zoo min mogelijk verhittend moet zijn. Een plantaardig- of melk-diëet zal gewoonlijk boven elk ander voor te trekken zijn. Doch er zijn gevallen, in welke voedende spijzen noodzakelijk zijn, zoo als bij zwakte en vermagering. In eenen hoogen ouderdom is de wijn tot ondersteuning van levensmiddelen dikwijls geoorloofd.

Somtijds kan opium tegen de gewoonte van het overmatig drinken worden aangewend, doch hierbij is het te duchten, dat de lijder in het gebruik van opium smaak zal vinden.

De volgende anekdote werd mij door den heer Alexander Balfour medegedeeld: »In het midden der vorige eeuw genas een reisbediende zich op de volgende wijze van de gewoonte om te borrelen. Hij vulde eene flesch met voortreffelijken jenever, en toen hij den eersten morgen zijn slokje nam, vulde hij dezelve weder met zuiver water aan. Op deze wijze voer hij iederen morgen voort, totdat het mengsel ten laatste krachteloos en walgelijk werd, hetgene zulk eene uitwerking op zijn gehemelte te weeg bragt, dat hij de gewoonte geheel liet varen.»

gende voorbeeld. Het is bekend, dat het drinken in de Mahomedaansche Godsdienst streng verboden is. Een *Chan* intusschen had het zich zoo gewend, dat de *Schach* het vernam, die hem eerst hevige verwijtingen deed, en hem eindelijk ook straffen liet. Daar niets baatte, gaf de *Schach* hem het bevel, om te drinken, waarop hij, veertig dagen lang, in bestendige dronkenschap was, en zulk eenen tegenzin van den drank kreeg, dat hij geheel met het drinken ophield, en den *Schach* verzocht het bevel in te trekken.

(OSIANDER, *Volksgeneeskunde*.)

Vert.

Dr. Kain, een Amerikaansch geneesheer, beveelt braakwijnsteen aan tegen de gewoonte van den drank. — »Alhoewel dezelve,» zoo merkt hij aan, »zelf geen bepaalden smaak heeft, deelt hij evenwel aan de vloeistoffen, in welke hij is opgelost, iets walgelijks mede. Dit mengsel wekt in den lijder eenen onverwinnelijken afkeer op tegen den drank. Ik schrijf het slechts in kleine giften voor. Wanneer er braking en purgering volgen, dan kan men door Laudanum de opwekking tot zwijgen brengen, en te gelijken tijd de dosis verminderen. Bij iederen lijder moet de behandeling naar de uitwerkselen worden gewijzigd.» —

Daar ik in onderscheidene gevallen braakwijnsteen heb aangewend, kan ik deszelfs goed gevolg in de drinkzucht betuigen. Het hoofdbestanddeel van Chambers beroemde middelen tegen de dronkenschap was dit geneesmiddel. — Braakwijnsteen moet evenwel altijd met voorzigtigheid en slechts onder toezigt van den geneesheer worden toegediend, dewijl anders de schadelijkste gevolgen ontstaan kunnen.

Bij volbloedige personen zouden tegen de drinkzucht koude omslagen en trekpleisters aan het hoofd, begeleid van buikzuiverende middelen en kleine giften braakwijnsteen, eene goede uitwerking hebben. Ik verwijs over dit onderwerp den lezer naar de verhandeling van Dr. Caldwell in Lexington, welke de dronkenschap geheel en al voor eene ziekte der hersenen houdt. (*Zie Trensylvanial Journal of medicine and the associate sciences for Juli, August and September 1832*).

Het geschiedt dikwijls, na lang voortgezette uitspattingen, dat de maag bijna alles, wat gebruikt wordt, weder uitwerpt. In dit geval is opium, en zulks wel het doelmatigst in vasten vorm, aan te wenden.

De onthouding van het gewone prikkelingsmiddel mag hier voornamelijk niet plotseling volgen, derhalve moet men het matig gebruik van sterke dranken, aan welke de natuur zich heeft gewend, toelaten.

Ontzenuwde drinkers zullen, wanneer zij in de stad wonen, doordien zij hun verblijf met dat op het land ruilen, zich door frissche lucht en beweging gesterkt gevoelen. Warme en koude baden zullen, naar omstandigheden, nuttig zijn. Bittere zelfstandigheden zijn niet aan te bevelen, het allerminst die, welke onder sterke dranken zijn vermengd.

Personen, welke in de tropische klimaten leven, moeten, meer dan andere, de sterke dranken vermijden. In Oost-Indië drinken de inlanders meest slechts rijstwater, terwijl de zich daar ophoudende Europeanen er sterke wijnen gebruiken, welke dan ook voornamelijk de onder hen heerschende sterfte veroorzaken. Onder de Engelsche troepen, welke hunne garnizoenen in de zuidelijke landen hebben, worden, ingevolge de goedkoopheid der sterke dranken, verschrikkelijke verwoestingen aangerigt. Dr. Rollo verhaalt, dat het 45ste Regement, op het eiland Grenada, in weinige weken van de 96 man 26 verloor, en dat nog wel in het gezondste jaargetijde. Het bleek, dat het ontbijt der soldaten uit sterke dranken en varkensvleesch bestond. In landen, waar de zon met zulk eene kracht werkt, kunnen wij niet te matig zijn. Het kan als eene ondervindingswet worden aangemerkt, dat in deze streken wijnen en sterke dranken altijd schadelijk zijn. „Ik kan betuigen,” merkt Dr. Mosely aan, „dat degenen, welke niets dan water drinken, slechts weinig door het klimaat lijden.” —

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Matigheids-genootschappen.

Sedert korten tijd is er veel over matigheids-genootschappen gezegd en geschreven geworden. Dezelve worden door hare aanhangers als magtige werktuigen aangezien, om de dronkenschap geheel en al te verbannen, eene meer zuivere zedelijkheid in te voeren en het honderdkoppige gedrogt, »Onmatigheid,» met alle ondeugden, welke dezelve begeleiden, te bestrijden. Door derzelve tegenstrevers daarentegen worden hare oogmerken als onuitvoerbaar, belagchelijk gemaakt, als onderdrukkend, ongezellig en huichelachtig beschimpt. De waarheid ligt evenwel gemeenlijk in het midden, en ook hier zal zulks, dunkt mij, het geval zijn.

De matigheids-genootschappen berusten op het doel, dat sterke dranken, *onder alle omstandigheden*, schadelijk zijn voor gezonde menschen en derhalve geheel moeten worden verbannen. Ik vind iederen maatregel goed, welke de vernietiging der dronkenschap tot doel heeft, en ik geloof, dat deze genootschappen goed hebben gesticht en derhalve te achten zijn. Ik twijfel evenwel, of het haar gelukt is, of haar gelukken zal, een aanmerkelijk aantal dronkaards te bekeeren; doch het is zeer waarschijnlijk, dat dezelve me-

nig mensch er van kunnen terug houden, om zich aan deze ondeugd over te geven. Kan dit bewezen worden, hetgene niet moeilijk zoude zijn, dan volgt hieruit, dat dezelve nuttig zijn en aanmoediging verdienen. Al mogen zij dan ook ongelijk hebben in de stelling, dat sterke dranken in alle gevallen schadelijk voor de gezondheid zijn, het is evenwel klaarblijkelijk, dat hunne beschouwingen van de schadelijke uitwerkingen dezer dranken op de menschen in het algemeen zeer juist zijn. Wanneer sterke dranken matig worden gebruikt, dan kan men dezelve niet altijd als schadelijk beschouwen, ja, in eenige gevallen zijn dezelve zelfs noodwendig en weldadig. Men weet, dat in streken, waar tusschenpoozende koortsen heerschen, diegene, welke geestrijke dranken matig gebruiken, minder aan die ziekten zijn onderworpen, dan zij, die zich geheel van dezelve onthouden. In Walcheren ontsnapten de officieren en soldaten, welke des morgens een borrel gebruikten, de koorts, welke de Engelsche troepen zoo nadeelig was. In vochtige, nevelachtige streken kunnen bovendien sterke dranken ziekten voorkomen, voornamelijk wanneer ongemakken, slecht voedsel, buikloop, enz. hierbij komen. Hieruit volgt, dat matigheids-genootschappen in zulke gevallen schadelijk werken en de kwaal kunnen verergeren. Het water is onbetwistbaar de natuurlijke drank van den mensch, doch bij de bestaande gesteldheid der dingen leven wij niet meer in eenen natuurlijken toestand, en moeten wij derhalve dikwijls van de oorspronkelijke beginselen der natuur afwijken. Verscheidene personen vinden het matig gebruik van sterke dranken voor hunne gezondheid geoorloofd, waarom men het hun niet mag aanraden, hetzelfde geheel op te geven. Wanneer wij de zaak uit

dit oogpunt beschouwen, zoo komen wij tot het eenvoudig besluit, dat sterke dranken dikwijls geoorloofd, doch nog meerdere malen schadelijk zijn. Wanneer wij derzelver gebruik geheel en al nalaten, ontwijken wij de schade, maar verliezen ook het voordeel. Dit is het onvermijdelijk gevolg, wanneer matigheids-genootschappen algemeen worden. Het blijft derhalve aan ieder ter beoordeeling overgelaten, of hij in staat is, sterke dranken, slechts dan, wanneer zij hem geoorloofd zijn, en alsdan matig, te gebruiken. Wie zich deze zelfbeheersching niet toevertrouwt, die moge zich, zoo spoedig mogelijk, aan een matigheids-genootschap aansluiten. Slechts het misbruik dezer dranken maakt dezelve den menschen meer ten vloek, dan ten zegen, en slechts dit misbruik berisp ik, gelijk ik ook overdaad in het eten of andere uitpattingen zoude berispen.

Wanneer echter ook de matigheids-genootschappen zich in eenige hunner grondbeginselen bedriegen, en, in eenige gevallen aangewend, dikwijls schadelijk zijn, zoo kunnen dezelve evenwel voor de maatschappij in het algemeen van groot nut worden. Van de welbekende waarheid uitgaande, dat er ligt misbruik gemaakt wordt van sterke dranken, stellen zij dezelve onder den ban van een algemeen verbod.

De matigheids-genootschappen hebben een groot doel bereikt, doordien zij het verbruik van sterke dranken aanmerkelijk verminderden, ofschoon zij dat van wijnen en bieren onveranderd lieten, of liever vermeerderden; want, alhoewel de strengere leden ook laatsgenoemde dranken vermijden, wordt evenwel derzelver gebruik door de wetten van het genootschap niet verboden. Terwijl zij op deze wijze het verbruik van spirituosa verminderden, werden door hunne bemiddeling vele kleine herbergjes gesloten, en arbeiders

en handwerkers tot matigheid en nijverheid aange-
maand.

Wanneer iemand zeer twistgierig was, zoude hij deze vereenigingen te laste kunnen leggen, dat zij zich niet gelijk blijven, dewijl zij hunne leden het gebruik van wijn en bier toestaan. Dit geschiedt op dezen grond, dat hierdoor minder voor de dronkenschap te vreezen is — iets, hetwelk kan worden toegestemd, doch ook slechts daarop kan berusten, dat het meer geld kost, om zich in wijn of bier, dan om zich in spirituosa te bedrinken. Iemand kan dus tegenwoordig lid van een matigheids-genootschap zijn, deszelfs wetten volgen, en evenwel aan de ondeugd der dronkenschap zich overgeven.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Raad voor oude drinkers.

Wanneer iemand besloten heeft, om den drank niet vaarwel te zeggen, zoude het doelmatig zijn op te helderen, op welke wijze dit met het minste na-
deel voor hem te doen is. Een der hoofdregelen is, nimmer bedwelmende dranken, ten minste geene spirituosa, met eene ledige maag te gebruiken. Er is geene meer algemeene en meer schadelijke gewoonte, dan deze. De roes ontstaat niet alleen vroeger, dan wanneer er te voren voedsel is gebruikt ge-

worden, maar dezelve grijpt ook de verteringswerktuigen veel meer aan. Drinkers moeten ook slechts vermengde sterke dranken drinken, met uitzondering van punch, dewijl de zuren in dezelve schadelijk zijn voor de vertering en de nieren. Men houdt de punch voor minder nadeelig, dewijl men, wanneer zij niet sterk is, meer van dezelve kan gebruiken, zonder dronken te worden; maar wanneer dezelve hoeveelheid spirituosa in den vorm van punch, als in dien van groc of toddy genomen wordt, zullen op den duur de gevolgen voor het gestel schadelijker zijn. Mijns inziens is de minst schadelijke vermenging die van de groc. Daarop volgt de koude toddy, of een mengsel van spiritus, koud water en suiker; vervolgens warme toddy — daarop koude punch — en onvermengde spirituosa zijn het nadeeligste.

De bierdrinker moet sterke bieren vermijden en zich meer aan de ligte soorten houden; ook moet hij veel beweging nemen; want wanneer hij dit veronachtzaamt, wordt hij vet en stomp, en er ontstaat eene aanleg tot beroerte en andere ziekten der volbloedigheid.

Aan wijndrinkers kunnen moeilijk regels worden voorgeschreven, dewijl de wijnsoorten zoo talrijk zijn. De ligte drooge wijnen, als: Bourgonje, Rijnwijn, enz. zijn meer geoorloofd, dan de sterkere, als: Madera, Portwijn, enz. Zoete wijnen, als: Tokaijer, Muskaat, enz. verwekken, wegens derzelve onvolkomene gisting, ligtelijk zuur in zwakke magen. Bij ziekten moeten de scheikundige bestanddeelen van den wijn in aanmerking worden genomen. Champagne is, behalve bij eene zwakke vertering, een der meest gezonde wijnen. Zijne dronken makende eigenschappen zijn

snel, doch spoedig voorbijgaande, en worden deels door het kolenzuur veroorzaakt, hetwelk zich ontwikkelt, deels door den alcohol, welke zich, in dit gas gebonden, snel over eene groote vlakte der maag verbreidt.

Wijn drinkers zullen goed doen, niet te dikwijls met de wijnsoorten te verwisselen, dewijl daardoor de maag in wanorde gebragt en de roes versneld wordt.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Uitwerkselen van dronken makende middelen op zogende Vrouwen en Kinderen.

Vrouwen, voornamelijk ook van de mindere klasse, zijn als minnen zeer aan de gewoonte verslaafd, om, zoo als zij gelooven, tot vermeerdering harer melk, bier te drinken, welke voor beide dikwijls schadelijk is en in het kind den grond tot een aantal kwalen kan leggen. De melk, welke zacht en zonder opwekkende werking zijn moet, neemt zekere verhittende eigenschappen aan, en wordt in eenen zekeren graad nadeelig veranderd, van welke onervarenen in de geneeskunde geen denkbeeld hebben. Het zoo gezoogde kind wordt bijna altijd ziekelijk en is voornamelijk aan verwarringen in de verteringswerktuigen blootgesteld. In betrekking tot de laatsgenoemden merkt **Dr. NORTH**

(in zijne beschouwingen over de stuipen der kinderen) aan, dat hij dezelve bijna altijd zag verdwijnen, wanneer het kind aan eene matige zoogster werd toevertrouwd. Ik heb dit ook niet alleen in krampen, maar in vele andere gevallen opgemerkt. Dezelfde uitwerkselen worden te weeg gebragt, wanneer de zoogster zich van het gebruik van opium, tabak en andere verdoovende middelen onthoudt.

Met dit onderwerp staat de gewoonte in verband, den kinderen sterke dranken te geven. In eenige deelen van Schotland dwingt men somtijds kinderen, welke nog slechts weinige dagen oud zijn, om whiskey te drinken. Even zoo schadelijk is de menigvuldige aanwending van opium en deszelfs praeparaten. Het kind wordt binnen korten tijd bleek en vermagerd, en is blootgesteld aan krampen en ongesteldheden in den buik, welke maar al te dikwijls den dood ten gevolge hebben.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

*Sterke dranken zijn niet altijd
schadelijk.*

Wanneer ook het misbruik van sterke dranken altijd nadeelig is, volgt daaruit evenwel niet, dat derzelve matig gebruik het altijd is. Het kan niet ontkend

worden, dat in bijzondere gevallen, b. v. bij groote lichamelijke vermoeijenissen, een matig gebruik van dit opwekkend middel geoorloofd is. In de zeedienst wordt aan de matrozen eene bepaalde hoeveelheid groc of andere geestrijke drank toegestaan, daar de ondervinding deszelfs noodwendigheid bewezen heeft. Toen Kapitein BLIGH en zijne ongelukkige gezellen aan de verschrikkelijkste ontheringen waren prijs gegeven, toen zij door de muiters van de Bounty in eene opene boot op hooge zeeën aan zich zelve werden overgelaten, waren hun de weinige droppels rum, welke geregeld aan ieder' persoon werden uitgedeeld, van eene zoo onberekenbare dienst, dat, zonder deze hulp, ieder hunner van koude en uitputting zoude hebben moeten omkomen. Wij hebben reeds aangehaald, van welk nut sterke dranken in eene strenge koude zijn.

Hieruit volgt, dat, wanneer sterke dranken ook dikwijls worden misbruikt, dezelve evenwel bij bijzondere gelegenheden van een onbetwistbaar voordeel kunnen zijn. In zeer vele ziekelijke toestanden zijn dezelve, zoowel als de wijn, van grootere nuttigheid, dan eenig ander middel, hetwelk de geneesheer kan voorschrijven. Wijn is voornamelijk geoorloofd in verscheidene toestanden der zwakte, wanneer geen hevige ontsteking plaats vindt. Matig gebruikt, sterkt dezelve het gestel tegen de aanvallen van kwaadaardige en tusschenpoozende koortsen. Dezelve bevordert de spijsvertering, veroorzaakt echter somtijds zuren in de maag, in welk geval sterke dranken zijn voor te trekken. In diarrhée, dissenterie, cholera, krampen en vele andere ziekten, zijn sterke dranken en wijnen dikwijls van voortreffelijke werking, terwijl dezelve daarentegen bij alle ontstekingen moeten worden vermeden. Ook hier is, matig gebruikt, en voorname-

lijk wanneer hierbij toercikende beweging plaats vindt, dikwijls zelfs meer geoorloofd, dan spirituosa of wijn. Het bezit veel voedingsstof en is voornamelijk voor de arbeidende klasse geschikt, wier spijzen gewoonlijk niet zeer voedende zijn. Slechts is de menigvuldige vervalsching van het bier door verdoovende middelen zeer te betreuren, dewijl het daardoor voor volbloedige personen schadelijk wordt, en ook in andere gevallen, in welke het nuttig zoude kunnen zijn, niet mag worden aangewend. Voor magere personen zoude het gebruik van het bier het meest geoorloofd wezen. Ik beveel het aan zwakke jongelingen en jonge meisjes aan, welke nog in derzelve groei zijn, en dikwijls met het beste gevolg. Het bier doet dikwijls meer nadeel aan de spijsvertering, dan wijn en spirituosa, wanneer het namelijk opblazingen verwekt.

Personen, welke voedzame spijzen gebruiken en weinig arbeiden, hebben veel minder behoefte aan sterke dranken, en deze zijn tot aan den ouderdom, uitgezonderd onder de reeds aangehaalde omstandigheden, geheel nutteloos. Voor jonge mannen in middelbaren ouderdom, welke zich over eene krachtige gezondheid verheugen, is water de beste drank, en wel des te meer, wanneer de spijzen, welke zij gebruiken, voedzaam zijn. Voor jonge lieden voornamelijk zijn geestrijke dranken van alle soort onder de gewone omstandigheden niet alleen onnoodig, maar zeer schadelijk, zelfs in zoodanige hoeveelheden, welke de wereld matig pleegt te noemen. Dit is voornamelijk het geval, wanneer men zich derzelve gebruik dagelijks veroorlooft. Een der uitmuntendste geneesheeren in Ierland drukt zijne meening volgens de slot-som eener 20jarige ondervinding op deze wijze uit, dat, » wanneer 10 jonge mannen op hunnen 21sten

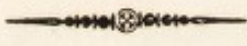
geboortedag een glas (zooveel als 2 oncen) sterken drank of even zooveel portwijn beginnen te drinken, en met deze zoogenoemde matige hoeveelheid dagelijks voortvaren, het leven van acht onder tien personen van 12-15 jaren zoude worden verkort."

Het zal uit het hier medegedeelde blijken, dat het mijn doel niet is, sterke dranken geheel uit de maatschappij te verbannen. Alhoewel ik geloof, dat de menschheid, in het geheel genomen, daardoor zoude winnen, weet ik evenwel zeer goed, dat het bij de tegenwoordige gesteldheid der zaken onuitvoerbaar is. Ik wensch slechts, dat de matigheid, en dat wel in haren eigenlijken zin, in acht wordt genomen; want de, naar het inzien van eenigen, zoogenoemde matigheid, is dikwijls de gevaarlijkste onmatigheid, in zoo verre de dagelijksche gewoonte dezelve toelaat. Vele menschen gelooven onder deze omstandigheden matig te zijn, terwijl zij evenwel inderdaad van lieverlede hun gestel ondermijnen en hun bestaan met verscheidene jaren verkorten. » Het is bewezen," zegt Dr. BEECHER en ik stem geheel en al met hem overeen, » dat voortdurend, tot gewoonte wordend matig drinken erger is, dan periodieke onmatigheid. De arme Indiaan, welke zich eenmaal in de maand in den hoogsten graad bedrinkt, zal vele jaren langer leven, dan de man, welke weinig en dikwijls drinkt, en misschien niet voor onmatig wordt gehouden. De natuur kan langen tijd de langzame ondermijning van het gestel, welke het dagelijksch gebruik van sterke dranken bewerkt, wederstaan, doch vroeg of laat zal deze vijand van het leven hetzelfde nadeelig zijn."

Dat derhalve diegenen, welke de sterke dranken niet willen opgeven, dezelve matig en niet dagelijks gebruiken, of de gezondheid moet zulks volstrekt verei-

schen; want somwijlen treffen wij gevallen van dezen aard aan, alhoewel geenszins zoo dikwijls, als menigeen schijnt te gelooven. Op zich zelve beschouwd, zijn geestrijke dranken niet schadelijk. Slechts derzelve misbruik brengt onheil aan, even als de gezondste spijsen schadelijk worden, wanneer zij in overmaat worden gebruikt.

AANHANGSEL.

Tafel van het Alcohol-gehalte in sterke dranken, volgens den Heer Brande.

Door eene nieuwe scheikundige handelwijze kan men zonder temperatuurverhooging den alcohol van de wijnen en bieren verwijderen, waardoor de Heer Brande in staat was gesteld, de hier navolgende Tafel zamen te stellen. Hierbij is evenwel, zoo als reeds vroeger is aangehaald, op te merken, dat dezelfde hoeveelheid alcohol, onder den vorm van natuurlijke wijn, of met water vermengd, zeer verschillende uitwerking, en wel in eenen zeer aanmerkelijken graad, te weeg brengt. Het is b. v. be- wezen, dat Portwijn, Madera en Sherry $\frac{1}{4}$ tot $\frac{1}{3}$ van hunne masse aan alcohol bezitten, zoodat hij, die eene flesch van een' dezer wijnen drinkt, bijna eene halve pint alcohol of eene pint zuiveren brandewijn ge- bruikt. Waarschijnlijk is de grond der verschillende werking van den zuiveren en van den in wijnen en bieren gebondenen alcohol daarin te zoeken, dat de- zelve in zijne laatste scheikundige vereeniging deszelfs

specifieke werkingen nog niet geheel op de maag kan uitoefenen, tot dat hij in zijne eigenschappen veranderd, of met andere woorden, wanneer hij verteerd is; en dit mag wel de reden zijn, waarom dezelfde wijnen en bieren, bij denzelfden persoon, eenen in betrekking tot derzelve sterkte verschillenden roes te weeg brengen, namelijk naar den bijzonderen toestand der verterings-werktuigen. De sterke Portugesche, Spaansche en Siciliaansche wijnen, welke naar Engeland vervoerd worden, zijn meestal met brandewijn vermengd, en bevatten *ongecombineerden* alcohol, om welke reden de leverziekten in Engeland menigvuldiger worden aangetroffen, dan in Frankrijk, waar men meer onvervalschten wijn drinkt. De Tafel van den Heer Brande zoude eene nog grootere praktische waarde hebben, wanneer hij in zijne scheikundige ontleding de betrekkelijke verhoudingen van den *niet gecombineerden* spiritus er had bijgetrokken, dewijl juist aan den spiritus de schadelijke werkingen van den wijn moeten worden toegeschreven. In de volgende Tafel wordt de zuivere alcohol in procenten, volgens de verhouding der maat, opgegeven.

1) Lissa	26,47.	4) Madera	24,42.
dito	24,35.	dito	23,93.
in doorsnede	25,41.	dito (Sircial)	21,40.
2) Rozijnewijn	26,40.	dito	19,41.
dito	25,77.	in doorsnede	22,27.
dito	23,20.	5) Corinthische wijn	20,55.
in doorsnede	25,12.	6) Sherry	19,81.
3) Marsala	26,03.	dito	19,83.
dito	25,05.	dito	18,79.
in doorsnede	25,09.	dito	18,25.
		in doorsnede	19,17.

7) Teneriffe	19,79.	30) Bourgondiër in	
8) Colares	19,75.	doorsnede	14,57.
9) Lachrimae Christi	19,70.	31) Hochheimer	14,37.
10) Constantia (witte)	19,75.	dito	13,00.
dito (roode)	18,92.	dito (oude in het	
11) Lisboa	18,94.	vat)	8,88.
12) Mallaga (1666)	18,94.	in doorsnede	12,08.
13) Bucellas	18,49.	32) Champagne	13,80.
14) Roode Madera	22,30.	dito (mousseux)	12,80.
dito	18,40.	dito (roode)	12,56.
in doorsnede	20,35.	dito (dito)	11,30.
15) Cap Muscat	18,25.	in doorsnede	12,61.
16) Cap Madera	22,94.	33) Roode Hermitage	12,32.
dito	20,50.	34) Graves	13,94.
dito	18,11.	dito	12,80.
in doorsnede	20,51.	in doorsnede	13,37.
17) Druivenwijn	18,11.	35) Frontignac	12,79.
18) Calvacella	19,20.	36) Cote Rotie	12,32.
dito	18,10.	37) Tokaijer	9,88.
in doorsnede	18,65.	38) Cider (hoogste	
19) Vidonia	19,25.	doorsnede)	9,87.
20) Alba Flora	17,26.	dito (l. doorsnede)	5,21.
21) Mallaga	17,26.	39) Mede	7,32.
22) Witte Hermitage	17,43.	40) Ale (Burton)	8,88.
23) Rousillon	19,00.	dito (Edinburger)	6,20.
dito	17,26.	dito (Dorchester)	5,56.
in doorsnede	18,13.	in doorsnede	6,87.
24) Claret	17,10.	41) Brown Stout	6,80.
dito	16,32.	42) Londensch Porter,	
dito	14,08.	in doorsnede	4,20.
dito	12,91.	43) Londensch dun	
in doorsnede	15,10.	bier, in doorsn.	1,28.
25) Malmsey Madera	16,40.	44) Brandewijn	53,39.
26) Lunel	15,52.	45) Rum	53,68.
27) Shiraz	15,52.	46) Jenever	51,60.
28) Syracuser	15,28.	47) Schotsche Whiskey	54,32.
29) Sauterne	14,22.	48) Iersche dito	53,90.

INHOUD.

EERSTE HOOFDSTUK.	Inleiding	bl. 1.
TWEEDE HOOFDSTUK.	Oorzaken der Dronkenschap	» 11.
DERDE HOOFDSTUK.	Verschijselen der Dronkenschap	» 16.
VIERDE HOOFDSTUK.	Invloed van het gestel op de Dronkenschap	» 27.
VIJFDE HOOFDSTUK.	Verschillende werking der sterke dranken	» 32.
ZESDE HOOFDSTUK.	Van eenige minder bedwelmende zelfstandigheden	» 53.
ZEVENDE HOOFDSTUK.	Onderscheid in de werkingen van het Opium en den Alcohol	» 57.
ACHTSTE HOOFDSTUK.	Natuurkunde der Dronkenschap	» 59.
NEGENDE HOOFDSTUK.	Regelen, om de aanvallen der Dronkenschap te genezen	» 63.
TIENDE HOOFDSTUK.	Pathologie der Dronkenschap	» 69.
ELFDE HOOFDSTUK.	Slaap der Dronkaards	» 89.

TWAALFDE HOOFDSTUK. Van de Zelf- ontbranding	bl. 91.
DEERTIENDE HOOFDSTUK. De Dronken- schap uit geregteijke oogpunten be- schouwd	» 101.
VEERTIENDE HOOFDSTUK. Regelen om de gewoonte van het misbruik van ster- ken drank te genezen	» 103.
VIJFTIENDE HOOFDSTUK. Matigheids-ge- nootschappen	» 111.
ZESTIENDE HOOFDSTUK. Raad voor oude drinkers	» 114.
ZEVENTIENDE HOOFDSTUK. Uitwerkselen van dronkenmakende middelen op zo- gende Vrouwen en Kinderen	» 116.
ACHTTIENDE HOOFDSTUK. Sterke dran- ken zijn niet altijd schadelijk	» 117.
AANHANGSEL	» 122.

